

**”MUISTAN HÄNEN REPINEEN JA HEITELLEEN MI-
NUA”**

Lapset perheväkivallan kertomuksissa

Satu Tillanen-Toivanen

Varhaiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma

Kevätlukukausi 2016

Kasvatustieteiden laitos

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Tillanen-Toivanen, Satu. 2016. "MUISTAN HÄNEN REPINEEN JA HEITELLEEN MINUA" Lapset perheväkivallan kertomuksissa. Varhaiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. 109 sivua.

Tämän laadullisen tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää verrattain vähän tutkittua aihetta eli lähisuhteissa tapahtuvaa perheväkivaltaa. Eskonen (2005) on tutkinut perheväkivaltaa lasten kertomana. Tässä tutkimuksessa sitä selvitettiin aikuisten kertomana eli tutkittiin, mitä he pitävät väkivaltana lapsuudenperheessään ja / tai aikuisena perustamassaan perheessä sekä mitä he kuvaavat perheen lapsille tehdyksi väkivallaksi. Lisäksi tarkoituksena oli selvittää, miten lapset asemoidaan kertomuksissa väkivallan suhteen.

Perheväkivaltaa aihepiirinä lähestyttiin narratiivista tutkimusotetta soveltaen. Tutkimus toteutettiin keräämällä perheellisten ihmisten sekä kirjoitettuja että puhelimesta esitettyjä kertomuksia ja analysoimalla niitä temaattisella narratiivien analyysillä. Lisäksi analyysissä sovellettiin diskurssianalyysia.

Informantit kuvasivat kertomuksissa henkistä, fyysistä ja taloudellista väkivaltaa. Näitä oli kertomusten mukaan tehty sekä aikuisille että perheen lapsille. Kertomuksissa aikuiset asemoivat lapset monenlaisiksi toimijoiksi väkivallan kuvauksissa. Heitä kuvattiin väkivallan uhreiksi ja välineiksi. Lisäksi heitä kuvattiin monella tapaa aktiivisiksi toimijoiksi väkivaltaan liittyen.

Tutkimuksen perusteella naisten ja miesten kuvaukset väkivallasta olivat melko samankaltaisia, joskin naiset kuvasivat hieman enemmän fyysistä väkivaltaa. Lapsille tehty väkivalta erosi aikuisille tehdystä siten, että vain lapsia oli laiminlyöty. Vaikka aikuiset asemoivat lapset kertomuksissa välineiksi ja uhreiksi, he kuvasivat lapsia myös toimintaan kykeneviksi ja aktiivisiksi toimijoiksi, jotka haluavat saada väkivallan loppumaan ja auttaa sen uhreja.

Asiasanat: perheväkivalta, kertomukset, lapsi, aikuinen, narratiivisuus

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 NÄKÖKULMIA VÄKIVALTAAN	8
2.1 Väkivallan määrittelyn monet tavat.....	8
2.2 Perheväkivalta ja uhrius suomalaisessa yhteiskunnassa ja auttamistyössä	12
2.3 Väkivallan sukupuolisuus ja sukupolvisuus	15
2.4 Väkivalta ja valta.....	20
3 VÄKIVALTA JA PERHE.....	24
3.1 Väkivalta perheiden haasteena	24
3.2 Lapsi ja perheväkivalta	27
3.3 Äiti ja perheväkivalta	32
3.4 Isä ja perheväkivalta	38
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	43
4.1 Tutkimuksen lähtökohdat ja tutkimuskysymykset	43
4.2. Aineistonkeruu ja tutkimukseen osallistujat	45
4.3 Kertomusten analyysi.....	48
4.3.1 Kirjoitettu aineisto	48
4.3.2 Haastattelukertomukset	52
4.4 Tutkimuksen eettisyyden tarkastelua.....	54
5 VÄKIVALLAN KERTOMUSTEN RAKENTUMINEN	59
5.1 Väkivallan konteksti, tekijät ja uhrit	59
5.2 Aikuisiin kohdistettu väkivalta	61

5.3 Lapsiin kohdistettu väkivalta.....	72
5.4 Lasten asemoinnit kertomuksissa perheväkivallasta	80
6 VÄKIVALTA JA LASTEN TOIMIJUUS KERTOMUKSISSA.....	87
6.1 Yhteenvetoa ja pohdintaa tutkimuksesta	87
6.2 Tutkimuksen luotettavuuden tarkastelua	92
6.3 Jatkotutkimusehdotuksia.....	97
LÄHTEET	99
LIITTEET.....	104
Liite 1. Tutkimuspyyntö.....	104
Liite 2. Lehdet, joihin otettiin yhteyttä.....	106
Liite 3. Lehdet, joissa tutkimuspyyntö julkaistiin	108
Liite 4. Aikuisille tehdyn väkivallan muodot kategorisoituina	109

1 JOHDANTO

Perheessä tapahtuva väkivalta vaikuttaa kaikkiin perheenjäseniin iästä tai sukupuolesta riippumatta (Kolar & Davey 2007, 86). Esimerkiksi parisuhdeväkivaltaa pidetään monesti poikkeuksellisenä ilmiönä ja sen ajatellaan koskettavan vain tiettyjä sosiaaliryhmiä. Tällöin myös asianosaisten ajatellaan usein olevan ihmisinä poikkeuksellisia. (Ruuskanen 2005, 33.) Tosiasia kuitenkin on, että perheväkivalta on yleismaailmallinen haaste ja laaja yhteiskunnallinen ongelma. Sitä on kaikissa kulttuureissa ja kaikissa sosiaaliluokissa. Perheessä tapahtuvasta väkivallasta usein kuitenkin vaietaan, sillä sen ajatellaan olevan yksityisasia, joka ei muille kuulu. (Hautamäki 1997, 14, 21–22.)

Suomessa ollaan ollut tietoisia väkivaltaongelmasta ainakin 1970-luvulta alkaen, mutta tästä huolimatta sitä on sosiaalisena ongelmana suvaittu (Ronkainen 2008, 392). Edelleenkin sitä ongelmana siedetään ja sen merkitystä vähätellään jatkuvasti (Lahti 2001, 283). Husso (2003) kirjoittaa, että Suomea onkin kansainvälisesti painostettu lisäämään väkivaltatutkimusta. Lisäksi hän kertoo, että Suomi on saanut nuhteita, koska se ei esimerkiksi ole täyttänyt YK:n vuonna 1995 järjestämän naisten maailmankonferenssin loppuasiakirjan velvoitteita, jotka koskevat hallitusten velvollisuutta pysäyttää naisiin ja tyttöihin kohdistuva väkivalta. (Husso 2003, 15, 23.)

Monissa pohjoismaissa ja muualla Euroopassa sekä Yhdysvalloissa väkivallan tutkiminen on jo kauan ollut tärkeä tutkimusala (Husso 2003, 14). Kuitenkin Suomessa väkivalta on aihepiirinä ollut pitkään vaiettu asia. Täällä väkivaltatutkimus on yleistynyt vasta 1990-luvun puolivälissä ja ensimmäiset väitöskirjatasoiset tutkimukset on tehty 2000-luvulla. Jonkinlaista tutkimusta on kuitenkin tehty esimerkiksi kriminologian puolella aikaisemminkin. Kaiken kaikkiaan Suomessa väkivallasta kaivataan paljon lisää tutkimustietoa. Muun muassa lähisuhteissa tapahtuvasta väkivallasta ja sen ymmärtämisestä tietoa tarvittaisiin enemmän. (Notko 2011, 14, 18.) Siksi tässä tutkimuksessa selvitetään narratiivisen tutkimuksen keinoin, millaiset asiat aikuiset kokevat väkival-

laksi lapsuuden ja / tai aikuisuuden perheissään ja miten he asemoivat lapset väkivallan suhteen.

Myös Lindqvistin (2009) mukaan perheväkivalta on ongelma, jonka ehkäisemiseksi todella kaivataan käytännöllisiä toimenpiteitä sekä poliittista puutumista. Koska se on niin yleistä ja vakavaa, sitä ei ole enää pystytty pitämään piilossa julkisesta keskustelusta. Perheväkivalta onkin suuri haaste yhteiskunnalle, sillä sitä on vaikeaa ymmärtää ja siksi sitä myös vähätellään julkisessa keskustelussa sekä jopa kielletään koko ongelma. (Lindqvist 2009, 10–15.) Väkivallan ilmitulo voi koskettaa yhteiskuntaa laajemmin ja horjuttaa ihmisten turvallisuudentunteita. Väkivalta ilmiönä saatetaankin haluta sivuuttaa ja työntää syrjään omasta elämästä. (Näre & Ronkainen 2008, 7.) Esimerkiksi tämän takia aiheesta onkin tärkeää keskustella ja pyrkiä ymmärtämään sitä paremmin sekä löytää ratkaisuja perheväkivallan tuomiin haasteisiin muun muassa tutkimuksen keinoin.

Väkivallasta kirjoittaminen tai puhuminen ei kuitenkaan ole yksinkertaista. Notko (2011) kuvaa sitä eettisten määrittelyjen viidakoksi. Kun väkivaltaa käsitellään esimerkiksi naisten näkökulmasta, helposti kyseenalaistetaan, miksi miesten näkökulma sitten jätetään piiloon. (Notko 2011, 12–13.) Väkivaltatutkimusta onkin tehty paljon naisten ja myös lasten näkökulmasta (Holma & Partanen 2008, 274). Tässä tutkimuksessa erilaista näkökulmaa tuo se, että informantin sukupuolella ei ole merkitystä vaan oleellisempaa on, mitä hän kertoo.

Väkivaltaa voidaan myös jäsentää monin tavoin ja nämä tavat ovat sekä tilanne- että tarkoitussidonnaisia riippuen siitä, mikä käyttötarkoitus määrittelyllä milloinkin on. Esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollossa ja lainsäädännössä on omat tapansa määrittellä väkivaltaa. Samoin uhrit ja muut osalliset määrittelevät sitä jokainen tavallaan. (Eskonen 2005, 19.) Tässä tutkimuksessa selvitetään perheellisten ihmisten kertomusten pohjalta, mitä he pitävät väkivaltana ja minkä he kuvaavat lapsille tehdyksi väkivallaksi perheessä. Lisäksi tutkitaan sitä, miten lapset asemoidaan väkivallan suhteen eli millaisia rooleja lapsille kuvataan. Väkivaltaa ilmiönä jäsennetään tutkimuksen informanttien omien kuvausten pohjalta, vaikka tutkimuksen alussa esitelläänkin teoriaa aihepiiristä.

Tämä tutkimus on narratiivinen ja sen aineistona käytetään perheellisten ihmisten kirjoittamia ja puhelinkeskusteluissa esittämiä kertomuksia perheessään tehtävästä tai tehdystä väkivallasta. Sen, mikä väkivallaksi koetaan, informantit määrittelevät itse kertomuksissaan. Samoin perheen määritelmä on informantin muotoiltavissa.

Seuraavassa esitellään väkivaltaan liittyvää käsitteistöä ja problematiikkaa sekä luodaan katsaus suomalaisen yhteiskunnan ja kulttuurin näkemyksiin väkivallasta. Lisäksi perheväkivaltaan liittyviin seikkoihin tutustutaan perheen eri toimijoiden eli lasten, äidin ja isän näkökulmista. Tämän jälkeen esitellään tutkimuksen metodologiset lähtökohdat, tutkimukseen osallistujat ja aineiston analyysitapa. Myös tutkimuksen eettisyyden kysymyksiin paneudutaan. Sitten esitellään tutkimuksen tulokset ja lisäksi lopussa on pohdinta tehdystä tutkimuksesta – sen annista ja luotettavuudesta. Viimeisenä paneudutaan jatkotutkimushaasteisiin.

2 NÄKÖKULMIA VÄKIVALTAAN

2.1 Väkivallan määrittelyn monet tavat

Väkivallan tutkimuksen lähestymistapoja jaotellaan kahteen päälinjaan, joista toinen lähestyy aihetta sukupuolineutraalisti ja toinen sukupuolen huomioiden. Ensimmäisen perusajatuksena on, että perheväkivallassa aikuisten välillä ei ole sukupuolisia eroja eikä niitä tarvitse korostaa, koska miehet ja naiset käyttävät molemmat väkivaltaa. Jälkimmäisessä lähestymistavassa puolestaan väkivalta nähdään sukupuolittuneena ja sukupuolten erilaisuuden huomioimista painotetaan tutkimuksissa. (Husso 2003, 41.) Jotkut tutkijat käyttävät käsitettä sukupuolistunut ja jotkut käsitettä sukupuolittunut. Tässä tutkimuksessa käytetään selkeyden ja yhdenmukaisuuden vuoksi pelkästään käsitettä sukupuolittunut, riippumatta siitä, mitä alkuperäisessä lähteessä on käytetty.

Suomessa väkivaltadiskurssin hallitseva suuntaus on pitkään ollut sukupuolineutraali, perhekeskeinen näkökulma (Keskinen 2005, 103). Hiitola (2011) kuvaa, että Suomessa väkivaltaa on lähestytty perheväkivaltakäsitteistön kautta ja liitetty väkivalta perhesuhteiden dynamiikkaan. Vastaavasti muualla länsimaissa on jo varhain huomioitu myös vallan ja kontrollin kysymyksiä suhteessa eri sukupuoliin sekä puhuttu naisiin kohdistuvasta väkivallasta. Koska Suomessa väkivaltateemaan keskityttiin pitkään lähinnä perhedynamiikan kautta, Hiitola (2011) näkee, että tämä on vaikuttanut myös käsityksiin väkivallasta. Se nähdään helposti vain perheen sisäisenä häiriönä. (Hiitola 2011, 5.)

Perheessä tapahtuvalle väkivallalle on olemassa paljon erilaisia käsitteitä, jotka saattavat olla sekaviakin. Perinteinen käsite Suomessa on perheväkivalta. Tämä korostaa perhekeskeistä ajattelutapaa ja uhrin ja tekijän välisiä vuorovaikutukseen liittyviä asioita. (Säävälä, Pohjoisvirta, Keinänen & Salonen 2006, 13–14.) Perheväkivalta käsitteenä voi olla toimiva esimerkiksi silloin, jos ei haluta korostaa mitään tiettyä väkivaltaa käyttävää ryhmää vaan halutaan painottaa ylipäättään perheen sisällä tapahtuvaa väkivaltaa (Eskonen 2005, 21). Samantyy-

linen käsite on lähisuhdeväkivalta. Merkittävin ero näiden välillä liittyy käsitteen laajuuteen, sillä lähisuhdeväkivalta on terminä laajempi. Siinä, missä perheväkivalta käsitteenä kuvaa ydinperheen suhteita, lähisuhdeväkivalta lisää suhteisiin kuuluvaksi muun muassa myös seurustelukumppanit ja ex-puolisot. Lisäksi puhutaan parisuhdeväkivallasta, joka nimensä mukaisesti tarkoittaa jollain tasolla yhdessä olevaa tai ollutta pariskuntaa. Väkivaltaisesta henkilöstä puolestaan käytetään esimerkiksi nimityksiä väkivallan käyttäjä, väkivallan tekijä ja väkivaltainen mies / nainen. (Säävälä, Pohjoisvirta, Keinänen & Salonen 2006, 14.) Tässä tutkimuksessa perheessä tapahtuvasta väkivallasta käytetään käsitettä perheväkivalta, koska tutkimuksessa ei ole tarkoituksena korostaa ketään tiettyä väkivallan tekijää tai ryhmää. Lisäksi väkivaltaa käyttävästä henkilöstä käytetään nimitystä väkivallan tekijä. Tämä käsite tuo esille sen, että vaikka ihminen käyttää väkivaltaa, se ei määrittele hänen koko olemustaan vaan hän on muutakin kuin väkivaltainen henkilö.

Kotanen (2013) lähestyy väkivaltaan liittyvää termistöä hieman edellisestä kuvauksesta poiketen. Hän selventää, että perheväkivalta ajatellaan käsitteenä sukupuolineutraaliksi ja parisuhdeväkivaltaa kuvaillaan monesti miehen naiseen kohdistamana väkivaltana eli sukupuolisensitiivisenä käsitteenä. (Kotanen 2013, 12.) Toisin kuin sukupuolineutraalissa perheväkivallan käsitteessä, parisuhdeväkivallan käsitteessä eri tutkijat näkevät sukupuolen merkityksen hyvin eri tavoin. Osa ajattelee, että sukupuolella on paljon merkitystä väkivallan ymmärtämisessä, koska suuri osa väkivallasta on miesten naisille tekemää väkivaltaa. Toisten tutkijoiden mielestä taas molemmat sukupuolet voivat ja myös käyttävät parisuhteessa väkivaltaa, jolloin sukupuolella ei ole mitään merkitystä. (Winstok 2013, 1.) Tässä tutkimuksessa ei ole oleellisinta se, kuka tekee väkivaltaa vaan se, mikä kertomuksissa koetaan ja siten kuvataan väkivallaksi. Tällöin ei oteta kantaa väkivallan sukupuolittuneisuuteen.

Edellä esitetystä huolimatta Kotanen (2013, 12) kuitenkin käyttää käsitteitä perheväkivalta ja parisuhdeväkivalta rinnakkain, koska lainsäädännössä perheväkivallalla tarkoitetaan pääsääntöisesti miehen naiseen kohdistamaa fyysistä väkivaltaa eli parisuhteessa tapahtuvaa väkivaltaa. Husson (2003, 41–

42) mukaan käsitettä naisiin kohdistuva väkivalta on pitkään tietoisesti vältetty tutkimuksissa ja julkisissa keskusteluissa. Kotasesta (2013) hieman poiketen Ruuskanen (2005) toteaa, että suomalainen lainsäädäntö on väkivallan tekojen suhteen sukupuolineutraalia. Sen oletetaan kuvastavan naisten ja miesten tasa-vertaista asemaa sekä turvaavan sen yhteiskunnassa. Tästä huolimatta hän näkee sukupuolella olevan merkitystä lainsäädännössä ja lain toteutuksessa, sillä miesten ja naisten maailmat ovat erilaisia. Näin ollen sukupuolineutraalius lainsäädännössä luo vain illuusion objektiivisuudesta, jota todellisuudessa ei ole. Siksi myös oikeusjärjestelmä pitäisi nähdä sukupuolittuneita käyttäytymissäntöjä noudattavana systeeminä. (Ruuskanen 2005, 24–25., 29, 31.) Samoin sosiaalipalvelujärjestelmässä näkyy sukupuolittuneisuus. Vaikka lähtökohtana onkin sukupuolineutraali palvelu, naisille sysätään enemmän vastuuta väkivallan lopettamisesta perheessä. Näin tässäkin järjestelmässä näkyvät sukupuolittuneet odotukset. (Ronkainen 2008, 395–396.)

Perttu (1999) ei ota kantaa väkivaltakäsitteistön sukupuolittuneisuuteen vaan keskittyy erilaisten väkivallan tekojen määrittelyyn. Hän jakaa perheväkivallan fyysiseen, henkiseen, taloudelliseen ja seksuaaliseen väkivaltaan. Myös hoidon laiminlyönti voidaan tulkita väkivallaksi. Fyysinen väkivalta voi hänen mukaansa olla jonkin asean, kuten pesäpallomailan tai puukon, käyttämistä. Lisäksi potkiminen, kuristaminen, töniminen ja riepottelu sekä esimerkiksi kuuman veden heittäminen päälle voidaan tulkita fyysiseksi väkivallaksi. Samoin tavaroiden heittäminen uhria kohti on fyysistä väkivaltaa. (Perttu 1999, 16.)

Henkinen väkivalta puolestaan voi olla muun muassa nimittelyä, syytelyä ja uhkailua sekä mitätöintiä ja valehtelua raha-asioista. Lisäksi seuraaminen, vahtiminen ja raivokohtaukset voidaan nähdä henkisenä väkivaltana. (Perttu 1999, 16.) Notko (2011) laajentaa Pertun (1999) kuvailua henkisestä väkivallasta. Hänen mukaansa henkinen väkivalta on käsitteenä laaja ja siten se pitää sisälleen monia määrittelyjä. Siksi hän käyttääkin tutkimuksessaan myös käsitteitä vahingoittaminen ja vahingoittuminen ja siten lisää ne henkisen väkivallan käsitteistöön kuuluviksi. Hänen mukaansa nämä termit auttavat näkemään, että

myös henkinen väkivalta ja vallankäyttö ovat uhrille vahingollisia. Hän kuvaa, että käsitteiden vahingoittaminen ja vahingoittuminen alle voidaan liittää esimerkiksi arvosteluun, mitätöintiin, vastuuttomuuteen ja toisen ihmisen kontrollointiin liittyvät teot. Myös alistaminen, määräily ja halveksunta voidaan katsoa näiden käsitteiden alle kuuluviksi. Osan näistä teoista Notko (2011) katsoo voivan liittyä henkisen väkivallan lisäksi myös fyysiseen väkivaltaan. (Notko 2011, 25, 107.)

Perttu (1999) jatkaa väkivallan eri muotojen kuvailua taloudellisen ja seksuaalisen väkivallan sekä laiminlyönnin kuvauksilla. Taloudelliseen väkivaltaan kuuluviksi voidaan luokitella esimerkiksi taloudellinen hyväksikäyttö, rahan kiristäminen ja raha-asioiden kontrollointi. Myös raha-asioihin liittyvän uhkailun ja pelottelun voidaan ajatella olevan taloudellista väkivaltaa. Yksi esimerkki taloudellisesta väkivallasta Pertun (1999) mukaan on, että työssäkävä ei anna rahaa perheen menoihin. Myös se, että käyttää toisen rahoja omiin asioihinsa, voi olla taloudellista väkivaltaa. Seksuaalista väkivaltaa Pertun (1999) tutkimuksessa puolestaan on esimerkiksi vastentahtoinen koskettelu tai seksiin pakottaminen ja raiskaus. Hoidon laiminlyöminen on myös väkivaltaa. Esimerkiksi perustarpeista (puhtaus, vaatetus, ruoka) huolehtimatta jättämisen hän liittää tähän. Samoin jättäminen yksin pitkäksi ajaksi voi olla laiminlyöntiä. Tällainen väkivalta liittyy lähinnä lapsiin ja vanhuksiin. (Perttu 1999, 16–17.) Tässä tutkimuksessa sovelletaan Pertun (1999) jaottelua väkivallasta. Kuitenkin ensisijaisesti väkivaltaa tarkastellaan siitä näkökulmasta, mitä informantit itse kuvaavat väkivallaksi kertomuksissaan. Pertun (1999) tekemä jaottelu auttaa lähinnä väkivallan tekojen jäsentelyssä eri kategorioihin.

Notkon (2011) mukaan väkivallan eri muodot nähdään usein hierarkkisina siten, että fyysinen väkivalta on vakavinta ja muut väkivallan muodot vain fyysisen väkivallan seurausta (Notko 2011, 12). Tässä tutkimuksessa väkivallanteoja ei eritellä tai vähätellä sen vakavuuden suhteen vaan kaikki informanttien kertomat väkivallan muodot nähdään jokainen itsessään merkittävänä, koska informantti itse on kokenut tapauksen kertomisen arvoiseksi ja siten merkitykselliseksi hänen elämälleen. Samoin Purjo (2010, 13) ajattelee, että väkivallan

määrittelyssä on tärkeää ottaa huomioon väkivallan uhrin omat kokemukset ja se, minkä uhri itse kokee väkivallaksi. Tässä tutkimuksessa väkivallaksi tulkitaan uhrin kertomat ja väkivallaksi kokemat asiat eikä tukeuduta pelkästään ennalta määriteltyihin, väkivallaksi tulkittuihin tekoihin.

2.2 Perheväkivalta ja uhrius suomalaisessa yhteiskunnassa ja auttamistyössä

Suomalainen hyvinvointivaltio on hyvin hitaasti alkanut ottaa vastuuta väkivallan tunnistamisesta, ehkäisystä ja sen uhreista. Monesti vastuu on pikemminkin siirretty uhreille itselleen ja kolmannen sektorin toimijoille. (Ronkainen 2008, 397.) Vastuun kierrättämisen sijaan ongelmaa voisi helpottaa, jos eri toimijat ymmärtäisivät paremmin väkivallan haavoittavuuden. Näre ja Ronkainen (2008) kuvaavat, kuinka perheväkivaltaan liittyy tietynlainen haavoittuvuus, joka kuitenkin suomalaisessa kulttuurissa koetaan kielteisesti. Koska Suomessa on tärkeää selvitä omillaan, nähdään haavoittuvuus kielteisenä asiana ja se halutaan kieltää. Näreen ja Ronkaisen (2008) mukaan ihminen ei halua olla haavoittuva. Kuitenkin väkivalta haavoittaa kokijaansa. Tämä kokemus puolestaan tuottaa usein häpeäntunteita uhrille. He ajattelevat, että haavoittuvuudelta ja loukkaantumiselta suojaudutaan eri tavoin riippuen ihmisen sukupuolesta. Samoin tavat reagoida haavoittuvuuteen ovat sukupuolittuneita. Naisille tyypillisempää loukkaantumisen kokemuksissa on masentuneisuus ja vastaavasti miehille aggressiivisuus. (Näre & Ronkainen 2008, 11–15.)

Näre ja Ronkainen (2008) ajattelevat myös, että nykyajan armottomassa yhteiskunnassa ja kulttuurissa ihminen on niin yksin vastuussa itsestään, että jos epäonnistuu omien rajojensa asettamisessa voi jäädä yksin ilman lohtua. Tällöin esimerkiksi väkivaltaisessa suhteessa olevat ihmiset jäävät vaikeaan asemaan, koska heidän oletetaan ottavan vastuu siitä, että ovat joutuneet kyseiseen tilanteeseen. Näin siitäkin huolimatta, että ihminen voi olla syvästi haavoittunut ihmissuhteessaan. (Näre & Ronkainen 2008, 9.)

Edellä kuvattua tukee myös Kotanen (2013) todetessaan, että väkivalta ja uhrius on Suomessa ja suomalaisessa yhteiskunnassa vielä nykypäivänäkin vaikea aihepiiri. Erityisesti väkivallan uhreja ja väkivallan vaikutusta uhreihin sekä heidän läheisiinsä on vaikeaa käsitellä, vaikka väkivaltailmiö on tiedostettu jo kauan. (Kotanen 2013, 26.) Ronkainen (2008) kuvaa tämän johtuvan suomalaisten historiasta – sodista ja niiden vaikutuksesta ihmisiin. Suomalaiset kielsivät tai ohittivat uhriuden ja särkyvyyden tunteet, jolloin empatialle ei jäänyt tilaa. Väkivallasta vaiettiin ja se torjuttiin keskusteluissa vuosikymmenien ajan. Siksi se on edelleen haastava aihe Suomessa. (Ronkainen 2008.)

Myös väkivallan tekijöihin ja uhreihin suhtaudutaan yhteiskunnassamme hyvin eri tavoin. Näreen ja Ronkaisen (200) mukaan väkivallan tekijä nähdään usein jotenkin normaalista poikkeavana, esimerkiksi tunnevammaisena, ja tekoja vähätellään tai jätetään kokonaan huomiotta. Tällöin teko esimerkiksi koetaan jotenkin inhimillisenä, kenties sattumana tai väärinymmärryksenä ja tekijää ei vastuuteta teostaan. Vastaavasti uhri ajatellaan jotenkin vieraaksi. Kukaan ei halua olla uhri, joten uhrin haavoittuvuus ja uhrius torjutaan. Uhrin tehtäväksi myös jätetään tilanteen ratkaiseminen ja vastuu estää väkivallan käyttö jatkossa. (Näre & Ronkainen 2008, 15–16.)

Koska väkivalta on haastava ongelma, eri osapuolien voi olla vaikeaa nostaa perheessä tapahtuvaa väkivaltaa ylipäättään keskustelun aiheeksi. Esimerkiksi Lindqvist (2009) kuvaa, kuinka perheen on usein vaikeaa puhua perheväkivallasta ja monesti läsnä olevat häpeäntunteet vaikeuttavat tätä entisestään. Samoin viranomaisten tai kenen tahansa perheväkivaltaa kohtaavan voi hänen mielestään olla hankalaa käsittää ja käsitellä asiaa. Väkivallan uhreja ja tekijöitä kohdattaessa olisikin tärkeää olla hienotunteinen. Kuitenkaan silmiään ei kannata ummistaa ongelmalta, sillä silloin väkivalta pysyy edelleen salassa perheen sisäisenä haasteena ja väkivallan jatkuminen mahdollistuu. (Lindqvist 2009, 148.) Mahdollisen auttajan pitäisikin Notkon (2011) mukaan huomioida, että väkivaltaiset ihmissuhteet ovat vahingoittavia ja niistä on usein vaikeaa puhua. Vasta sitten, kun tilanne on jatkunut pitkään ja vahingoittuminen on riittävän suurta, tilanteeseen pystytään hakemaan apua. Eri toimijoiden olisikin ymmär-

rettävä, että väkivallan uhrit kaipaavat usein turvallista ja tavallista elämää, jossa he tulevat hyväksytyiksi. (Notko 2011, 211–212.)

Voi olla, että uhrien oma toiminta ja valinnat osaltaan vaikeuttavat joskus väkivaltaongelmaan tarttumista. Nimittäin Ensi- ja turvakotien liiton vuonna 1998 tekemästä tutkimuksesta selviää, että perheväkivallan uhreista reilu kymmenes ei halua myöntää väkivaltaa edes työntekijälle, jonka olisi tarkoitus auttaa tilanteessa. Lisäksi yli kolmannes perheväkivallan uhreista ei halua apua. Syitä tähän on tutkimuksen mukaan monia. Esimerkiksi huoli väkivallan tekijän elämästä, omat syyllisyyden tunteet ja erityisesti lapsilla suojelunhalu omaa perhettä ja vanhempia kohtaan liittyvät tähän. Myös pelko siitä, että tekijä saa tietää uhrin kertoneen väkivallasta, liittyy uhrien haluun vaieta. Lisäksi uhrit saattavat vähätellä väkivaltaa ja aliarvioida sen vaikutusta omaan elämäänsä. Lapsen ollessa uhrina, vanhemmat saattavat myös kieltää avun antamisen. (Perttu 1999, 19–20.) Haastetta lisää myös se, että parisuhteessa väkivalta voi niin sanotusti normalisoitua. Näin voi käydä etenkin silloin, jos väkivalta tulkitaan osaksi parisuhteen riitoja ja sitä selitetään uhriin liittyvillä ominaisuuksilla. (Husso & Virkki 2008, 269.) Tällöin väkivaltaa ei ehkä nähdä ongelmana ja silloin siihen on vaikeaa puuttua. Siksi onkin hyödyllistä tutkia sitä, mitä ylipääntään pidetään väkivaltana perheessä.

Joskus myös väkivallan uhrien auttajat voivat toimillaan ja asenteillaan vaikeuttaa väkivallasta kertomista ja ongelmiin tarttumista. Esimerkiksi Perttu (1999) kuvaa, kuinka perheväkivallan uhreja kohtaavat sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset näkevät joissakin tapauksissa väkivallan johtuvan uhrin omista ongelmista. Esimerkiksi väkivallan uhrin masennus, alistuvuus ja arkuus voivat olla ammattilaisten mielestä syitä väkivallalle. Myös uhrin oma kyvyttömyys katkaista väkivalta nähdään syyksi jatkuvaan väkivallan kierteseen. Lisäksi uhrin passiivisuus voidaan nähdä väkivallan syynä. Tällöin ei tunnusteta väkivallan seurausvaikutuksia eikä nähdä uhrin traumaa, jonka väkivalta on aiheuttanut. Näin ammattilaiset, joiden pitäisi pystyä auttamaan väkivallan uhreja, saattavatkin nähdä väkivallan uhrin omaksi syyksi. Työntekijä

voi myös kokea uhrin avuttomuuden turhauttavana ja kyynistyä, jos hän ei saa itse riittävästi tukea uhrin auttamiseksi. (Perttu 1999, 21, 25–26.)

Pertun (1999) mukaan perheväkivallan uhreja kohtaavien työntekijöiden voi myös olla vaikeaa erottaa väkivallan syitä ja seurauksia toisistaan. Monesti pitkään jatkuneen väkivallan seurauksena uhrille tulleet ongelmat nähdään väkivallan syinä. Tällöin saattaa käydä niin, että hoito- ja auttamisvaiheessa ei keskitytä väkivaltatyöhön vaan lähinnä väkivallan seurausten hoitoon. Väkivaltatyöntekijät saattavat siis nähdä väkivallasta tulleet seuraukset esimerkiksi vain uhrin mielenterveyden häiriönä, vaikka näin ei usein olekaan, ja ohjata uhrin mielenterveyspuolelle. (Perttu 1999, 25, 28.)

Pertun (1999, 21) mukaan perheväkivallan uhreja kohtaavat työntekijät arvioivat, että yli kolmasosalla väkivallan tekijöistä syynä väkivaltaan on alkoholi-ongelma. Tästä nähdään, että ammattilaisetkin voivat vierittää vastuuta pois väkivallan tekijältä kohdistamalla syyt esimerkiksi alkoholiin eivätkä suoraan tekijän omalle vastuulle. Kenties olisikin syytä kysyä väkivallan uhrilta itseltään, minkä hän kokee syyksi väkivallalle.

2.3 Väkivallan sukupuolisuus ja sukupolvisuus

Kuten on jo todettu, väkivaltaa voidaan tarkastella sekä sukupuolineutraalista että sukupuolittuneesta näkökulmasta. Esimerkiksi Purjo (2010) pohtii väkivallan sukupuolineutraaliutta, sukupuolittuneisuutta ja siihen liittyviä myyttejä. Hän on sukupuolineutraalin näkemyksen kannattaja ja toteaa, että väkivallan sukupuolittuneisuus on myytti, etenkin silloin, kun sillä tarkoitetaan vain miesten tekemää ja ainoastaan naisiin kohdistettua väkivaltaa. Hän muistuttaa, että myös miehet joutuvat väkivallan uhreiksi. Siksi hänen mukaansa olisikin mielekkäämpää nähdä väkivalta sukupuolesta irrallisena, jokaista ihmistä koskevana yhteisenä ongelmana. Näin ollen väkivalta pitäisi nähdä sukupuolineutraalina asiana, koska yksilöt ovat erilaisia. Väkivaltaa ei siis pitäisi arvottaa sukupuolten mukaan vaan yksilöiden mukaan, jolloin todellinen tasa-arvo toteutuisi paremmin. (Purjo 2010, 9–12.)

Feministisessä näkökannassa ajatukset ovat hieman toisenlaisia. Keskinen (2005) mukaan siinä naisten ja miesten ajatellaan olevan erilaisia ryhmiä ja sukupuoli otetaan huomioon. Etenkin radikaalifeminismissä väkivalta nähdään hänen mielestään eri sukupuolten valtasuhteen ilmauksena yhteiskunnallisella ja yksilötasolla. Keskinen (2005) kuvaa, että tässä suuntauksessa miesten tekemän väkivallan ajatellaan olevan keino pitää yllä valta-asemaansa naisiin nähden ja tapa hallita naisia. Muutenkin naisten nähdään olevan yhteiskunnassa rakenteellisesti alisteisessa asemassa, jolloin valta on myös perheessä miehillä. Hänen mukaansa feministisessä väkivallan tutkimuksessa ajatellaan myös, että miesten naisiin kohdistama väkivalta on muutakin kuin vain joidenkin normaalista poikkeavien miesten toimintaa. Keskinen (2005) toteaa, että tämän suuntauksen mukaan väkivalta pitäisi nähdä yhteiskunnassa osana tavallista sukupuolten välistä suhdetta. Naiset ja miehet kuitenkin nähdään erilaisina ryhminä, joilla on eri määrä valtaa – miehillä sitä on enemmän. Esimerkiksi miesten tekemän väkivallan uhan takia naiset voivat käyttäytyä varovaisesti, myötäillä miestä ja myös pelätä mahdollisia väkivallan seurauksia. (Keskinen 2005, 25–27.)

Keskinen (2005) kuvaa, että yllä esitettyjä feministisiä näkemyksiä on myös kritisoitu. Kritiikin mukaan näkemys pitää miehisen sukupuolen valtaa ikään kuin annettuna, pysyvänä asiana. Siinä myös nähdään kaikki miehet mahdollisina väkivallan tekijöinä, koska miehiin keskitytään lähinnä yhtenä kokonaisuena ryhmänä. Miesten naisiin kohdistamassa väkivallassa ei tässä suuntauksessa myöskään oteta huomioon erilaisia konteksteja, kuten historiallista aikaa, paikkaa ja etnisyyttä. (Keskinen 2005, 28–30.)

Erilaisista näkökulmista riippumatta voidaan kuitenkin Näreen ja Ronkaisen (2008) mukaan todeta, että kuka tahansa voi olla väkivaltainen. Kaikilla ihmisillä on kyky tehdä väkivaltaa. Kuitenkin se, millaista väkivalta on eli miten sitä harjoitetaan ja miten sitä tuomitaan tai arvostetaan, liittyy heidän mukaansa kulttuuriin ja sukupuoleen ja on siten sukupuolittunutta. (Näre & Ronkainen 2008, 14–15.)

Piispa (2006) puolestaan pohtii väkivallan sukupolvisuutta ja kertoo, että tutkimuksen mukaan väkivalta voi olla myös kulttuurisesti periytyvää ja sukupolvelta toiselle siirtyvää. Hänen mukaansa etenkin miesten lapsuudenkodin väkivaltakokemukset liittyvät väkivallan jatkamiseen aikuisiällä. Miehet, joiden kodissa väkivalta on ollut hyväksyttyä, jatkavat muita miehiä todennäköisemmin väkivallan kierrettä myös omissa parisuhteissaan. Myös naiset, jotka ovat lapsuudessaan todistaneet perheessä tapahtuvaa väkivaltaa, kokevat muita naisia useammin väkivaltaa omissa suhteissaan. Samoin näiden naisten lapset joutuvat helpommin todistamaan kotona tapahtuvaa väkivaltaa, joko näkemällä / kuulemalla sitä tai joutumalla itse uhreiksi. (Piispa 2006, 77.)

Myös Lindqvistin (2009) tutkimus tukee yllä kuvattua. Sen perusteella näyttää siltä, että perheessä tapahtuvan väkivallan uskotaan usein olevan opittu toimintamalli ja sukupolvelta toiselle siirtyvä tapa. Lisäksi yhteiskunnan puolelta tulevat paineet, kuten pelko työttömyydestä, voivat liittyä perheväkivaltaan. Väkivaltakierteen syntymiseen voivat vaikuttaa myös psykososiaaliset tekijät, kuten stressi ja mustasukkaisuus. (Lindqvist 2009, 111–112.) Myös Cunninghamin (2003) tutkimus tukee käsitystä siitä, miten lapsena perheessä nähty tai koettu väkivalta voi vaikuttaa toimintaan myös aikuisena. Tutkimuksen tulosten mukaan aikuiset, jotka ovat lapsuuden perheessään nähneet tai kokeneet väkivaltaa, kohtelevat lapsiaan kaltoin muita aikuisia todennäköisemmin.

Suomalaisessa kulttuurissa eri sukupuolten oletetaan toimivan eri tavoin. Esimerkiksi Husson ja Virkin (2008) mukaan parisuhteessa eri sukupuolille on erilaisia odotuksia. Etenkin naisten oletetaan ottavan vastuuta parisuhteen toimivuudesta ja luottamuksen säilymisestä suhteessa. Nämä odotukset kuitenkin mahdollistavat väkivallan jatkumisen, koska ne ylläpitävät käsityksiä sukupuolten rooleista ja toimintatavoista. (Husso & Virkki 2008, 263.)

Kuten on jo todettu, sekä naiset että miehet voivat harjoittaa väkivaltaa. Siihen liittyy kuitenkin sukupuolisia eroavaisuuksia, joita seuraavaksi esitellään. Notkon (2011) tutkimuksen mukaan miesten tekemää väkivaltaa ymmärretään ja se hyväksytään helpommin kuin naisten tekemä väkivalta. Miesten tekemä väkivalta nähdään kuitenkin tuomittavana. Vastaavasti naisten tekemää

väkivaltaa saatetaan pyrkiä selittämään esimerkiksi menneisyyden kokemuksilla tai nykyhetkessä kohdatulla miehen naista kohtaan harjoittamalla väkivallalla. (Notko 2011, 184–186.)

Ruckenstein (2004) kuvaa, että suomalaisessa kulttuurissa väkivalta liitetään isyyteen ja miesten sukupuoleen. Vielä muutama vuosikymmen sitten isä saatettiin nähdä hahmona, jonka tehtävänä oli pitää rauhaa yllä perheessä. Siksi isä saattoi lyödä esimerkiksi lasta. Väkivalta nähtiin lapsen parhaaksi, koska siten voitiin saada lapsi kuriin ja kunnioittamaan vanhempiaan. (Ruckenstein 2004, 109, 120–121.) Keskinen (2005) mukaan nykyäänkin väkivallan käyttäminen voi olla miehelle tapa osoittaa maskuliinisuuttaan ja tilanteen hallintaa. Vastaavasti hallinnan menetys tuo miehelle häpeää ja mies näyttäytyy heikkona. Tällöin yhteiskunnassa, jossa maskuliinisuus liitetään väkivaltaan, miehet myös käyttävät väkivaltaa osoittaakseen ja ylläpitääkseen kuvaa miehisyydestään. (Keskinen 2005, 60–62.) Näin erilaiset kulttuuriset käytännöt voivat joko vahvistaa tai heikentää väkivallan oikeutusta ihmisen mielessä. Väkivaltaa voidaan esimerkiksi pitää isän oikeutena tai vastaavasti sen voidaan nähdä tekevän isästä vastuuttoman ja heikon, riippuen siitä, millainen kulttuuri perheessä ja yhteiskunnassa vallitsee. (Ruckenstein 2004, 113.)

Aina ei ole helppoa myöntää käyttäytyvänsä läheisiään kohtaan väkivaltaisesti. Omaa käytöstä saatetaankin vähätellä ja selitellä. Esimerkiksi Ruckenstein (2004) toteaa, että miehen voi olla vaikeaa myöntää kenellekään käyttäytyvänsä väkivaltaisesti puolisoaan kohtaan. Vielä vaikeampaa väkivaltaa on myöntää silloin, kun se kohdistuu lapseen. Tämä voi tutkijan mukaan liittyä siihen, että kulttuurissamme ajatellaan olevan sallitumpaa kurittaa naista kuin lasta. Lisäksi naiseen kohdistetun väkivallan voidaan nähdä johtuvan esimerkiksi uhrin harjoittamasta provosoinnista. Vastaavaa perustelua on vaikeampi ymmärtää ja uskoa lapsen kohdalla. (Ruckenstein 2004, 124.)

Miehen parisuhteessaan tekemä väkivalta voidaan tulkita myös epäluotamukseksi naista kohtaan, jolloin nainen on ikään kuin ansainnut tulla pahoinpidellyksi (Husso & Virkki 2008, 269). Holma ja Partanen (2008) laajentavat näkökulmaa kuvaamalla, että väkivaltaa käyttävät miehet esittävät itsensä hel-

posti uhrina tilanteessa ja siten siirtävät ainakin osan vastuustaan myös väkivallan kohteelle, kyseisessä tutkimuksessa naiselle. Miehet selittävät omaa väkivaltaansa esimerkiksi sillä, että nainen on provosoinut heitä riitatilanteissa ja siksi he ovat käyttäneet väkivaltaa. He saattavat selittää toimintaansa myös lapsuuden traumaattisilla kokemuksilla ja siten kuvata itseään uhrina. (Holma & Partanen 2008, 281–282.) Lisäksi miehet selittävät väkivaltaista toimintaansa itsehillinnän menetyksellä, jolloin mies ei oikeastaan ole mielestään vastuussa tapahtumista (Holma & Partanen 2008, 284–285; Partanen, Wahlström & Holma 2006).

Samantyyliä havaintoja miehistä teki Partanen (2005) myös omassa tutkimuksessaan. Hän on tarkastellut väkivaltaa käyttäneiden miesten hoitoryhmässä käytyjä keskusteluja. Niistä selviää, että miehet pitävät naisiin kohdistamaansa väkivaltaa niin luonnollisena, että sitä ei tarvitse edes mitenkään selittää tai oikeuttaa tekona. Tutkimuksen miehet kokevat, että naiset ovat provosoineet heitä väkivaltaan eivätkä siten näe omaa osuuttaan väkivallan tekijöinä. Partanen (2005) mukaan miesten puheista käy myös ilmi, että he ajattelevat naisten olevan parisuhteessa eriarvoisia kuin miehet. Naisia välineellistetään ja heidät nähdään miehille kuuluvana omaisuutena. Miehet myös lieventävät puheessaan väkivaltaa esimerkiksi vetoamalla siihen, että jokainen suomalainen mies on mustasukkainen ja siten saattaa myös käyttää väkivaltaa. Muutenkaan väkivaltaa ei nähdä esimerkiksi parisuhteen ongelmien syynä vaan syyt ongelmiin ovat jossakin muualla, kuten alkoholin käytössä tai naisten väsymisessä tilanteeseen. Tällöin, samoin kuin yhteiskunnassa muutenkin monesti tehdään (ks. esim. Ronkainen 2008, 397), väkivallan tekijät vierittävät vastuuta väkivaltaista naisille eivätkä osaa nähdä omaa väkivaltaista käyttäytymistään naisen väsymisen syynä. Partanen (2005) tutkimuksessa ainoastaan silloin, kun miehet näkevät naisen myös äitinä, he saattavat ajatella, että väkivaltaan on jotenkin puututtava, ei niinkään naisen vaan lasten takia. Tässäkin nainen nähdään Partanen (2005) mielestä eriarvoisena kuin mies, sillä nainen ei ole tasavertainen omana itsenään vaan äidin status saa miehen näkemään väkivallan mahdollista

uhkaa. Toisaalta samat tutkimuksen miehet myös ajattelevat, ettei sivullisia kohtaan eikä lapsia kohtaan voi käyttää väkivaltaa. (Partanen 2005, 51–56, 61.)

Miehistä ja väkivallan käytöstä vaikuttaa löytyvän hyvin tietoa. Naisista vastaavaa tietoa on vähemmän. Esimerkiksi Suomessa on tehty melko vähän tutkimuksia naisista väkivallan tekijöinä (Lattu (2008, 168). Kuitenkin muun muassa Lattu (2008) on tutkinut naisten tekemää väkivaltaa. Hänen tutkimuksesta selviää, että naiset ovat puolisoihin kohtaan väkivaltaisia esimerkiksi silloin, kun he kokevat turhautumista tai arvostuksen puutetta. Tällöin naisten tekemä väkivalta on yritystä ratkaista jokin konflikti. Myös mustasukkaisuus on yksi väkivaltaisen käyttäytymisen syy naisilla. Lisäksi naiset selittävät väkivaltaista käytöstään omilla uhrikokemuksillaan. Heitä on saatettu hyväksikäyttää tai pahoinpidellä ja siksi hekin käyttävät väkivaltaa. Lattu (2008) tutkimuksen mukaan naiset saattavat käyttää väkivaltaa myös itsepuolustukseksi, jos mies on heitä kohtaan väkivaltainen. Naisilla väkivalta saattaa purkautua myös myöhempana jälkireaktiona aikaisemmin koettuun väkivaltaan. (Lattu 2008, 172–181.)

Lattu (2008) tutkimuksesta huomataan myös, että naiset selittävät väkivaltaista käytöstään osittain samoilla asioilla kuin miehet (ks. Nyqvist 2001), mutta erojakin löytyy. Naisten käyttämään väkivaltaan liittyy voimakkaammin haavoittuvuus ja särkyvyys, sillä väkivaltaa käyttävät naiset ovat monesti myös itse olleet väkivallan ja / tai hyväksikäytön uhreja. Tutkimuksen naiset ovat myös valmiimpia ottamaan vastuun teoistaan eivätkä kiellä tai vähättele väkivaltaa. Tämän Lattu (2008, 188–189) näkee miehiä ja naisia erottavana tekijänä.

2.4 Väkivalta ja valta

Winstok (2013) kuvaa, että feministisessä sukupuolet huomioivassa tutkimuksessa miesten nähdään olevan vallan keskiössä yhteiskunnassa ja siten naiset ovat alisteisessa asemassa miehiin nähden. Tämä myös mahdollistaa ja pitää yllä väkivaltaa. Hän jatkaa, että feministisen näkemyksen mukaan miehet käyttävät väkivaltaa luodakseen ja ylläpitääkseen valtasuhteita, jotka ovat heille

edullisia. Vastaavasti naisten vahingoittava käyttäytyminen nähdään yrityksenä selvitä alisteisessa asemassaan. Winstok (2013) toteaa, että tämän näkemyksen mukaan sukupuolten välinen tasavertaisuus on oleellista, jotta väkivalta erityisesti parisuhteissa saataisiin loppumaan. Perheorientoituneet sukupuolineutraalia näkemystä kannattavat tutkijat puolestaan näkevät sukupuolten väliset valtasuhteet hieman toisin. Tässä näkemyksessä ajatellaan, että sukupuolten välisiä mahdollisia eroja ei tulisi ottaa itsestänselvyyksinä vaan pitäisi tutkia, millaisia eroja naisten ja miesten väkivaltaisessa käyttäytymisessä mahdollisesti on ja miten ne liittyvät sukupuoleen. (Winstok 2013, 7–8.)

Ajatussuuntauksesta huolimatta on kuitenkin selkeää, että valta ja kontrolli liittyvät läheisesti väkivaltaan ja sen ymmärtämiseen (Winstok 2013, 35). Esimerkiksi Ronkainen (1998) kuvaa, että muun muassa parisuhde- ja perheväkivallassa sekä seksuaalisessa väkivallassa on pohjimmiltaan kyse alistamisesta ja ylivoimasta, jossa hän näkee naiset alistettuina miehiin nähden. Tällöin naisiin kohdistuvalla väkivallalla käsitteenä tarkoitetaan eri sukupuolten välisiä epäsymmetrisiä valtasuhteita ja tapoja tuottaa mieheyden ja naiseuden merkityksiä. (Ronkainen 1998, 3.) Notkon (2011) mukaan etenkin perhesuhteissa vallankäytöllä on erityinen asema, sillä läheiset perhesuhteet mahdollistavat vallankäytön. Perheessä tapahtuvassa väkivallassa nimenomaan väkivallan tekijällä on valtaa muihin perheenjäseniin nähden ja tällöin valta on myös jakautunut epätasaisesti eri osapuolten välille. Koska perhesuhteet ovat ihmisille erittäin tärkeitä, vallankäyttö niissä suhteissa voi vahingoittaa ihmistä syvästi. (Notko 2011.)

Muun muassa Keskinen (2005) tarkastelee vallan ja väkivallan toisiinsa liittymistä ja näkee väkivallan yhtenä vallankäytön muotona perheen ihmissuhteissa. Hänen mukaansa parisuhdeväkivalta on paljon muutakin kuin vain yksittäisiä tekoja. Väkivallan tekojen ja vallankäytön kautta parisuhteeseen rakentuu vallan epäsymmetria, joka voi lukkiuttaa valtasuhteet, mikäli väkivalta on jatkuvaa. Tällöin väkivallan uhrilla (Keskinen tutkimuksessa naisella) on yhä vähemmän tai ei ollenkaan toiminnan mahdollisuuksia. Naiset voivat esimerkiksi oppia varomaan tekemisiään väkivallan uhan takia. Tämä taas ylläpitää

miehen valtaa, jolloin miehen ei välttämättä edes usein tarvitse toimia väkivaltaisesti, koska nainen pysyy kuuliaisena jo väkivallasta jääneen muiston avulla. (Keskinen 2005, 47–50.) Myös Virkki (2004) kuvaa vallankäyttöä kirjoittaessaan, kuinka valtaerot voivat rajoittaa ihmisen toimijuutta. Muun muassa väkivalta on vallankäyttöä, jolloin se tai pelkästään sen uhka perheessä voi rajoittaa ihmisen toimintaa. Voi olla, että uhri ei esimerkiksi uskalla ilmaista edes vihaansa väkivallan tekijää kohtaan, koska pelkää seurauksia. (Virkki 2004, 75–77.)

Edellä kuvatusta nähdään, kuinka perhe- ja parisuhteissa voidaan rakentaa, ylläpitää ja muovata valtasuhteita. Näitä väkivaltaan liittyviä valtasuhteita rakennetaan Keskinen (2005) mukaan perheen lisäksi myös erilaisissa sosiaalisissa instituutioissa, kuten oikeuslaitoksessa ja terveydenhuollossa. Käytännössä tämä tulee hänen mielestään esille muun muassa niissä keskusteluissa, joita väkivallasta käydään ja millaisina eri toimijat, kuten tekijä ja uhri, nähdään. Nämä keskusteluissa rakennettavat määrittelyt väkivallasta vaikuttavat myös yksittäisiin ihmisiin, sillä niissä määritellään esimerkiksi väkivallan hyväksytävyyttä ja väkivallan luonnetta. Lisäksi yksittäiset viranomaiset tekevät työssään määrittelyjä väkivallasta. He voivat muun muassa vaikuttaa väkivaltaa kokeneisiin ihmisiin määrittelemällä väkivallan normaaliutta tai poikkeavuutta tai sivuuttaa sen kokonaan työssään. (Keskinen 2005, 51–52.)

Esimerkiksi Hiitola (2011) on tutkinut sitä, miten vanhempien perheessä tekemää väkivaltaa merkityksellistetään huostaanottoasiakirjoissa. Hänen mukaansa väkivallasta kirjoitettaessa useimmiten jätetään mainitsematta sekä tekijä että uhri. Tämä näkyy etenkin hallinto-oikeuden perusteluissa, joissa väkivallasta kirjoitetaan vähemmän kuin sosiaalityön puolella vastaavissa asiakirjoissa. Väkivaltapuhe on kuitenkin epäselvää molemmissa ja usein sekä uhri että tekijä jätetään Hiitolan (2011) mukaan mainitsematta. Mikäli tekijä ja teko mainitaan, silloin äidin tekemää väkivaltaa kuvataan hänen mielestään paljon tarkemmin kuin isän tekemää väkivaltaa, vaikka isillä väkivallan tekoja on huomattavasti enemmän kuin äideillä. Se, että äitien tekemää väkivaltaa kuvataan ja eritellään tarkemmin, voi johtua siitä, että naisten tekemää väkivaltaa voi olla vaikea käsitellä. Tällöin sitä täytyy myös selittää tarkemmin, koska sitä ei nähdä suoma-

laisessa kulttuurissa normaaliksi toiminnaksi. (Hiitola 2011, 6–9.) Myös Lattu (2008) kuvaa tutkimuksessaan sitä, kuinka naiselle ei kulttuurisesti sovi väkivallan käyttäjän rooli ja siksi naiset kokevatkin voimakasta häpeää väkivaltaisesta käyttäytymisestään. Näin sekä Hiitola (2011) että Lattu (2008) tuovat esille sitä, kuinka väkivalta ilmiönä ja siihen liittyvä valta leviävät paljon laajemmalle alueelle kuin vain perheen sisällä olevaksi asiaksi.

3 VÄKIVALTA JA PERHE

3.1 Väki­valta perheiden haasteena

Perhe- ja parisuhdeväkivallasta on tullut yksi vaikeimmista yhteiskunnallisista ja sosiaalisista ongelmista ympäri maailmaa (Winstok 2013). Myös Suomessa se on Nyqvistin (2001) mukaan haasteellinen ongelma, johon voi olla vaikeaa puuttua. Koska perhe ajatellaan usein yksityiseksi paikaksi, ulkopuoliset eivät helposti sekaannu perheen sisäisiin asioihin. Tämä mahdollistaa perheväkivallan kierteen jatkumisen. Nyqvist (2001) arvelee, että haastetta lisää myös väkivallan sukupuolittuneisuus. Esimerkiksi miestutkimuksessa miehet nähdään huonoina kommunikoijina ja heitä voi olla hankalaa auttaa. Toisaalta mies on heikko, mutta toisaalta hän on myös valta-asemassa. (Nyqvist 2001, 13, 32.) Nainen, äiti, on vastaavasti Lindqvistin (2009) tutkimuksen mukaan esimerkiksi sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta usein se henkilö, kenen vastuuksi katsotaan lasten turvallisuus perheväkivallan keskellä. Näin myös silloin, kun todellinen ongelma on väkivaltaan turvautuva isä. Tästä huolimatta ongelmien ratkaiseminen laitetaan tutkimuksen mukaan äidin vastuulle. Esimerkiksi sosiaali­huollon asiakkaina naiset ovat ensisijaisesti äitejä ja vasta toissijaisesti naisia. (Lindqvist 2009, 166, 178–179.) Näyttää siltä, että perheväkivaltaan etsitään edelleen vastuunkantajia, vaikka mielekkäämpää olisi auttaa kaikkia osapuolia.

Nyqvist (2001) toteaa, että perheessä voi olla monenlaista ja monen henkilön tekemää väkivaltaa. Tilastojen mukaan tekijä on yleisimmin mies ja uhri nainen. Kuitenkin vanhemmat voivat kohdistaa väkivallan myös lapseen tai lapsi vanhempaan. Myös sisarukset voivat olla väkivaltais­ia toisiaan kohtaan. (Nyqvist 2001, 13.)

Perheessä tapahtuvalle väkivallalle pyritään usein löytämään selityksiä ja etsimään vastuunkantajia. Esimerkiksi Hiitolan (2011) mukaan perheessä tapahtuvaa väkivaltaa, erityisesti molempien vanhempien tekemää, selitetään oikeudessa ja sosiaalityössä monesti vanhempien välisillä ristiriidoilla ja vuorovaiku-

tuksen ongelmilla. Kuten Lindqvistin (2009), myös Hiitolan (2011) tutkimuksesta näkyy, että vaikka vain isä on väkivaltainen, väkivallan syyt laitetaan äidin kannettavaksi. Näin ollen äitiä syytetään epäonnistumisesta lastensa suojelutehtävässä, vaikka äiti itsekin olisi uhri ja tarvitsisi apua. Monesti isän väkivaltaisuus käännetäänkin esimerkiksi alkoholin syyksi ja viranomaisten selityksissä kuvataan erilaisten ongelmien vyyhtiä, jossa isä ei teoistaan huolimatta näytetäydy syyllisenä väkivaltaan vaan ongelmat ovat muualla kuin väkivallassa. Saman tutkimuksen mukaan tapaukset, joissa äiti on väkivaltainen, kuvataan puolestaan helposti ”kasvatusväkivaltana”, jossa äiti käyttää väkivaltaa kasvatukseen (vrt. ”kuritusväkivalta” Lattu 2008, 186). Tällöin väkivallan teko tulee helposti vähätellyksi. Tästä voidaan tutkijan mukaan huomata, että viranomaisten väkivaltapuheessa näkyy sukupuolittuneisuus, jossa uhrin (usein äidit ja lapset) helposti sivuutetaan. Muutenkin äidit nostetaan asemaan, jossa odotukset väkivallan lopettamiselle kohdistuvat yleensä heihin, eivätkä isiin tai muualle. (Hiitola 2011.)

Selvää on, että perheväkivallan uhrin tarvitsevat apua. Siksi onkin hyvä, että kansainvälisesti on vähitellen yleistymässä ymmärrys siitä, että väkivallan uhreja täytyy tukea ja väkivallan tekijät on oikeasti saatava vastuuseen teoistaan. Husson (2003) mukaan tämä tieto tuo uhreille rohkeutta kertoa esimerkiksi parisuhteesta tapahtuvasta väkivallasta. Toisaalta tämä kansainvälinen ajatuksellinen muutos edesauttaa väkivaltaan puuttumista ja tilanteen helpottamista, mutta toisaalta se herättää myös vastustusta. Tällöin perinteisiin ajatusmalleihin takerrutaan joskus entistäkin tiukemmin. (Husso 2003, 15.) Silloin perheväkivallasta kertominen voi olla vaikeaa.

Perheessä tapahtuvasta väkivallasta haasteellista tekee myös se, miten väkivalta voi vaikuttaa ihmisiin ja mitä he siitä ajattelevat. Notko (2011) pohtiikin, että väkivallan kokeminen voi johtaa tilanteeseen, jossa väkivalta tavallaan normalisoituu perheessä ja parisuhteessa. Juurikin väkivallan uhri saattaa ajatella, että väkivallalla ei ole vaikutusta muihin ihmissuhteisiin perheessä. Notko (2011) arvelee, että tämä ajattelutapa liittyy häpeäntunteisiin ja väkivallan olemassaolon kieltämiseen. Uhriksi joutuminen vie pohjaa omalta identiteetiltä ja

ihmisen käsitystä omista kyvyistään, joten väkivallan kieltäminen voi olla myös väkivallasta selviytymisen keino. (Notko 2011, 47.)

Lisäksi perheväkivallan haasteellisuutta pohdittaessa täytyy myös huomioida, että läheiset ihmissuhteet, kuten perhe- ja parisuhteet, ovat ihmiselle tärkeitä. Ne muokkaavat ihmisen käsitystä itsestään ja suhteistaan toisiin ihmisiin. Näissä suhteissa ihminen haluaa tulla hyväksytyksi. Kuitenkin silloin ihmisellä on myös mahdollisuus haavoittua, koska tällaiset suhteet ovat luottamuksellisia. (Husso & Virkki 2008, 261.) Myös Notko (2011) kuvaa, että perheessä merkityksellisiä asioita ovat toisiin perheenjäseniin liittyvät tunnesiteet. Hän kertoo, että merkityksellisissä ihmissuhteissa käytettävän vallan ja vahingoittavien tekojen kautta näkyy myös näiden suhteiden merkityksen syvyys. Niillä on valta satuttaa ihmistä suuresti. Perheessä, jossa on väkivaltaa, voi hänen mukaansa olla monenlaisia perhesuhteita. Osa niistä voidaan kokea suojelevina ja tukevinä ihmissuhteina ja osa taas hyvinkin vahingoittavina. Toisaalta kaikki perheen sisäiset ihmissuhteet saatetaan myös nähdä väkivallan värittäminä, vaikka väkivallan tekijöitä olisikin vain yksi. (Notko 2011, 48, 86.) Kuitenkin perhe-elämä on paljon muutakin kuin vain väkivallan tekoja. Siksi perheestä ei ole helppoa lähteä. (Husso 2003, 142–144.) Siihen liittyy monia toiveita, lupauksia ja hyviä hetkiä, joiden takia yhdessä olemista jatketaan ja suhteeseen sitoudutaan (Keskinen 2005, 73).

Esimerkiksi vanhempien välinen parisuhdeväkivalta voi vaikuttaa heidän keskinäiseen suhteeseensa. Kan, Feinberg ja Solmeyer (2012) ovat tutkineet vanhempien toisiinsa kohdistamaa väkivaltaa ja sen vaikutuksia. Tässä tutkimuksessa perheessä tapahtuvan parisuhdeväkivallan nähdään vaikuttavan negatiivisesti vanhempana toimimiseen. Tällaisessa suhteessa vanhempien yhteistoiminta saattaa häiriintyä ja tällä puolestaan on vaikutusta vanhemmuuden laatuun. Etenkin väkivaltaa käyttävän äidin käyttäytymisen nähdään huonontavan vanhempien välistä yhteistyötä, koska se vaikuttaa molempien vanhempien mielenterveyteen ja parisuhteeseen. Vastaavasti isän väkivaltaisuuden tulkitaan huonontavan vain äidin mielenterveyttä. Tutkimuksen mukaan väkivalta voi myös estää vanhempia osoittamasta tukea toiselle ja siten hankaloittaa

vanhemmuuden roolien etsimistä sekä sopeutumista vanhemmuuteen. Koska väkivalta voi vaikuttaa myös vanhemman mielenterveyteen, jossain määrin järkkynyt henkinen terveys voi puolestaan hankaloittaa vanhempien yhteistyötä. Etenkin naisilla väkivallan kokeminen saattaa vaikuttaa mielenterveyteen. Näin ollen voidaan tutkijoiden mielestä todeta, että väkivalta vaikuttaa vanhemmaksi kasvamiseen ja yhteistyöhön lapsen vanhempina. (Kan, Feinberg & Solmeyer 2012, 115–118, 127–129.)

Vanhempien välisen suhteen lisäksi väkivalta voi haitata myös lasta ja lapsen ihmissuhteita. Vanhemmat eivät kuitenkaan mielellään ajattele sitä, miten väkivalta voi mahdollisesti vaikuttaa heidän lapsiinsa. He pikemminkin vähättelevät sitä ja välttävät aihepiiriä. (Ruckenstein 2004, 118.) Lindqvistin (2009, 164) mukaan perheväkivalta uhkaa aina lapsen turvallista kehitystä. Joskus vanhemmat eivät ymmärrä, että väkivalta tai sen näkeminen on lapselle haitallista ja haavoittavaa. Vaikka lapsi ei olisi uhri tai edes näkisi koskaan väkivaltilanteita, hän pystyy aistimaan sen myös kodin ilmapiiristä. Joissakin tilanteissa vanhemmat eivät tätä tiedosta. (Lindqvist 2009, 164.) Myös Kan, Feinberg ja Solmeyer (2012) toteavat, että parisuhdeväkivalta voi vaikuttaa lapseen haitallisesti suoraan ja / tai välillisesti. Jo väkivallan tiedostaminen, vaikka sitä ei näkisikään, voi haitata lapsen kehitystä. Parisuhdeväkivalta liittyy myös lapsen sopeutumiseen ja henkiseen tasapainoon. Lisäksi se näkyy usein myös suoraan lapsen ja vanhemman välisessä suhteessa. (Kan, Feinberg & Solmeyer 2012, 115–117.)

3.2 Lapsi ja perheväkivalta

Kansainvälisesti esimerkiksi parisuhdeväkivallan vaikutuksia lapsiin on tutkittu paljon. Tutkimus on kuitenkin ollut suurimmaksi osaksi kvantitatiivista ja tiedot tutkimuksiin on kerätty aikuisilta. (Piispa 2006, 76; Eskonen 2005, 17.) Vastaavasti lasten näkökulmasta perheessä tapahtuvaa väkivaltaa on tutkittu vain vähän, etenkin lasten itsensä kertomana (Eskonen 2005, 17). Lapset kuitenkin kohtaavat perheissään monenlaista väkivaltaa, toiset vain satunnaisesti, kun

toiset taas jatkuvasti (Eskonen 2004, 3). Sariolan ja Ellosen (2008) mukaan lasten kertoman perusteella näyttää siltä, että tytöt kokevat poikia useammin väkivaltaa perheessä sekä äidin että isän tekemänä. Väkivallan tekijäksi tytöt kuvaavat kuitenkin useammin äitiä kuin isää. (Sariola & Ellonen 2008, 64.) Pertun (1999) mukaan puolestaan isät käyttävät väkivaltaa lapsia kohtaan hieman enemmän kuin äidit.

Käsitykset väkivallasta ja lasten kurittamisesta ovat muuttuneet viime vuosikymmeninä. Tähän on Sariolan ja Ellosen (2008) mukaan vaikuttanut muun muassa 1980-luvulla voimaan tullut laki, mikä kielsi lapsen kurittamisen. Sen myötä asenteet lasten kurittamista kohtaan ovat vähitellen muuttuneet kielteisiksi. Tämä näkyy esimerkiksi lain voimaantulon jälkeen Suomessa tehdyissä lapsille suunnatuissa kyselyissä (esim. Ellonen, Kääriäinen, Salmi & Sariola 2008), joissa on tutkittu lasten kokemaa vanhempien tekemää väkivaltaa. Näiden kyselyiden perusteella Sariolan ja Ellosen (2008) mukaan näyttää siltä, että lasten kokema väkivalta, etenkin lievä, on vähentynyt selvästi. Silti lapsiin kohdistuva väkivalta on perheessä tapahtuvan väkivallan muodoista kaikkein yleisin. Tämä selittyy sillä, että lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa voivat vanhempien lisäksi harjoittaa myös lapsen sisarukset. (Sariola & Ellonen 2008, 57–61, 70–71.) Ruckenstein (2004) täsmentää aihepiiriä kuvaamalla vanhempien harjoittamaa väkivaltaa ja toteaa, että vaikka lapsen ruumiillinen koskemattomuus on taattu lailla, silti joitakin lapsia pahoinpidellään edelleen. Tosin se tehdään enemmän salassa kuin ennen. Näin ollen väkivaltaa käyttävät vanhemmat eivät asiasta puhu ja myös lapset vaikenevat, koska haluavat suojella vanhempiaan. Sariolan ja Ellosen (2008) kuvauksesta poiketen Ruckenstein (2004) toteaa, että useimpien lapset kuitenkin jäävät perheessä tapahtuvassa väkivallassa sivustaseuraajiksi, eivätkä joudu väkivallan kohteiksi. (Ruckenstein 2004, 117.) Nämä väitteet inspiroivat tekemään tätä tutkimusta ja johdattivat selvittämään sitä, mitä ihmiset pitävät väkivaltana perheessään. Onko perheväkivalta todella vähentynyt vai ovatko käsitykset väkivallasta kenties muuttuneet?

Lapsia suojelemaan on laadittu erilaisia lakeja, julistuksia ja sopimuksia. Esimerkiksi YK:n yleissopimuksen lapsen oikeuksista (1989) eli Lapsen oikeuk-

sien sopimuksen mukaan lasta pitää suojella muun muassa kaikelta fyysiseltä ja henkiseltä väkivallalta, vahingoittamiselta, huonolta kohtelulta, hyväksikäytöltä ja laiminlyönniltä. Lapsella on myös oikeus erityiseen tukeen ja suojeluun esimerkiksi silloin, jos lapsen ei ole turvallista olla ja elää omassa perheessään. Tärkeimmäksi asiaksi tulkitaankin aina lapsen etu, joka voi väkivaltatapauksissa olla se, että lapsi otetaan pois vanhemmiltaan ja sijoitetaan hänet toisaalle asumaan. (YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989.)

Lapsia ja väkivaltaa on myös tutkittu jonkin verran. Esimerkiksi Holden (2003) on käynyt läpi monia tutkimuksia ja koonnut niiden pohjalta luokittelun, josta nähdään, miten lapset altistuvat väkivallalle. Tähän luokitteluun kuuluu muun muassa ennen syntymää tapahtunut alistuminen väkivallalle eli äiti esimerkiksi kokee sikiön kärsineen äitiin kohdistuneen väkivallan seurauksista. Myös väkivallan näkeminen, väkivallan kuuleminen, uhriksi joutuminen ja siihen itse osallistuminen joko pakotettuna tai vapaaehtoisesti kuuluu tähän luokitteluun. Lisäksi lapsi voi altistua väkivallalle silloin, jos hän yrittää itse aktiivisesti puuttua väkivaltaan joko sanallisesti tai menemällä esimerkiksi uhrin avuksi. Tähän mennessä esitellyt altistumisen tavat on luokittelu suoraksi altistumiseksi. Epäsuoraa altistumista on esimerkiksi välittömien väkivallasta tulleiden seurausten, kuten ambulanssin näkeminen, mustelmien näkeminen tai intensiivisten tunteiden näkeminen. Tässä luokittelussa epäsuoraksi altistumiseksi katsotaan myös väkivallan jälkiseurausten kokeminen. Niitä ovat esimerkiksi äidin masennuksen näkeminen, vanhempien ero tai muutto toiseen paikkaan. Lisäksi lapsen ajatellaan altistuneen väkivallalle, jos hän kuulee perheessään tapahtuneesta välikohtauksesta joltakin henkilöltä, kuten sisarukselta tai muulta sukulaiselta. Viimeisenä luokitukseen kuuluu se, ettei lapsi ole ollenkaan tietoinen perheessään tapahtuvasta väkivallasta. (Holden 2003, 152–153.)

Margolin ja Gordis (2000) puolestaan ovat koonneet lapsiin ja väkivallan vaikutuksiin liittyvän katsauksen, joka pohjautuu sekä teoreettiseen että empiriseen tutkimukseen. Katsauksesta selviää, että altistuminen väkivallalle lapsuudessa voi johtaa erilaisiin ulospäin suuntautuviin ja sisäänpäin suuntautuviin mielenterveys- ja käytösongelmiin. Ongelmia voivat olla muun muassa

aggressiivisuuteen ja väkivaltaiseen käyttäytymiseen liittyvät ongelmat, kuten itsetuhoinen käyttäytyminen. Ongelmia voi olla myös itsetunnossa ja minäpystyvyydessä, etenkin silloin, jos lapsi kokee väkivallan seurauksena masennusoireita. Lisäksi väkivallalle altistuminen voi aiheuttaa lapselle esimerkiksi erilaisia psykofyysisiä ongelmia, posttraumaattista stressiä ja ongelmia kognitiivisissa kyvyissä. Lapset voivat kokea haasteita myös vertaissuhteissaan. (Margolin & Gordis 2000.)

Ellonen, Piispa, Peltonen ja Oranen (2013) rajaavat edellä esiteltyä aihepiiriä ja tutkivat vanhempien harjoittaman väkivallan seurauksia lasten psykososiaaliselle mukautumiselle. Tutkimuksesta selviää, että jo pelkkä väkivallan todistajaksi joutuminen kotona, lisää lapsen psykologista hätää ja terveysongelmia. Kuitenkin mielenterveyden kannalta selkeästi suurimmassa riskiryhmässä ovat ne lapset, jotka joutuvat sekä väkivallan todistajiksi että uhreiksi perheessään. Nämä lapset ovat esimerkiksi muita taipuvaisempia rikolliseen käyttäytymiseen sekä päihteidenkäyttöön. Tämän tutkimuksen mukaan psykologiset ja käyttäytymisen ongelmat ovat samankaltaisia sekä tytöillä että pojilla. Tutkijat myös toteavat, että väkivallan todistajaksi joutuminen sekä uhriksi joutuminen ovat molemmat yhtä haitallisia lapsille. (Ellonen, Piispa, Peltonen & Oranen 2013, 7-9.) Myös Kolarin ja Daveyn (2007, 86) mukaan väkivallalle altistuneilla lapsilla voi ilmetä erilaisia heti tai pitkällä tähtäimellä esiin tulevia ongelmia, kuten masennusta, ahdistusta ja posttraumaattisen stressin oireita.

Margolin ja Gordis (2000, 446) esittävät, että jos lapsena altistuu perheessään väkivallalle, sen seuraukset voivat ulottua paljon pidemmälle kuin vain ajalle, jolloin väkivaltaa nähtiin tai koettiin. Heidän mukaansa vielä aikuisenakin voidaan kokea väkivallan seurannaisvaikutuksia. Myös Thoresen, Myhre, Wentzel-Larsen, Aakvaag ja Hjemdal (2015) päätyivät tutkimuksessaan samaan tulokseen. He huomasivat muun muassa, että lapsena väkivallalle altistuneet henkilöt ovat myös aikuisina alttiimpia joutumaan väkivallan uhriksi. Mikäli väkivallalle altistuu sekä lapsena että aikuisena esimerkiksi ahdistuneisuuden ja masennuksen riski on tutkimuksen mukaan silloin suurempi. Mielenterveyden kannalta erityisen suuri merkitys on tämän tutkimuksen mukaan sillä, jos

lapsena on joutunut laiminlyödyksi tai psykologisen väkivallan kohteeksi. Se nähdään erityisen vahingoittavana. (Thoresen, Myhre, Wentzel-Larsen, Aakvaag & Hjemdal 2015.)

Eskonen (2004) lähestyy lapsia ja väkivaltaa aihepiirinä hieman toisenlaisesta näkökulmasta. Hän on valinnut tarkemman tutkimuksen kohteeksi lasten toimijuuden perheväkivaltilanteissa lasten itsensä kertomana. Hän kuvaa, että mikäli lapsen perheessä on väkivaltaa, silloin lapsen toimijuuden mahdollisuudet vaihtelevat muun muassa lapsen iän mukaan. Tutkimuksen lapset kertovat toimivansa esimerkiksi väkivallan sivustakatsojina, mutta toisaalta myös aktiivisina väkivaltaan puuttujina. Lapset saattavat esimerkiksi etsiä itselleen turvapaikkaa ja yrittää piiloutua tai paeta kotoa. Turvallisina piilopaikkoina lapset pitävät muun muassa omaa sänkyä tai majaa. Turvaa antavaksi lapset voivat kokea myös äidin tai sisaruksen läsnäolon. Lisäksi läheisen läsnäolo voi jopa estää väkivaltilanteen. Myös lapsi itse saattaa estää väkivaltilanteen syntymisen yksinkertaisesti olemalla äitinsä lähellä. Tutkija kuvaa, kuinka lapsi saattaa myös puuttua väkivaltilanteeseen aktiivisemmin yrittämällä keskeyttää tilanteen muun muassa suoraan pyytämällä, estämällä vanhemman toimintaa tai kiinnittämällä vanhempien huomion muualle. Joskus lapset saattavat jopa hakea jonkinlaista apua tilanteeseen esimerkiksi kiljumalla. Tutkija tulkitsee, että tällöin lapsi toivoo kiinnittävänsä ulkopuolisen huomion ja siten saavansa apua. Lapsi saattaa myös suoraan pyytää apua esimerkiksi soittamalla poliisille tai hakemalla naapurin apuun. Toisaalta saman tutkimuksen mukaan jotkin lapset saattavat myös kokea, ettei heillä ole minkäänlaisia toimintamahdollisuuksia väkivaltilanteissa. (Eskonen 2004, 4–11.) Nämä tutkimustulokset kuvaavat lasten tietynlaista toimijuutta väkivaltilanteissa. Kuitenkin selvittämättä jää se, millaisina toimijoina aikuiset näkevät lapset perheväkivallan suhteen. Tämä havainto herättää huomaamaan, että tietoa tästä tarvitaan lisää. Siksi tässä tutkimuksessa pohditaankin tätä aihepiiriä tarkemmin.

3.3 Äiti ja perheväkivalta

Kun kohdataan perheitä, joissa on väkivaltaa, vanhemmuus sysätään pääsääntöisesti äideille ja isät jäävät helposti syrjään (Lindqvist 2009, 179). Kulttuurisesti ajatellen nimenomaan äitinä oleminen velvoittaa olemaan vanhempi lapselleen. Isällä ei katsota olevan vastaavaa velvollisuutta. (Sevón & Huttunen 2004, 141.) Lapierren (2010) mukaan yhteiskunnassa on äitiydelle kovat ja epärealistiset odotukset. Äidin ja äitiyden odotetaan olevan tietynlaista, tietyissä raameissa tapahtuvaa ja sitä myös arvioidaan näiden raamien mukaan, vaikka äitiyden kontekstit ovatkin erilaisia. Äitien oletetaan olevan ensisijaisia lapsen hoitajia ja siten ensisijaisesti vastuussa lapsesta. Tämä vastuu näyttäytyy äitiyden ytimeinä. (Lapierre 2010, 1442.)

Lapierre (2010) kuvaa, että vaikka äitejä ja perheväkivaltaa on tutkittu jonkin verran, äitiyden kokemuksia perheessä, jossa on väkivaltaa, on tutkittu vain vähän. Lapierre (2010, 1438) on itse tutkinut ryhmä- ja yksilöhaastattelujen avulla perheväkivaltaa kokeneiden äitien kokemuksia äitiydestä. Tutkimuksesta selviää, millaisia vallan ja kontrollin keinoja miehet saattavat käyttää äitejä kohtaan. Tutkimuksen äidit kuvaavatkin, kuinka heidän puolisonsa ovat yrittäneet hallita ja kontrolloida heitä muun muassa kohdistamalla väkivallan äitiyteen liittyviin asioihin. Miehet ovat esimerkiksi saattaneet pahoinpidellä tulevaa äitiä niin, että äiti on saanut keskenmenon tai vastaavasti sabotoida ehkäisyä siten, että nainen tulisi raskaaksi. Tutkimuksen mukaan raskaus saattaa myös lisätä väkivallan käyttöä. Väkivaltaa käyttävät miehet ovat myös uhanneet ja kontrolloineet äitejä toimimalla väkivaltaisesti lapsia kohtaan ja siten horjuttaneet äitiyden kokemuksia. Tutkimuksessaan Lapierre (2010) tulkitsee miesten käyttäytymisen väkivallan ja kontrollin välineeksi. Näin mies on pystynyt osoittamaan äidille, ettei äiti pysty suojelemaan itseään saati lapsiaan eli valta on miehellä eikä äidillä. Samaisen tutkimuksen mukaan miehet ovat myös syyttäneet äitejä huonoiksi, epäkelvoiksi äideiksi ja siten horjuttaneet äidin itsetuntoa äitiydestään. Lisäksi miehet ovat kontrolloineet äitien ihmissuhteita ja rajoitta-

neet niitä, jonka seurauksena äidit eivät ole saaneet tukea äitinä toimimiseen. (Lapierre 2010, 1434–1435, 1440–1442, 1444.)

Vaikka Lapierrin (2010) tutkimuksen äidit ovatkin kokeneet haasteita ja äitiyttään väheksyvää käytöstä miehiltä, he näyttävät ottavan äidin roolin vakavasti. Lapierre (2010) kuvaa, että perheväkivaltaa kokeneet äidit pitävät itseään lapsen hoitajina ja suojelijoina, joiden tehtävänä on olla hyvä roolimalli lapselle. He kokevat olevansa vastuussa lapsesta. Tutkimuksesta nähdään, että etenkin perheessä tapahtuva väkivalta entisestään syventää äitien tunnetta siitä, että he ovat vastuussa lapsistaan. Äidit ovatkin huolissaan siitä, mitä seurauksia väkivallalla ja sen näkemisellä voi olla lapsen lyhyellä ja pitkällä aikavälillä (vrt. Levendosky, Lynch & Graham-Bermann 2000, Lattu 2008). Siksi he yrittävät suojella lapsia väkivallalta ja vastata lasten erilaisiin tarpeisiin, kuten emotionaaliseen toipumiseen väkivaltatilanteen jälkeen. Tutkija tulkitsee, että äitiydestä tulee näin ollen entistä vastuullisempaa siksi, että äidit eivät koe saavansa puolisoiltaan apua äitinä olemiseen. Äidit kokevatkin olevansa melko yksin vastuussa lapsista. (Lapierre 2010, 1442–1444.)

Lapierrin (2010) tutkimuksesta selviää myös, kuinka väkivaltaa kokeneet äidit tuntevat menettäneensä kontrollin omasta äitiydestään väkivaltaa käyttävien puolisoitten takia. Väkivallan kohtaaminen vaikuttaa äitien fyysiseen ja henkiseen terveyteen ja äidit ajattelevat tämän vaikuttavan äitinä toimimiseen ja jaksamiseen. Esimerkiksi lasten hoitaminen voidaan tutkimuksen mukaan kokea vaikeana. Koska miehet kohdistavat väkivaltaa myös suoraan äitiyteen liittyviin asioihin, äidit kokevat, että sen takia he eivät pysty toimimaan äiteinä niin kuin haluaisivat. He eivät myöskään ole mielestään positiivisia roolimalleja lapsilleen väkivallan takia. Lisäksi tutkimuksessa huomattiin, että lasten käyttäytyminen ja asenteet muuttuvat väkivallan seurauksena ja äidit ajattelevat myös tämän vaikuttavan äitiyden kokemuksiin. Lisäksi, vaikka äiti on joissakin tapauksissa lähtenyt parisuhteesta, väkivalta saattaa silti vaikuttaa äitinä olemiseen, koska muutto ja uudessa ympäristössä toimiminen luo lisähaastetta äidin toimiin. Näiden asioiden lisäksi äidit kokevat menettävänsä kontrollia äitiydes-

tään silloin, jos he kertovat viranomaiselle väkivallasta, koska tällöin heidän toimintansa äitinä joutuu tarkkailuun. (Lapierre 2010, 1444–1446.)

Parisuhde- ja perheväkivalta näyttävät vaikuttavan usein äitinä ja vanhempana olemiseen. Lapierre (2000, 1436) toteaaakin, että yleisesti tunnustetaan miesten tekemän väkivallan luovan tilanteita, jotka vaikeuttavat äitinä toimimista. Levendosky, Lynch ja Graham-Bermann (2000) ovat määrällisin menetelmin tutkineet äitien käsityksiä siitä, miten isän harjoittama perheväkivalta mahdollisesti vaikuttaa heidän vanhemmuuteensa. Tämän tutkimuksen naisista pienekö osa kokee, että väkivalta ei vaikuta mitenkään. Kuitenkin suurimman osan mielestä sillä on jonkinlaista vaikutusta toimimiseen vanhempana. Joidenkin mielestä vaikutus on ollut positiivista ja joidenkin mielestä negatiivista. Positiivisia vaikutuksia ovat muun muassa syvempi välittäminen lapsesta ja empaattisuus sekä suojelunhalu. Hieman samansuuntaisesti Lapierrin (2010) tutkimuksen äitien kanssa, tämänkin tutkimuksen äidit pyrkivät estämään väkivallan huonoja vaikutuksia lapsiinsa ja kehittävät aktiivisesti strategioita suojelukseen lapsiaan. Negatiivisena asiana tutkimuksessa mainittiin esimerkiksi, että vanhempana ei jaksakaan olla lapsen kanssa niin paljon tai lapselle suuttuu normaalia herkemmin. Tutkimuksen äidit myös pelkäävät, että heidän lapsensa oppivat väkivaltaisista käytösmaalleja. He toivovatkin, että heidän poikansa eivät aikuisina sortuisi toimimaan isänsä tavoin ja tyttärensä eivät joutuisi partnerinsa pahoinpitelemäksi. Tämän tutkimuksen naisista kuitenkin vain harva ajattelee, että väkivallalla olisi ollut vaikutusta lapseen. (Levendosky, Lynch & Graham-Bermann 2000, 253–257.) Myös Notko (2011) on pohtinut väkivallan vaikutusta äitiyteen. Hänen mielestään jotkut äidit saattavat aidosti ajatella, että väkivalta ei vaikuta heidän äitiyteensä. Äidin ja lapsen suhde saattaa olla ainoa hyvä ihmissuhde, johon väkivalta ei ole vaikuttanut. Tällöin, vaikka äiti olisi (miehen määrittelyjen mukaan) epäonnistunut puolisona, voi hän kuitenkin olla onnistunut äitinä. (Notko 2011, 47.)

Myös Gustafsson ja Cox (2012) ovat tutkineet määrällisin menetelmin väkivaltaa kokeneiden äitien vanhemmuutta. Tämänkin tutkimuksen mukaan parisuhdeväkivalta vaikuttaa äidin toimimiseen vanhempana. Tässä kuitenkin

näyttää siltä, että väkivaltaa kokevat äidit ovat vanhempina ankarampia ja kontrolloivampia. Myös masennusoireilla ja ankaralla vanhemmuudella näyttää tämän tutkimuksen mukaan olevan yhteyksiä toisiinsa. Lisäksi perheen tulotaso osaltaan vaikuttaa äidin vanhemmuuteen. Tutkijat nimittäin havaitsivat, että korkeampi tulotaso vähentää väkivaltaa perheessä ja siten myös äidin masennusoireita sekä ankaraa ja lapsia kohtaan tunkeilevaa käyttäytymistä vanhempina. Keräämiinsä tuloksiin pohjautuen tutkijat toteavat, että parisuhdeväkivallan kokeminen on riskitekijä hyvänä vanhempina ja äitinä olemiselle. (Gustafsson & Cox 2012, 1013–1015.)

Levendoskyn ym. (2000) tutkimuksessa selvitettiin myös perheväkivallan keskellä elävien äitien vanhemmuuden haasteita. Valtaosa tutkimuksen äideistä kokee jonkinlaisia haasteita. Äitien mielestä heillä on ollut muun muassa emotionaalisia haasteita ja fyysisiä ongelmia sekä ongelmia puolison kanssa. Väkivallan takia äidit saattavat olla masentuneita, turhautuneita ja onnettomia sekä stressaantuneita. Puolisoön liittyvät ongelmat johtuvat tutkimuksen mukaan muun muassa siitä, että puoliso ei kunnioita naista. Tämä taas vaikeuttaa vanhempina toimimista, koska kunnioituksen puute vähentää auktoriteettia lapsiin. Haasteita äidit kokevat myös taloudellisella puolella ja työssä jonkin verran, kun aikaa lapselle ei riitä tai tutkituilla äideillä ei ole ollut varaa ostaa lapselle tarpeellisia asioita. Kuitenkin eniten haasteita vanhemmuudessa tämän tutkimuksen mukaan koetaan lasten käyttäytymisen, tunteiden ja huolten osalta. Naiset kokevat äitinä ja vanhempina toimimisen haasteelliseksi esimerkiksi silloin, kun lapset kyselevät perheessä tapahtuneista asioista tai lapsilla on vaikeuksia koulussa. Myös lasten fyysinen vahingoittuminen on joidenkin äitien mielestä haastavaa. Tutkijat arvelevatkin, että väkivaltaa kokeneiden äitien on normaalia vaikeampaa kohdata lastensa emotionaalisia ongelmia, koska he ovat itse emotionaalisella tasolla väsyneitä. (Levendosky, Lynch & Graham-Bermann 2000, 253, 258–262.)

Levendosky ym. (2000) kysyivät naisilta myös, olisivatko he vanhempina erilaisia, jos perheessä ei olisi väkivaltaa. Osa tutkimuksen äideistä ajattelee, että väkivalta ei muuta heitä vanhempina. Kuitenkin suuremman osan mielestä

he olisivat vanhempina parempia ja heillä olisi parempi minäkäsitys, jos perheessä ei olisi väkivaltaa. Monen mielestä myös kaduttavia asioita olisi vähemmän. Tutkimuksen äidit muun muassa arvelevat, että he olisivat väkivallattomassa perheessä vanhempina johdonmukaisempia, empaattisempia ja suuttuisivat harvemmin. Lisäksi he ajattelevat, että he viettäisivät lastensa kanssa enemmän aikaa. Äideillä olisi siis enemmän energiaa toimia hyvinä vanhempiina ja he olisivat onnellisempia, jolloin äidin parempi minäkuva lisäisi myös lasten hyvinvointia. Äitien vastausten perusteella tutkijat arvioivat, että äidit ovat tietoisia perheessä tapahtuvan väkivallan vaikutuksista sekä itseensä että lapsiin. (Levendosky, Lynch & Graham-Bermann 2000, 253, 262–268.)

Letourneau, Fedick ja Willms (2007) ovat hekin määrällisin menetelmin tutkineet äitejä. Tässä tutkimuksessa vertailtiin äitejä, joiden lapset ovat altistuneet perheväkivallalle, äiteihin, joiden lapset eivät ole altistuneet väkivallalle. He tutkivat äitien kasvatustapoja kolmella osa-alueella, jotka olivat positiivinen kuri, lämmin ja hoivaava kasvatustapa sekä johdonmukaisuus. Tutkijat havaitsivat, että niiden perheiden äidit, joissa on väkivaltaa, osoittavat vähemmän positiivista kuria, johdonmukaisuutta sekä lämmintä ja hoivaavaa kasvatustapaa kuin väkivallattomien perheiden äidit (vrt. Levendosky ym. 2000). Lisäksi molempien ryhmien äitien positiivinen kuri ja johdonmukaisuus kasvatuksessa lisääntyvät vuosien myötä, kun taas lämmin ja hoivaava kasvatustapa vähentyy. Huomion arvoista tässä on se, että väkivaltaperheiden äitien positiivisen kurituksen käytännöissä näkyy enemmän lisääntymistä ja lämpimän, hoivaavan kasvatustapojen käytännöissä vähemmän laskua kuin väkivallattomien perheiden äitien käytännöissä. Tämä viittaa tutkijoiden mukaan siihen, että niiden perheiden äidit, joissa on väkivaltaa, hyvittelevät lapselle perheen väkivaltaisia vuorovaikutustapoja olemalla herkempiä ja tukemalla lapsiaan normaalia enemmän. (Letourneau, Fedick & Willms 2007, 653–656.)

Letourneun ym. (2007) tutkimuksen tuloksia hieman laajentaen Levendosky, Lynch ja Graham-Bermann (2000) toteavat tutkimuksessaan, että perheväkivaltaa kokeneilla äideillä vanhemmuuteen liittyvät haasteet ovat kuitenkin melko samanlaisia kuin väkivallattomien perheiden äideillä. Jos äidin saa poh-

timaan vanhemmuuttaan näkökulmasta, jossa hän eläisi väkivallattomassa perheessä, äiti voi saada uudenlaista näkökulmaa omaan vanhemmuuteensa. Tämä saattaa auttaa äitiä esimerkiksi tekemään päätöksen lähteä väkivaltaisesta suhteesta. (Levendosky, Lynch & Graham-Bermann 2000, 267.)

Edellä esitellyistä tutkimuksista hieman poiketen Lattu (2008) on äitejä tutkiessaan ottanut tutkimuskohteekseen äitien lapsiinsa kohdistaman väkivallan. Hän kuvaa, että kyseisestä aiheesta on nykyäänkin vaikea puhua ja siten se on myös hyvin sensitiivinen tutkimusaihe. Tästä tutkimuksesta käy ilmi, että äidit selittävät väkivaltaista käyttäytymistään usein väsymyksellä. Väsymys voi johtua esimerkiksi siitä, että äidit voivat joutua olemaan melko yksin vastuussa lapsen- ja kodinhoidosta. Väkivaltaa selitetään myös kasvatuksellisenä keinona (ks. myös Hiitola 2011). Tällöin lasta kuritetaan rankaisemalla häntä fyysisesti. Tutkimuksen mukaan kuritusta ei aina nähdä väkivaltana vaan se erotetaan siitä, vaikka raja kurituksen ja väkivallan suhteen on häilyvä. Tutkimuksesta selviää myös, että väkivaltaa käyttäneet äidit häpeävät tekojaan ja kokevat syyllisyyttä tapahtumista. Lisäksi he usein pelkäävät, että väkivaltainen tapahtuma vaikuttaa lapseen ja ovat siksi huolissaan lapsen mahdollisista henkisistä ja fyysisistä vammoista. Tästäkin tutkimuksesta käy ilmi, että äidit haluavat tilanteeseen apua, mutta samalla pelkäävät, että väkivallan tullessa ilmi lapset otetaan huostaan. (Lattu 2008, 182–188.) Tämä pelko ei välttämättä ole aiheeton, sillä Lapierrin (2010) mukaan äideiltä, jotka elävät perheessä, jossa on väkivaltaa, odotetaan parempaa äitiyttä kuin niin sanotusti tavallisten perheiden äideiltä. Tällöin etenkin väkivaltaa kokeneilta äideiltä odotetaan enemmän vastuun ottamista kuin muilta äideiltä. (Lapierre 2010, 1436.)

Tutkimusta on tehty myös siitä, miten äidit toimivat hakiessaan apua parija perheväkivallasta selviämiseen. Esimerkiksi Lindqvist (2009) on tutkimuksessaan sivunnut äiteihin kohdistuvaa parisuhdeväkivaltaa aihepiirinä. Tutkimuksesta käy ilmi, että väkivaltaiseen perhetilanteeseen lähdetään hakemaan apua monesti silloin, jos väkivalta alkaa kohdistua lapseen. Kun äiti huomaa oman lapsensa kärsimyksen, se on ikään kuin herättävä tekijä. Silloin hän lähtee hakemaan apua esimerkiksi sosiaalitoimistosta, ei niinkään naisena vaan van-

hemman roolissa. Tutkimuksen mukaan apua hakevat äidit kokevatkin helposti syyllisyyttä perheessä tapahtuvasta väkivallasta ja tuntevat olevansa huonoja äitejä, kun eivät suojele lapsiaan. He saattavat esimerkiksi kokea syyllisyyttä siitä, että ovat tavallaan hajottamassa perhettä yrittäessään irtautua väkivallasta. (Lindqvist 2009, 149–151, 163.) Myös Rhodes, Cerulli, Dichter, Kothari ja Barg (2010) huomasivat parisuhdeväkivallan uhreiksi joutuneita äitejä tutkiessaan, että äidit kokevat ristiriitaisia tunteita hakiessaan apua ja pyrkiessään irtautumaan väkivallan kierteestä. Kun perheessä on lapsia, äidit haluavat toisaalta suojella heitä väkivallalta ja toisaalta taas kokevat tärkeäksi myös perheen yhdessä pysymisen. Vaikka äidit siis haluaisivatkin apua lastensuojeluviranomaisilta, he myös pelkäävät, että viranomaisten puuttuminen perheen asioihin tuo epävakautta ja haittaa siten lapsia. Lopulta käy usein niin, että äidit syyttävät itseään siitä, etteivät ole aikaisemmin lähteneet pois väkivaltaisesta parisuhteesta. (Rhodes, Cerulli, Dichter, Kothari & Barg 2010.)

3.4 Isä ja perheväkivalta

Perelin ja Peledin (2008) mukaan nykypäivänä isän rooli perheessä on moninaisempi ja antaa siten isille enemmän liikkumavaraa oman isyytensä rakentamiseen. Perherakenteen ja sukupuoliroolien muutoksen myötä isät esimerkiksi ovat aikaisempaa enemmän vastuussa lasten hoidosta. Tämä roolien moninaistuminen voi kuitenkin johtaa isien hämmennykseen, ahdistukseen ja sisäisiin konflikteihin, sillä isyyttä koskevat normit ovat hajautuneet. (Perel & Peled 2008, 458.)

Vaikka yhteiskunnassamme isyydestä on viime aikoina alettu keskustella enemmän, sitä ei kuitenkaan ole tutkittu vielä kovin laajasti ja tutkimustratidio on ajallisesti lyhyt Suomessa. Ensimmäiset suoraan isyyteen liittyvät tutkimukset tulivat 1980-luvulla ja vasta 1990-luvulla isyydentutkimus yleistyi. (Aalto & Kolehmainen 2004, 9–11.) Myös kansainvälisesti isien roolin tutkiminen perheen ja lasten elämässä on yleistynyt viime vuosikymmeninä (Smith Stover, McMahon & Easton 2011, 74). Kuitenkin isän vanhemmuuteen liittyviä tutki-

muksia on vähän (Salisbury, Henning & Holdford 2009, 232). Samoin tutkimuksia isän ja lasten suhteista sekä isäkokemuksista on vain vähän (Guille 2004, 129). Perelin ja Peledin (2008, 458) mukaan isiin liittyvistä tutkimuksista etenkin niissä, joissa on tutkittu väkivaltaa käyttäviä isiä, keskitytään lähinnä isän puutteisiin, jolloin tutkimukset näyttävät tuomitsevina. Lisäksi he toteavat, että myös tutkimuksia väkivaltaisten isien luonteenpiirteistä ja muista ominaisuuksista on tehty erittäin vähän (Perel & Peled 2008), vaikka isissä on muutakin kuin pelkkiä väkivaltaan liittyviä piirteitä. Myös miesten omia käsityksiä tekemästään perheväkivallasta on tutkittu vain vähän (Guille 2004, 129).

Esimerkiksi Smith Stover, McMahon ja Easton (2011) ovat vertailleet isien ja miesten, joilla ei ole lapsia, väkivallan käyttöä ja sen yhteyttä vanhemmuuteen. Tästä tutkimuksesta selviää, että miehet, joilla ei ole lapsia, ovat väkivaltaisempia kuin miehet, joilla on lapsia. Tutkijoiden mukaan tämän perusteella voidaan todeta olevan mahdollista, että lapset toimivat jossain määrin perheväkivallalta suojaavina tekijöinä. Näyttääkin siltä, että vanhemmuus voi antaa miehille motivaatiota muuttaa käyttäytymistään. Tutkijat pohtivatkin, että jos esimerkiksi isille tehtävät interventiot keskittyvät vanhemman rooliin, saattaa interventio olla onnistuneempi ja siten palvella paremmin koko perheen etua. (Smith Stover, McMahon & Easton 2011, 76–77.) Tähän Perel ja Peled (2008) lisäävät, että isyyden ja isän roolin kannalta puolestaan myös äidin ja isän välinen kommunikaatio on tärkeää. Väkivaltaa käyttävät isät pitävät isyyttä tärkeänä asiana ja haluavat olla hyviä isiä. Tämä motivoi isää toimimaan parempana isänä ja voi myös auttaa isää pitämään itsestään yllä käsitystä hyvänä vanhempana. Jos kommunikaatiota äidin ja isän välillä ei ole, voi tämä vaikeuttaa isän toimintaa. (Perel & Peled 2008, 474–475.)

Joitakin tutkimuksia on tehty myös isien käsityksistä väkivallan haitallisuuteen liittyen. Rothmanin, Mandelin ja Silvermanin (2007) mukaan partneriaan kohtaan väkivaltaisten miesten käsityksistä siitä, miten väkivalta vaikuttaa heidän lapsiinsa, tiedetään erittäin vähän. Siksi he ovat vertailleet biologisten isien ja sosiaalisen isän asemassa olevien miesten (social fathers) käsityksiä tekemästään väkivallasta. Tutkimuksesta selviää, että biologiset isät todennäköi-

semmin uskovat väkivaltaisuutensa vaikuttavan lapsiinsa haitallisesti. He esimerkiksi uskovat, että väkivalta huonontaa isän ja lasten välistä suhdetta sekä vaikuttaa lasten käyttäytymiseen. He ovat myös sosiaalisen isän asemassa olevia miehiä todennäköisemmin huolissaan väkivallan pitkäaikaisista vaikutuksista lapsiinsa. Lisäksi tutkimuksen mukaan nämä isät ymmärtävät sosiaalisen isän asemassa olevia miehiä useammin, että heidän käytöksensä voi vaikuttaa myös puolisoon ja puolison kykyyn toimia vanhempana. Kuitenkin molemmat isä-tyypit tiedostavat usein, että heidän väkivaltainen toimintansa vaikuttaa myös heidän tunteisiinsa ja käsitykseen itsestään isinä. Tässä tutkimuksessa suurin osa kummankin isä-tyyppin edustajista kuitenkin ajattelee, että jos heidän toimintansa vaikuttaisi haitallisesti lapsiin, he muuttaisivat käytöstään tai hakisivat apua. Vaikka isät selkeästi ovat tietoisia väkivallan haitallisuudesta, he eivät välttämättä tee asialle mitään. (Rothman, Mandel & Silverman 2007, 1179, 1184–1188.)

Salisbury, Henningin ja Holdfordin (2009) tutkimus on tuloksiltaan melko yhdenmukainen edellä esitellyn Rothmanin ym. (2007) tutkimuksen kanssa. Tämän tutkimuksen isistä tai isähahmoista yli puolet on mielestään altistanut lapsensa vanhempien välisille ristiriidoille. Kuitenkin vain reilusti alle puolet heistä uskoo tämän altistumisen vaikuttavan lapseen. Tutkijoiden mukaan tämä osoittaa isien olevan tietoisia väkivallan vaaroista. Mitä nuorempi lapsi on, sitä vähemmän isät uskovat vanhempien välisten riitujen vaikuttavan lapseen. Kuitenkin ne isät, jotka viettävät enemmän aikaa lapsen kanssa, uskovat lapsen altistuvan vanhempien välisille ristiriidoille useammin kuin vähemmän lapsen kanssa olevat isät. Etenkin silloin, jos lapsen kuullen on enemmän ristiriitoja, isät uskovat lapsen altistuvan haitallisille asioille. Vaikka mainitussa tutkimuksessa väkivalta oli aikuisten välistä, siinä lisäksi todettiin, että tutkimuksen isistä melkein puolella näytti olevan suuri riski kohdella myös lapsia kaltoin heitä kasvattaessaan. Tässä tutkimuksessa on huomioitava, että suurin osa vastaajista oli afrikkalais-amerikkalaisia. (Salisbury, Henning & Holdford 2009, 236–239.)

Edellä esitellyistä määrällisistä tutkimuksista poiketen Perel ja Peled (2008) ovat käyttäneet laadullisia menetelmiä tutkiessaan väkivaltaa käyttävien

isien kokemuksia isänä olemisesta. Tässä tutkimuksessa tutkijat huomasivat, että nämä isät pitävät itseään usein hyvinä isinä ja näkevät isyyden yhtenä tärkeimmistä, ellei tärkeimpänä, elämänalueenaan. Tutkimuksen isät myös kokevat, että heidän roolinsa on suojella lapsiaan ja toimia lastensa kasvattajina ja opettajina, jotka vaikuttavat muun muassa lastensa emotionaaliseen maailmaan, luonteenpiirteisiin ja arvoihin. Näiden isien mielestä isän kuuluu myös osata asettaa lapselle rajoja ja ennen kaikkea olla lämmin ja pitää säännöllisesti kontaktia lapseen. Tutkimuksen mukaan väkivaltaa käyttävät isät haluavat olla hyviä isiä. (Perel & Peled 2008, 464–466.)

Ruckenstein (2004) puolestaan kuvaa, että lasta kohtaan väkivaltaisesti käyttäytyvä isä voi menettää varmuuden omasta isyydestään. Etenkin, jos isä ei itsekään pidä toimintaansa sallittuna, voi isyys ja isän identiteetti tuntua haasteelliselta ja ristiriitaiselta. (Ruckenstein 2004, 123.) Hieman samansuuntaisia havaintoja tekivät myös Perel ja Peled (2008) tutkimuksessaan, josta selviää että väkivaltaa käyttävät isät kokevat joidenkin asioiden vaikeuttavan isänä olemista. Tutkijat tulkitsivat nimenomaan väkivallan käytön hankaloittavan isyyttä. Osa tutkimuksen isistä ymmärtää väkivallan olevan lapsilleen vahingollista, kun toiset taas eivät ole huolissaan väkivallan vaikutuksista tai jopa sivuuttavat koko asian. Moni isä kuitenkin tunnustaa lapsen nähneen tai kokeneen väkivaltaa mutta, kuten Salisbury ym. (2009) tutkimuksessa, myös tässä, vain harva tunnistaa sen lapselle haitalliseksi. Tutkijoiden mukaan kukaan tutkimuksen isistä ei edes yritä asettua emotionaalisesti lapsen asemaan ja ymmärtää lapsen ahdinkoa perheessä, jossa on väkivaltaa. Lisäksi nämä isät kokevat, että heidän omat vanhempansa eivät ole valmistaneet heitä isän tehtäviin. Tämä puolestaan on voinut vaikuttaa isien omaan isänä olemiseen. Tässä tutkimuksessa isät myös kuvaavat omien isiensä tavoin olevansa liikaa poissa kotoa töiden takia. Joskus he ajattelevat myös olevansa lapsilleen etäisiä, tunteiden tasolla saavuttamattomia. Näidenkin asioiden nähdään vaikeuttavan isyyttä. Lisäksi tutkimuksen mukaan isyydessä haastavaksi koetaan lapsen kasvattaminen yhdessä puolison kanssa (coparenting), sillä isän saattaa olla kotona vaikeaa löytää roo-

lia vanhempana ja kasvatuksesta saatetaan olla äidin kanssa eri mieltä. (Perel & Peled 2008, 466–469.)

Perel ja Peled (2008) toteavat tutkimukseensa vedoten, että väkivaltaa käyttävien miesten isyydessä merkittävää on isyyden rajoittuminen ja rajoittaminen. Tekemällä väkivaltaa isät rajoittavat omia mahdollisuuksiaan olla läheisessä suhteessa omaan lapseensa. Tässä tutkimuksessa isyyttä rajoittavaksi toiminnaksi luokiteltiin kolme asiaa. Ensimmäisenä oli kontrolloivuus, jossa isä esimerkiksi määrää ja kontrolloi lapsen toimintaa. Toisena oli perheen elättäjän rooli, jossa isä on pitkään töissä ja siten paljon poissa kotoa. Nämä isät keskittyvät enemmän materiaaliseen hyvinvointiin. Kolmantena rajoittavana tekijänä tutkijat näkivät eräänlaisen ”jäljelle jäävän isyyden” (the residual father), jossa isä kokee, ettei hänen vanhemmuudelleen ole tilaa puolison toimiessa vanhemman roolissa. Tällöin isät näkevät tehtäväkseen toimia auktoriteettina ja vallankäyttäjänä perheessä. Isät saattavat kokea joutuvansa äidin varjoon vanhempana ja tämän takia he jäävät kaipaamaan vahvempaa yhteyttä lapsiinsa. Tämän tutkimuksen kaikki väkivaltaa käyttävät isät toivovatkin saavansa lapsiinsa syvemmän ja merkittävämmän suhteen. (Perel & Peled 2008, 469–471.)

Perel ja Peled (2008) esittävät, että isän harjoittama väkivalta estää ja häiritsee isän kokemuksia isyydestä, koska se rajoittaa isänä olemista. Se myös luo turhautumisen ja kaipuun tunteita, koska isät haluavat usein paremman suhteen lapsiinsa. Lisäksi väkivalta voi nopeuttaa parisuhteen rikkoutumista. Tämä puolestaan vaikeuttaa isänä olemisen kokemuksia, koska kommunikaatio parisuhteessa ei toimi. Näihin seikkoihin pohjaten Perel ja Peled (2008) toteavat, että väkivaltaa käyttäville isille pitäisi antaa mahdollisuus korjata käytöstään ja parantaa toimintaansa isinä. Heidän mielestään olisi tärkeää luoda interventio-ohjelmia, joiden avulla tämä mahdollistuisi. (Perel & Peled 2008, 475–477.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimuksen lähtökohdat ja tutkimuskysymykset

Tässä tutkimuksessa alkuperäinen tarkoitukseni oli selvittää vanhempien näkökulmia perheväkivaltaan (ks. tutkimuspyyntö liite 1). Siksi tutkimuspyynnössä lähtökohdaksi otettiin se, että väkivallan tekijänä oli aina toinen vanhemmista tai molemmat, vaikka väkivaltaa olisi ollut myös muiden perheenjäsenten välillä. Kuitenkin saadun aineiston perusteella jouduin muokkaamaan työni tarkoitusta, koska aineistoksi sain monenlaisia kertomuksia, joissa väkivallan tekijöiksi kuvattiin muitakin kuin vain tutkimuspyynnössä tarkoitettuja vanhempia. Näin ollen päädyin selvittämään aikuisten perheellisten ihmisten kokemuksia ja näkökulmia väkivallasta nykyisessä perheessään ja / tai lapsuuden perheessään. Sen, mikä tuli määritellyksi väkivallaksi, tulkitsin sen perusteella, mitä he kertomuksiinsa sisällyttivät. Siten informantit itse määrittivät kertomuksissaan sen, mikä kuvattiin väkivallaksi. Tutkimuskysymyksiksi asetin seuraavat:

1. Millaiset asiat kertomuksissa näyttäytyvät perheväkivaltana ja millaiseksi kuvataan aikuisiin ja lapsiin kohdistuva väkivalta?
2. Miten lapset asemoidaan kertomuksissa ja millaisiksi toimijoiksi heidät kuvataan väkivallan suhteen?

Etsin vastauksia yllä esitettyihin kysymyksiin tekemällä laadullisen tutkimuksen ja käyttämällä narratiivista tutkimusotetta. Käytin tutkimuksessa laadullisia menetelmiä, koska olin kiinnostunut informanttien omasta tavasta kuvata kokemuksiaan ja tällöin laadullisin menetelmin oli mahdollista saada sopivamman tyyliä vastauksia kuin määrällisin menetelmin. Laadullisessa tutkimuksessa pyritäänkin usein tuomaan esille tutkittavien omia tulkintoja aiheesta tai nostamaan esiin jonkin, monesti syrjään jätetyn, ryhmän näkemykset. Laadulli-

nen tutkimus on usein myös subjektiivisempaa kuin määrällinen tutkimus. (Hakala 2001, 17–19.)

Laadullisiin menetelmiin kuuluva narratiivinen eli elämäkerrallinen ja / tai tarinallinen tutkimusmetodi on yksi tapa lähestyä perheessä tapahtuvaa väkivaltaa tutkimusaiheena. Narratiivisessa lähestymistavassa tausta-ajatuksena on, että ihmisen elämä voidaan nähdä tarinoina. Tarinoita kertomalla ihminen reflektoi omaa elämäänsä ja rakentaa identiteettiään. Tällainen oman elämän pohtiminen nähdään ihmiselle perustavanlaatuisena toimintana. (Syrjälä 2001, 204.) Narratiivisessa tutkimuksessa huomion keskiössä ovat tietoa rakentavat ja välittävät tarinat. Tällaisia voivat olla esimerkiksi vapaat kirjalliset vastaukset ja suullinen kerronta, joita tässä tutkimuksessa käytettiin. (Heikkinen 2001, 116, 121.)

Tässä tutkimuksessa sovellettiin konstruktivistista tutkimusotetta, johon narratiivisen lähestymistavan voidaan Heikkisen (2001, 119–120) mukaan katsoa liittyvän läheisesti. Hän jatkaa, että konstruktivistisessa näkökannassa ihmisen ajattelun rakentavan eli konstruoivan tietoa sekä omaa identiteettiään kertomusten kautta. Hän myös kuvaa, että ihminen rakentaa ja muokkaa tietoa jatkuvasti kokemustensa pohjalta, ikään kuin rakentaen alati muuttuvaa kertomusta, tarinaa. Myös tämä tutkimusraportti voidaan nähdä kertomuksena. Se alkaa viittaamalla aikaisempiin tutkimuksiin, rakentaa sitten oman kertomuksensa ja kertoo lopuksi tulokset, jotka liittyvät jo olemassa olevaan kertomukseen eli tuovat oman lisänsä jo olemassa olevaan tutkimustietoon. Tässä tutkimuksessa kertomukset ja niiden kertojat ovat keskiössä, joten konstruktivistinen tiedonkäsitely ja tutkimusote soveltuivat tähän tutkimukseen hyvin. (Ks. Heikkinen 2001, 119–120.)

Konstruktivismin mukaan tieto on riippuvaista sen kertojasta ja ajasta sekä paikasta, jossa kertoja elää. Asiat kerrotaan aina jostakin ja jonkun näkökulmasta. (Heikkinen 2001, 119–120.) Tällöin kertomukset siis laaditaan tietylle yleisölle tietyssä historiallisessa ajassa ja paikassa ja ne heijastelevat kertojan kulttuuria ja siinä olevia arvoja (Kohler Riessman 2008, 3). Tämän tutkimuksen informantit kertovat väkivallasta omasta näkökulmastaan (useimmiten uhrin

näkökulmasta) käsin ja naistutkijalle, jolloin kertomukset kerrotaan eri tavalla kuin jossakin toisessa tilanteessa, ajassa ja paikassa ja siten niistä saatu tieto heijastelee useimmiten uhrin näkökulmaa suomalaisessa nykykulttuurissa.

Narratiivisuuden, kertomuksellisuuden ja tarinallisuuden voidaan nähdä tarkoittavan samaa asiaa. Tarinallisuus voi olla yleinen metodinen viitekehys, jossa tarinoilla kuvataan ja rakennetaan todellisuutta. Niissä on yleensä jonkinlainen juoni sekä alku ja loppu. (Syrjälä 2001, 213.) Tässä tutkimuksessa käytetään käsitettä kertomukset, joka on tarinan kanssa rinnakkainen käsite. Kertomus käsitteenä sopii tähän tutkimukseen paremmin, koska tarina kuulostaa hieman joltakin keksityltä, kuin sadulta, ja kertomus käsitteenä mieltyy enemmän todellisten tapahtumien kertomiseen. Heikkinen (2001, 116) kuvaakin käsitettä kertomus yläkäsitteeksi ja tarinaa puolestaan kertomuksen alakäsitteeksi.

4.2. Aineistonkeruu ja tutkimukseen osallistujat

Keräsin tutkimuksen aineiston pääsääntöisesti kesällä 2014 pyytämällä vanhempia kirjoittamaan omista näkemyksistään ja kokemuksistaan vanhempana perheessä, jossa on tai on ollut väkivaltaa. Vastauksia kuitenkin saapui vuoden loppuun asti. Informanteiksi toivoin saavani tasapuolisesti sekä miehiä että naisia. Etsin informantteja lähettämällä kirjoittamani tutkimuspyynnön (liite 1) kaikkiaan 43 suomalaisen lehden toimitukselle. Osa pyynnön vastaanottajista kuului useamman eri lehden henkilökuntaan. Tällöin on mahdollista, että tutkimuspyyntö tavoitti kaikkineen vieläkin suuremman määrän mahdollisia julkaisukanavia kuin nuo 43 lehteä. Otin yhteyttä joihinkin sanoma- ja aikakauslehtiin (liite 2), jotta olisi mahdollista saada riittävän kattava määrä informantteja ympäri Suomea. Lopulta tutkimuspyynnön ilmoitti julkaisseensa 10 lehteä. Lisäksi yhdestä lehdestä selvisi välikäsien kautta, että pyyntö oli julkaistu. Näin ollen ainakin 11 lehteä julkaisi tutkimuspyynnön. Lisäksi yksi lehti (Vauva) julkaisi tutkimuspyynnön internetsivuillaan, jolloin pyyntö julkaistiin kaikkiaan ainakin 12 eri lehdessä (liite 3).

Gobon (2007, 405–406, 413) mukaan tutkittavilla ilmiöillä voi olla suuri laadullinen varianssi. Siksi on mielekästä määritellä etukäteen tarkasti, millaista asiaa haluaa tutkia. Siten tutkimuksessa vältetään epätarkkuutta eikä tutkimuksesta tule liian kapea-alaista. Tässä tutkimuksessa tämä tarkoittaa sitä, etten etukäteen tehnyt tutkimuspyynnössäni rajausta informanttien iän, elämäntilanteen tai muun vastaavan perusteella. Kiinnitin siis huomiota varianssiin eli esimerkiksi siihen, että väkivalta voidaan määritellä moni tavoin ja sitä voivat kokea monet erilaiset ihmiset. Näin sain monenlaisia vastauksia esimerkiksi eri sukupolviin kuuluvilta ihmisiltä. Tällöin aineistosta muodostui rikkaampi. Tutkimuspyynnössä en myöskään määritellyt perhettä vaan informantit saivat itse kertomuksissaan määritellä, mitä he perheellä tarkoittivat. Samoin väkivallan määrittelyn jätin informanttien omaksi tehtäväksi. Näin toimimalla pyrin saamaan aineistoksi monenlaisia kertomuksia ja siten selvittämään informanttien omia ajatuksia siitä, mikä heidän mielestään oli perhe ja mikä perheessä koettiin väkivallaksi. Koska en tehnyt kovin tarkkaa rajausta aineiston suhteen, sain tutkittavakseni vaihtelevamman ja monipuolisemman aineiston.

Tutkimuksen teossa huomioin tarkasti aineiston pohjalta tulleet vaatimukset, kuten tarpeen muokata tutkimuskysymyksiä niin, että kaikki saatu aineisto voitiin ottaa mukaan tutkimukseen. Tutkimuksessa informantit itse tuottivat aineistoa, uutta tietoa ja uusia näkökulmia, eivätkä vain vastanneet tutkijan ennalta määrittelemiin kysymyksiin (Eskola 2007, 162; Eskola 2004). Näin ollen, kuten aikaisemmin mainittiin, aineistoksi saatiin kertomuksia muistakin näkökulmista kuin vanhempien ja siksi tutkimusta muokattiin vastaamaan aineiston vaatimuksia.

Tutkimuspyyntöön vastasi yhteensä 14 informanttia, joista kolmen vastaukset tulivat viimeisen tutkimuspyyntöön vastaamispäivän jälkeen. Otin nämäkin mukaan tutkimukseen. Tutkittavista on Alasuutarin (2007, 106) mukaan narratiivisessa tutkimuksessa parempi puhua oman elämänsä informantteina kuin esimerkiksi vastaajina, joten tutkittavista käytetään tätä käsitettä. Informanteista yhteensä kaksitoista vastasi kirjoittamalla ja kaksi halusi, että heihin otetaan yhteyttä puhelimitse. Tällöin kirjoitettujen vastausten lisäksi aineistoksi

saatiin kaksi nauhoitettua, puhelimesta annettua haastattelukertomusta. Seuraavassa taulukossa (taulukko 1) esitellään tutkimukseen osallistujia hieman tarkemmin niiden tietojen pohjalta, joita informantit itse ovat kertomuksissaan kuvanneet.

TAULUKKO 1. Taustatiedot informanteista

Infor- mantti	Siviilisäät	Lapsia
1 mies	naimisissa (väkivallan tekijän kanssa)	kyllä (tekijän kanssa)
2 nainen	naimisissa	kyllä
3 nainen	naimisissa (väkivallan tekijän kanssa)	kyllä (tekijän kanssa)
4 mies	parisuhteessa (eronnut väkivallan tekijästä)	kyllä
5 mies	eronnut (väkivallan tekijästä)	kyllä (tekijän kanssa)
6 nainen	eronnut (väkivallan tekijästä)	kyllä (tekijän kanssa)
7 nainen	eronnut (väkivallan tekijästä)	kyllä (tekijän kanssa)
8 nainen	ei kuvaa	kyllä
9 nainen	naimisissa	kyllä (osa tekijän kanssa)
10 mies	eronnut (väkivallan tekijästä)	kyllä (tekijän kanssa)
11 nainen	naimisissa	kyllä
12 nainen	naimisissa (väkivallan tekijän kanssa)	kyllä (tekijän kanssa)
13 nainen	eronnut (väkivallan tekijästä ja parisuhteesta, jossa väkivaltaa)	kyllä (tekijän kanssa)
14 nainen	parisuhteessa (eronnut väkivallan tekijästä)	kyllä (osa tekijän kanssa)

Taulukosta (taulukko 1) nähdään, että kaikista informanteista neljä oli miehiä ja kymmenen naisia. Informanteista kahdeksan kuvasi olevansa naimisissa tai kuvauksesta selvisi, että informantti oli jonkinlaisessa parisuhteessa, jota ei tarkasti määritelty. Näistä kahdeksasta kolme oli naimisissa väkivallan tekijän kanssa tutkimushetkellä. Kaiken kaikkiaan väkivallan tekijästä (yhdessä tapauksessa väkivallan tekijöistä) eronneita oli seitsemän. Yksi informantti ei ku-

vannut ollenkaan siviilisäättyään. Kuvausten perusteella kaikilla informanteilla oli lapsia.

Aikaisemmin kuvatun perusteella selviää, että tässä tutkimuksessa aineistoa saatiin kohtuullinen määrä tutkimuksen laajuuteen nähden. Kirjoitettujen kertomusten pituus oli lyhimmillään alle sivun tietokoneella kirjoitettua tekstiä ja pisimmillään vajaat seitsemän sivua tekstiä. Yhteensä sivuja oli noin 35. Vastaavasti puhelinkeskustelujen nauhoitusten pohjalta litteroiduista kertomuksista ensimmäinen oli kirjoitetussa muodossa runsaat 32 sivua ja puhutussa noin 55 minuuttia pitkä, kun taas toinen oli kirjoitetussa muodossa noin yhdeksän ja puoli sivua ja puhutussa noin 17 minuuttia pitkä.

Vaikka kuvaan saatujen kertomusten pituutta, sitä merkityksellisempää on aineiston laatu, kuten Eskola ja Suoranta (2005) toteavatkin. Siksi on parempi puhua esimerkiksi aineiston kattavuudesta, kun pohditaan tutkimukseen soveltuvia aineistomääriä. Sopiva aineiston koko määräytyy tutkittavan ilmiön ja tutkimuksen rajauksen mukaan. (Eskola & Suoranta 2005, 18, 60–62.) Narratiivista tutkimusta on siis mahdollista tehdä hyvinkin erilaisilla aineistomäärillä (Elliott 2005, 41). Tässä tutkimuksessa saatu aineisto oli laadultaan tähän tutkimukseen riittävän kattava ja monipuolinen. Toisin sanoen kaikissa kertomuksissa kuvattiin perheessä tapahtunutta väkivaltaa riittävän monipuolisesti, jotta ensimmäiseen tutkimuskysymykseen oli mahdollista vastata kattavasti. Myös toiseen tutkimuskysymykseen vastaamiseksi saatiin riittävästi kuvauksia alle 18-vuotiaista lapsista, vaikka aivan kaikissa kertomuksissa ei tämän ikäisiä lapsia kuvattukaan.

4.3 Kertomusten analyysi

4.3.1 Kirjoitettu aineisto

Narratiivinen tutkimus voi olla hyvin monenlaista. Siksi ei ole olemassa tiettyä sääntöä, kuinka toimia esimerkiksi aineistoa analysoitaessa. (Squire, Andrews & Tamboukou 2008, 1.) Narratiivisen aineiston analyysi on Elliottin (2005) mukaan mahdollista kohdistaa esimerkiksi erilaisiin tarinan lajeihin, joita kertojat

käyttävät. Silloin tarkoituksena olisi ymmärtää kyseisen kulttuurin historiallista ja yhteiskunnallista ympäristöä, jossa informantti elää. Mahdollista on myös analysoida kirjoitettujen kertomusten rakennetta, jolloin analyysi kohdistettaisiin tapaan, jolla kertomusta rakennetaan kokonaisuudeksi. (Elliott, 2005.) Kertomusten eli narratiivien tutkimus voidaan kohdistaa myös kerrottujen kokemusten tutkimiseen eli narratiiveja voidaan tutkia kertomuksina kokemuksista (Squire 2008, 41). Tällöin aineiston analyysissä voidaan tutkia esimerkiksi sitä, miten kertoja kokemuksistaan kertoo (Kohler Riessman 2008, 11).

Tässä tutkimuksessa tarkastelen kokemuksia ja keskityn kertomusten sisältöön, jolloin sovellan Kohler Riessmanin (2008) esittelemää narratiivien temaattista analyysia. Sitä on mahdollista käyttää sekä haastattelemalla että kirjoittamalla saatujen narratiivien analysoinnissa, joita molempia on tässä tutkimuksessa aineistona. Temaattisessa analyysissä merkityksellistä on se, mitä sanotaan ja kerrotaan eikä niinkään se, miten tai kenelle kerrotaan tai mitä tarkoitusta varten. Tosin näitäkin on analyysissä mahdollista huomioida. Kiinnitätkin huomiota myös tapaan, jolla kerrotaan. Temaattinen narratiivien tulkinta soveltaa siis implisiittistä, epäsuorasti pääteltävissä olevaa tulkintaa. (Kohler Riessman 2008, 53–54, 57, 59.) Lisäksi sovellan analyysissä hyvin löyhästi Pietikäisen ja Mäntysen (2009) esittelemiä diskurssianalyysin periaatteita. Tässä tutkimuksessa painottuu sekä aineiston sisällön kokonaisuuden analysointi että tapa, miten informantit kertomustaan kertovat. Jotta on mahdollista selvittää, mitä pidetään väkivaltana ja miten lapsia kuvataan, on kertomuksia tarkasteltava kokonaisuuksina. Kuitenkin myös yksittäisiin sanavalintoihin täytyy kiinnittää huomiota, jotta on mahdollista selvittää millaisina lapset kuvataan kertomuksissa eli miten heidät asemoidaan. Lisäksi pidän mielessä sen, kenelle kertomus on suunnattu eli naispuoliselle opiskelijalle, joka tutkii perheväkivaltaa.

Aloitin analyysin lukemalla kaikki kertomukset läpi, jotta sain niistä yleiskuvan. Tallensin ne myös tietokoneelle. Tämä edellytti kirjeenä lähetettyjen kertomusten kirjoittamista sähköiseen muotoon. Kirjoitusvaiheessa luin kaikki kirjoitetut kertomukset kahteen kertaan paperilta ja tietokoneelta pieni pätkä ker-

rallaan, jotta pystyin varmistumaan siitä, että ne säilyivät siinä muodossa kuin informantti oli ne kirjoittanut. Sähköpostina tulleet kertomukset kokosin myös tietokoneelle ja tässä yhteydessä jätin niistä pois informanttien sähköpostiosoitteet. Tämän jälkeen tulostin kaikki kirjoitetut kertomukset. Jätin kuitenkin tulosteista pois mahdolliset kertomusten lopuissa olleet nimet ja muut tiedot, jotka voisivat paljastaa informantin henkilöllisyyden. Näiden toimenpiteiden jälkeen joissakin kertomuksissa oli edelleen tekstin sisällä asioita, kuten naimisiinmenovuosi, informantin ikä tai lääkärin diagnoosi, joista informantti tai muu henkilö saattoi olla mahdollista tunnistaa. Mikäli tarvitsin näitä kohtia tässä tutkimusraportissa, jätin niistä pois yksittäisen henkilön tunnistamisen mahdollistavat tiedot.

Seuraavaksi luin kertomuksia yksitellen ja etsin jokaisesta teemoja, joita informantit kuvasivat. Toisin sanoen kertomuksia lukiessani tarkastelin, millaisista asioista informantit kertoivat ja näiden havaintojen perusteella loin teemoja, joita tulkitsin kertomuksissa kuvattavan. Tässä vaiheessa aineistosta oli jo syntynyt yleiskuva, joten teemoja oli helpompi hahmottaa, koska useamman lukukerran jälkeen kertomuksista alkoi löytyä samoja ilmiöitä. Löytämiäni teemoja olivat esimerkiksi pelko ja häpeä. Lisäksi etsin kertomuksista tapoja, millä informantit kertoivat väkivallasta eli miten he sitä selittivät ja mistä he mahdollisesti kuvasivat väkivallan johtuvan. Tässä vaiheessa etsin kertomuksista myös sitä, miten informantit asemoivat kertomuksiensa eri toimijat eli millaisen roolin kukin sai: Millaisena näyttäytyi väkivallan tekijä? Millainen oli informantin oma rooli? Millaisia olivat muut perheenjäsenet, mahdolliset viranomaiset tai muut kertomuksen henkilöt? Lisäksi tutkin kertomuksista, mitä informantit pitivät väkivaltana ja minkä he kuvasivat perheeksi. Tarkastelin kertomuksia myös kokonaisuuksina ja pohdin kertomusten tyyppejä eli esimerkiksi sitä, oliko kertomus vaikkapa selviytymistarina tai jumiutumiskertomus. Kun kertomuksista oli näin saatu kattava kuva, tuli selväksi, että analyysia oli rajattava. Päätin tehdä tarkan analyysin siitä, mikä kertomuksissa kuvattiin aikuisiin ja mikä lapsiin kohdistetuksi väkivallaksi. Lisäksi otin tarkkaan analyysiin lasten

asemoinnit kertomuksissa eli sen, millaisia rooleja lapsille kuvattiin väkivallan kertomuksissa.

Kuten on jo esitelty, temaattista analyysia voi käyttää siten, että viitataan kaikkeen puheeseen, joka liittyy esimerkiksi väkivaltaan eli narratiivia tulkitaan kokonaisuutena (Kohler Riessman 2008, 57). Sovelsin tätä tapaa tarkassa analyysissäni eli huomioin kaiken sen kerronnan, mikä liittyi väkivallan kuvauksiin ja kaiken, mikä liittyi lapsiin ja väkivaltaan. Etenin analyysissäni siten, että nimesin väkivallan teemat, joita kertomuksissa kuvattiin. Näitä olivat psykeen kohdistuva väkivalta, kehoon kohdistuva väkivalta ja materiaan kohdistuva väkivalta. Työskentelin yhden kertomuksen parissa kerrallaan ja keräsin taulukoihin kaikki kuvatut väkivallan teot, jotka kuvattiin aikuisille tehdyksi ja lapsille tehdyksi väkivallaksi. Tein niistä kategorioita ja nimesin nämä kategoriat henkiseksi, fyysiseksi ja taloudelliseksi väkivallaksi. Henkisen väkivallan alle muodostin vielä alakategorioita. Liitteessä 4 on esimerkki aikuisille tehdyn väkivallan kategoriajaoista (liite 4). Siinä ei kuitenkaan esitetä kaikkien kertomusten jokaista kuvausta vaan annetaan esimerkkejä siitä, mitä mihinkin kategoriiaan on laitettu. Näin suojellaan informanttien yksityisyyttä.

Vastaavasti lasten asemointeja väkivallan suhteen analysoin keräämällä taulukkoon kaikki kuvaukset, joissa kerrottiin lapsista ja väkivallasta. En kuitenkaan liittänyt taulukkoon kaikkia väkivallan kuvauksia, koska olin jo kerännyt ne lapsille tehdyn väkivallan kuvauksia kokoavaan taulukkoon. Myös kaikista näistä tein kategoriat, jotka nimesin. Niitä olivat lapsi uhrina, lapsi väkivallan välineenä ja lapsi aktiivisena toimijana. Tämän jälkeen rakensin tulosluvat seuraavilla periaatteilla. Otin kertomuksista joitakin lainauksia ja esitin niiden avulla, miten väkivaltaa ja lapsien asemointeja väkivallan suhteen kuvattiin eli esitin ikään kuin yleisiä kaavoja ja variaatioita. Lisäksi otin esimerkkeihin muista kuvauksista poikkeavia kuvauksia, jotka kuitenkin liittyivät kuvauksen kohteena olleeseen väkivaltaan tai lasten asemointeihin. (Vrt. Kohler Riessman 2008, 57.) Näin pystyin esittämään kertomusten yhtenevyydet ja erot.

4.3.2 Haastattelukertomukset

Temaattisessa narratiivien analyysissä voi käyttää hyväkseen eri tavoin kerättyjä aineistoja, kuten kirjoitettuja dokumentteja ja haastatteluja (Kohler Riessman 2008, 67). Tässä tutkimuksessa kirjoitettujen kertomusten lisäksi hyödynsin kahta puhelimitse saatua kertomusta. Kujalan (2007, 17) mukaan narratiivisessa tutkimuksessa aineisto voi olla myös puhuttua. Tutkimuksessaan hän käyttääkin näistä haastattelemalla saaduista kertomuksista käsitettä haastattelukertomukset. Tätä käsitettä käytetään myös tässä tutkimuksessa informanttien kanssa puhelimesta tehdyistä narratiivisista haastatteluista.

Kohler Riessmanin (2008) mukaan narratiivisessa haastattelussa on tavoitteena saada informantti tuottamaan yksityiskohtainen kuvaus lyhyiden vastausten tai yleisten toteamusten sijaan. Siksi on hyvä luoda ilmapiiri, jossa tarinankerronta on mahdollista. Tällöin hänen mielestään kysymysten sanamuotoa tärkeämmäksi tulee emotionaalinen läsnäolo ja vuorovaikutuksen vastavuoroisuus. Tämän takia haastattelu olisikin parempi nähdä keskusteluna, jossa pätevät arkipäiväisen keskustelun säännöt. Erona kuitenkin on, että puheenvuorot ovat normaalia keskustelua pitempiä. (Kohler Riessman 2008, 23–24.) Haastattelutilanteessa informantit tiesivät jo etukäteen suurin piirtein sen, mitä halusivat tutkijalle kertoa, koska he olivat etukäteen lukeneet lehdestä tai internetistä tutkimuspyynnön ja päättäneet vastata siihen (ks. myös Kujala 2007, 19). Näin osakseni tutkijana jäi näissä haastatteluissa lähinnä kerrontaan rohkaiseminen ja tarkentavien kysymysten tekeminen.

Narratiivisessa haastattelussa onkin tärkeää, että tutkija antaa kontrollin informantille. Näin luodaan mahdollisuus informantin omalle kerronnalle hänen ehdoillaan. (Kohler Riessman 2008, 24.) Tämän takia narratiivisen haastattelun alkaessa ohjasin informanttia heti alusta alkaen kertomaan vapaasti tutkitavasta aiheesta omin sanoin. Tässä vaiheessa pyysin myös luvan nauhoittaa keskustelun. Kysymyksiä esitin mahdollisimman vähän. Siksi puhelun edetessä esitin lähinnä tarkentavia kysymyksiä. Kohler Riessmanin (2008, 24–25) mukaan narratiivisessa haastattelussa on suositeltavaa kysyä kysymyksiä, jotka avaavat haluttuja aihepiirejä. Tämä antaa informantille paremman mahdolli-

suuden vastata itselleen mielekkäällä tavalla. (Kohler Riessman 2008, 24–25; Kohler Riessman 1987.)

Haastattelukertomusten alkaessa informanteilla oli jo tieto siitä, mistä aiheesta heidän toivottiin kertovan. Siksi toisen informantin kanssa kävi niin, että soittaessani hänelle ja aloittaessani kertomaan, mitä olin tutkimassa, informantti alkoi omaehtoisesti puhua ja rakentaa kertomustaan puhelimesta. Näin en ehtinyt varsinaisesti edes pyytää informanttia kertomaan kertomustaan vaan kerronta eteni omalla painollaan. Toisen informantin kohdalla pystyin antamaan lyhyen kuvauksen siitä, mitä ja mistä aiheesta toivoin informantin kertovan. Selitin siis informantille, mitä olin tutkimassa ja pyysin häntä vapaamuotoisesti kertomaan kertomuksensa perheväkivallan kokemuksistaan. Näin kannustin informanttia kuvailevaan, tarinamuotoiseen kerrontaan. Olin kuitenkin miettinyt valmiiksi pari tarinankerrontaan johdattelevaa kysymystä, mikäli niille olisi ollut tarvetta. Tärkein tavoitteeni kuitenkin oli kuunnella informantin kertomusta ja sen edetessä esittää siihen liittyviä kysymyksiä tarpeen mukaan. Näin annoin informantin omalle kerronnalle pääroolin. Tällöin oma roolini tutkijana oli olla tarkkaavainen kuuntelija, joka tarpeen mukaan esittää kerrontaan rohkeita kommentteja ja kysymyksiä kertomuksen edetessä.

Kun haastattelukertomukset oli tehty, ne tallennettiin tietokoneelle ja litteroitiin. Litterointivaiheessa jätin tekstistä pois ihmisten ja paikkojen nimet sekä muut seikat, joista yksittäinen henkilö oli mahdollista tunnistaa. Tämän jälkeen tulostin haastattelukertomukset ja luin ne läpi yleiskuvan saamiseksi. Lisäksi kuuntelin ne läpi ja siten varmistin, että kerrottu oli kirjoitettu ylös niin kuin se oli sanottu. Mikäli korjattavaa oli, muutin tiedon sekä tulosteeseen että litteraattiin oikeaksi.

Koska olin tutkijana kiinnostunut kertomusten asiasisällöstä, ei kovin tarkka litterointi ollut tarpeellista (Ruusuvuori 2010, 425). Toteutin litteroinnin kuuntelemalla tarkasti, mitä milloinkin sanottiin. Joissakin kohdissa puhe oli niin epäselvää, että siihen täytyi kirjoittaa: (ei saa selvää). Nämä harvat kohdat eivät kuitenkaan vaikuttaneet oleellisesti kerrotun asian ymmärtämiseen. Haastattelukertomusten litteraateissa kirjoitin informanttien puheenvuorojen koh-

dalle heille antamani peitenimet ja omien puheenvuorojeni kohdalle kirjoitin Tutkija. Kirjoitin litteraatit sanatarkasti ja myös hymähdykset merkitsin tekstiin. Kesken jääneet sanat ja lauseet merkitsin kolmella peräkkäisellä pisteellä. Tutkimuksen kannalta ei kuitenkaan ollut oleellista merkitä tämän tarkemmin huokauksia, rykäisyjä, taukoja tai muita vastaavia. Päällekkäisen puheen kuitenkin merkitsin tekstiin kirjoittamalla päällekkäisten repliikkien alkuun tai perään (päällekkäin) riippuen siitä, oliko päällekkäinen puhe sanan tai lauseen alussa vai lopussa.

Litteraatista täytyy huomioida, että kun puhuttu litteroidaan, siitä häviävät muun muassa äänenpainot, äänensävyt ja eleet. Lisäksi litteroidun puheen analyysissa on syytä huomioida, että jos tutkijan puhe jätetään litteraatista ja / tai analyysistä pois, fokus siirtyy puhtaasti informanttiin ja hänen puheensa perimmäisiin tarkoituksiin. (Kohler Riessman 2008, 36.) Vaikka tässä tutkimuksessa informantti oli keskiössä ja tärkeintä oli informantin kertoma, ei tutkijakaan osuutta vuorovaikutuksessa ollut järkevää jättää huomiotta. Nimittäin, kuten aina vuorovaikutustilanteessa tapahtuu, tutkija vaikutti omalla toiminnallaan ja puheellaan siihen, mitä informantti kertoi.

Analysoin saamiani haastattelukertomuksia samalla periaatteella kuin kirjoitettuja kertomuksia. Koska pian kävi ilmi, että kirjoitetut kertomukset ja haastattelukertomukset olivat sisällöiltään samantyyllisiä, päätin yhdistää niiden analyysin eli merkitsin löytämäni asiat samoihin taulukoihin (vrt. Kohler Riessman 2008, 68). Tarvittaessa palasin myös kuuntelemaan alkuperäistä nauhoitetta, jotta pystyin varmistumaan kirjoitetun puheen oikeasta tulkinnasta.

4.4 Tutkimuksen eettisyyden tarkastelua

Moraaliset valinnat ovat osa tutkijan työtä. Tärkeänä tavoitteena kaikissa tutkimuksissa tulisi olla tutkimuskohteen totuudenmukainen kuvaaminen. (Rolin 2002, 92–93.) Siksi tässä tutkimuksessa oli tärkeää tiedostaa, että tutkijana tulkitseen subjektiivisesti saamaani aineistoa, jolloin on aina mahdollista, että joku toinen tulkitsee asian eri tavalla. Tämän takia kuvaan tutkimuksessa kaikki tut-

kimuksen vaiheet tarkasti ja avoimesti, jotta kuka tahansa lukija pystyy tekemään omat johtopäätöksensä tutkimuksesta kokonaisuutena ja sen eettisyydestä sekä luotettavuudesta.

Päädyin tässä tutkimuksessa hakemaan aineistoa melko vapaamuotoisten kirjoitusten muodossa ja lopulta myös narratiivisella haastattelulla. Näin pyrin mahdollistamaan informanttien täyden vapaaehtoisuuden osallistua tutkimukseen. Tällä tavoin informantti itse oli se taho, joka otti yhteyttä tutkijaan eikä päinvastoin. Tähän liittyi myös tutkimuksen alkuvaiheessa tutkimuspyynnön tekeminen. Kuula (2006, 61–62) toteaa, että informanteille pitää antaa tutkimuksesta riittävät perustiedot. Tein tämän kirjaamalla tutkimuspyyntöön tarvittavat asiat, joiden avulla informantit pystyivät saamaan riittävän kuvan tutkimuksesta ja sen käyttötarkoituksesta. Tärkeässä osassa oli myös tutkimuspyynnön muotoilu sellaiseksi, että se herättäisi mahdollisissa informanteissa kiinnostusta, uskallusta ja halua osallistua tutkimukseen. Koska väkivallan kokemukset perheessä ovat hyvin henkilökohtaisia ja yksityisiksi miellettyjä asioita, niistä kirjoittaminen tai puhuminen ei välttämättä ole helppoa tai yksinkertaista. Tämän takia tutkimuspyyntöä laatiessani kiinnitin erityistä huomiota sanavalintoihin ja sanoman muotoiluun niin, että se herättäisi kiinnostuksen vastata pyyntöön ja osoittaisi kunnioitusta informantteja ja heidän yksityisyyttään kohtaan. Ihmisarvon ja yksityisyyden kunnioittaminen ovatkin Kuulan (2006, 60) mukaan ihmistieteissä tutkimuksen keskeisiä lähtökohtia.

Koska tässä tutkimuksessa ei ollut mahdollista käyttää erillistä tutkimuslupaa, kirjasin kirjoituspyyntöön, että vastaamalla siihen informantit antoivat suostumuksensa tutkimukseen. Lisäksi kerroin pyynnössä, että tutkimus tehdään täysin anonyymisti siten, että yksittäisiä informantteja ei ole mahdollista tunnistaa tutkimuksesta. Tämä onkin yksi tärkeä tutkimuseettinen normi (Kuula 2006, 64). Kerroin myös, että ainoastaan minulla tutkijana ja työni ohjaajalla oli mahdollisuus käsitellä saatua aineistoa, jonka säilytin asianmukaisesti lukojen ja salasanojen takana. Aineisto myös tuhottiin tutkimuksen päätyttyä.

Kirjasin tutkimuspyyntöön antavani jokaiselle informantille mahdollisuuden jättäytyä pois tutkimuksesta missä tahansa vaiheessa. Käytännössä tämä

tarkoitti, että informanteille annettiin aikaraja, jonka puitteissa oli mahdollista ilmoittaa, ettei halukaan osallistua tutkimukseen. Annoin aikarajan perustuen siihen, milloin oletin tutkimuksen olevan niin pitkällä, että yksittäisen informantin vastauksen poistaminen oli käytännössä jo mahdotonta. Aikarajan määrittämisellä kuitenkin annoin informanteille mahdollisuuden päättää itseään koskevan tiedon käytöstä ja myös siltä osin päättää omasta elämästään. Tutkijana olen vain vierailija, kenelle suodaan oikeus tutustua informanttien elämään. Siksi myös kieltäytymisen tutkimuksesta täytyi olla mahdollista.

Eskolan ja Suorannan (2005, 52–53) mukaan tutkijan voi olla aiheellista pohtia myös, aiheuttaako tutkimus informanteille ahdistusta. Jos tämä on mahdollista, tutkija voi muistuttaa, että informantin on mahdollista ottaa yhteyttä esimerkiksi mielenterveyspalveluihin avun saamiseksi. Tässä tutkimuksessa on täysin mahdollista, että perheväkivaltaan liittyvistä kokemuksista on hyvin haasteellista kirjoittaa tai kertoa ääneen, sillä se voi herättää suuria tunteita sekä kipeitä muistoja. Tutkimukseen osallistujat olivat kuitenkin täysin vapaaehtoisia aikuisia ihmisiä ja he pystyivät kirjoittaessaan kontrolloimaan, mitä haluaisivat ilmaista ja mitä eivät. Samoin he, jotka halusivat kertoa kertomuksensa puhelimesta, saivat päättää tästä vapaaehtoisesti. Tämän takia en erikseen kertonut heille, mistä tarvittaessa voi hakea tukea ja apua vaan oletin heidän itse tietävän, mikä heille on parhaaksi ja mistä apua voi tarvittaessa hakea. Heillä oli kuitenkin mahdollisuus olla yhteydessä minuun, jos kokivat aiheelliseksi esittää kysymyksiä tai kommentteja jostakin.

Aineiston analyysissä ja tulosten esittelyssä kävin läpi kaikki kertomukset samoilla menetelmillä ja samoja eettisiä periaatteita noudattaen. Tarkastelin kaikkien informanttien vastauksia tasapuolisesti, ketään suosimatta. Lisäksi esitin saadut tulokset mahdollisimman puolueettomasti, jolloin pyrin häivyttämään omat mahdolliset ennako-oletukseni pois. Tuomi ja Sarajärvi (2011, 135–136) toteavatkin, että tutkijan pyrkimys ymmärtää jokaista informanttia omana itsenään edesauttaa tutkimuksen puolueettomuutta, vaikka laadullinen tutkimus on tulkinnanvaraista ja esimerkiksi tutkijan asenne tai sukupuoli voi vaikuttaa tutkimukseen. Pyrin tutkimuksessa esittämään kaikki kertomuksissa

mainitut yksittäiset ihmiset ja muut tahot siten, miten informantti oli heidät ja itsensä kuvannut. Tässä on huomioitava, että tulkintani kertomuksesta voi poiketa siitä, mitä kertoja on tarkoittanut. Tämä johtuu siitä, että ihmiset eivät pysty koskaan täysin ymmärtämään toisiaan vaan ainoastaan tulkitsemaan sitä, mitä uskovat toisen tarkoittaneen. Pyrin kuitenkin tarkastelemaan kertomuksia mahdollisimman objektiivisesti.

Tutkimuksen tuloksia esitellessäni minun oli myös huomioitava, että tutkittu aihe on hyvin arka ja henkilökohtainen. Siksi minulla oli tutkijana suuri vastuu siitä, mitä ja miten informanteista kirjoitin. Tutkimuksessa ei paljastettu mitään paikkoja, nimiä tai ammatteja, jotka voisi liittää yksittäiseen informanttiin tai hänen kuvaamaansa henkilöön. Siksi käytin kaikista informanteista peitenimiä. Peitenimien käyttö onkin Kuulan (2006, 215) mukaan parempi vaihtoehto kuin esimerkiksi nimen poistaminen kokonaan. Lisäksi jätin lainauksista pois paikkojen ja mainittujen henkilöiden nimet sekä ammatit. Myös kuvaukset sairauksista jätin pois. Mäkinen (2006, 115) toteaaakin, että tutkijan on tärkeää kaikin mahdollisin keinoin pyrkiä säilyttämään informanttien anonymiteettiä.

Sen lisäksi, että kenestäkään ei paljastettu tietoa, josta informantti tai muu kuvattu henkilö olisi voitu tunnistaa, täytyi olla myös sensitiivinen informantteja kohtaan. Minun piti pohtia, mitä asioita heistä paljastin ja miten. Esimerkiksi minkälaisia suoria lainauksia käytin tutkimusraportissa. Lainauksia oli myös tärkeää selittää tarpeen mukaan omissa asiayhteyksissään, jotta ne eivät näyttäytyneet irrallisina ja siten antaneet vääristynyttä kuvaa.

Kuula (2006, 63) toteaa, että esimerkiksi tutkijan asenteellisuus, tutkimuksen tulosten ja tutkimuksessa kuvattujen henkilöiden negatiivinen esitystapa voi olla leimaava. Siksi tutkimuksessa oli tärkeää pohtia, millaisina informantit siinä esitin. Tässä pyrin objektiivisuuteen siinä määrin kuin se on mahdollista. Kuitenkin esimerkiksi sanavalintoja, joita informanteista ja heidän kuvaamistaan henkilöistä käytin, pohdin tarkasti. Esimerkiksi sanoilla väkivallan uhri ja väkivaltainen mies tai nainen on huomattavasti leimaavampi sävy kuin sanoilla väkivaltaa kokenut henkilö ja väkivallan käyttäjä tai väkivallan tekijä. Tästä huolimatta käytin väkivaltaa kokeneista henkilöistä myös nimitystä uhrin. Näin

tekemällä en kuitenkaan pyrkinyt korostamaan sitä, että väkivallan uhrit olisivat esimerkiksi kyvyttömiä puolustamaan itseään tai muita vaan pikemminkin halusin tuoda esille sitä, että he ovat väkivallan kokijoina uhreja, eivät osasyylisiä väkivaltaan. Lisäksi pyrin kirjoittamaan informanteista ja heidän kuvaamistaan henkilöistä ihmistä kunnioittavaan sävyyn.

5 VÄKIVALLAN KERTOMUSTEN RAKENTUMINEN

5.1 Väkivallan konteksti, tekijät ja uhrin

Tämän tutkimuksen kertomuksissa kuvattiin pääsääntöisesti informanttien ydinperheissä koettua väkivaltaa. Ydinperheellä tässä tarkoitetaan perheitä, joissa on tai on ollut isä, äiti ja lapsi / lapsia. Muita perhekokoonpanoja ei kertomuksissa kuvattu. Kaikissa kertomuksissa väkivallan tekijä oli yhtä lukuun ottamatta aina joku perheenjäsen. Kolmessa kertomuksessa väkivaltaa kuvattiin tapahtuneen myös laajemmin kuin vain ydinperheessä. Näissä kolmessa väkivallan kuvauksessa väkivallan kerrottiin kohdistuneen jonkin / joidenkin ydinperheen jäsenten lisäksi joko mummoon, kotiapulaiseen, poliisiin tai naapuriin. Nämä väkivallan uhrin ja heihin liittyvät väkivallan kuvaukset jätetään tarkastelusta pois, sillä tutkimuksessa keskitytään lähinnä niihin toimijoihin, joita informantit kuvasivat omaksi ydinperheekseen. Lisäksi esitellään yhden informantin kuvauksia ydinperheeseensä kohdistetusta väkivallasta, jossa tekijöiksi kuvataan perheen ulkopuolisia viranomaisia, jotka ovat auttaneet perhetä perheväkivallan kokemusten takia.

Seuraavassa taulukossa (taulukko 2) esitellään tarkemmin sitä, missä kontekstissa kertomuksissa kuvatut väkivallan teot ovat tapahtuneet, keitä kuvataan väkivallan tekijöiksi ja keitä uhreiksi kertomuksissa. Informanttien yksityisyyden suojelemiseksi tässä taulukossa ei mainita edes heidän peitenimiään. Niitä kuitenkin käytetään muualla tekstissä.

TAULUKKO 2. Väki­valtako­kemusten kontekstit, tekijät ja uhrin kertomuksissa

Informantti	Väki­valtako­kemukset kertomuksissa	Väki­vallan tekijä / tekijät kertomuksessa	Väki­vallan uhrin kertomuksessa
1 mies	avioliitosta	vaimo	informantti, lapset
2 nainen	lapsuudesta	isä ja veljet	informantti, sisarukset, äiti
3 nainen	avioliitosta	aviomies	informantti, lapset
4 mies	avioliitosta	vaimo	informantti
5 mies	avioliitosta	vaimo	informantti, lapset mahdollisesti (ei kuvaa suoraan)
6 nainen	lapsuudesta, avioliitosta, informantin lapsen parisuhteesta	isä, aviomies, informantti, informantin lapsen puoliso (=nainen)	informantti, äiti, sisarukset, lapsi, lapsenlapsi
7 nainen	avioliitosta ja / tai sen jälkeen	aviomies	informantti, lapsi
8 nainen	lapsuudesta	isä, äiti	informantti, äiti, sisarukset
9 nainen	avioliitosta	avopuoliso (=mies)	informantti, lapsi
10 mies	avioliitosta ja sen jälkeen	vaimo	informantti, lapsi, mummo, kotiapulainen
11 nainen	lapsuudesta (ja kotoa muutettua)	isä, äiti	informantti, sisarus, äiti
12 nainen	avioliitosta	aviomies	informantti
13 nainen	avioliitosta, parisuhteesta, viranomaisten tekemä, naapurien tekemä	aviomies, myöhempi puoliso (=mies), viranomaiset, naapurit	informantti, lapset, naapuri
14 nainen	lähinnä avioliiton päättymisen jälkeen	aviomies	informantti, lapset, poliisi

Yhteenvedosta selviää, että jotkut informantit kuvasivat useassa elämänvaiheessa koettuja väki­valtako­kemuksia, kun toiset taas kuvasivat vain yhden elämänvaiheen kokemuksia. Kaiken kaikkiaan yksitoista informanttia kuvasi väki­valtako­kemusten tapahtuneen ainakin avioliitossaan / parisuhteessaan tai sen päättymisen jälkeen. Pelkästään avioliitossa tapahtunutta väki­valtaa kuvasi

viisi informanttia. Vastaavasti neljässä kertomuksessa kuvattiin omassa lapsuudessa koettua tai muuten todistettua väkivaltaa.

Taulukosta selviää myös, että kaikissa kertomuksissa väkivallan tekijänä oli ainakin informantin sukulainen tai puoliso. Yhdessä kertomuksessa informantti kuvasi myös itse käyttäneensä väkivaltaa lastaan / lapsiaan kohtaan. Joissakin kertomuksissa tekijöiksi kuvattiin useampia henkilöitä tai tahoja. Kaikista kertomuksista kahdeksassa väkivallan tekijä oli isä, joka käytti väkivaltaa suoraan lasta kohtaan ja viidessä tekijä oli äiti. Vaikka naiset ovatkin miehiä useammin väkivallan uhreja (ks. esim. Piispa, Heiskanen, Kääriäinen & Sirén 2006), niin tästä nähdään, että molemmat sukupuolet ovat kykeneviä väkivaltaan, kuten Näreen ja Ronkaisen (2008, 14) aikaisemmin kuvattiin todenneen.

Kaikissa kertomuksissa informantit kuvasivat itseään ainakin jossain määrin väkivallan uhreiksi. Kun lasketaan yhteen kaikki uhreiksi kuvatut lapset, selviää, että yhteensä yhdessätoista kertomuksessa lapsia kuvattiin väkivallan uhreiksi. Samoin yhdessätoista kertomuksessa informantti oli joutunut väkivallan uhriksi aikuisena. Muita uhreiksi kuvattuja henkilöitä kertomuksissa olivat joidenkin informanttien äidit, naapuri, kotiapulainen ja mummo. Yhdessäkään kertomuksessa informantin isää ei kuvattu uhriksi.

Tiivistetysti voidaan vielä selventää, että neljässä kertomuksessa kuvattiin ainakin lapsuudessa koettua tai muuten todistettua väkivaltaa ja yhdessätoista väkivaltaa kuvattiin koetun parisuhteessa tai sen päättymisen jälkeen. Väkivallan tekijäksi kuvattiin ainakin oma puoliso yhdessätoista kertomuksessa ja neljässä tekijäksi kuvattiin toinen vanhemmista tai molemmat. Lisäksi yhdessä kertomuksessa myös sisarukset esitettiin väkivallan tekijöiksi ja yhdessä viranomaiset ja naapurit. Informanteista seitsemän kuvasi olleensa äiti väkivaltaa kokiessaan ja neljä kuvasi olleensa isä.

5.2 Aikuisiin kohdistettu väkivalta

Väkivaltaa on monenlaista ja sen voi jaotella monin eri tavoin. Tässä tutkimuksessa jaottelu perustuu informanttien kertoman perusteella tehtyyn jakoon. In-

formantit kuvasivat kertomuksissaan väkivaltaa, joka kohdistui psyykeen, kehoon ja materiaan. Olen Perttua (1999) mukailten jaotellut nämä kuvausten perusteella *henkiseksi, fyysiseksi ja taloudelliseksi* väkivallaksi. Kertomuksissa puhuttiin henkisestä ja psyykkisestä väkivallasta. Tässä tutkimuksessa niiden tulkitaan tarkoittavan samaa asiaa. Informantit kertoivat myös fyysisestä väkivallasta. Taloudellista väkivaltaa ei mainittu nimeltä tässä muodossa, mutta kertomusten kuvausten perusteella tulkitsin joidenkin informanttien kertovan myöskin tästä väkivallan muodosta.

Seuraavaksi esitellään väkivaltaa, jota informantit kuvasivat kertomuksissa aikuisena koetuksi väkivallaksi. Yhdessä esimerkissä myös lapset ovat mukana väkivallan tapahtuessa. Kertomuksissa pääsääntöisesti lapsiin kohdistuneeksi väkivallaksi kuvatut asiat esitellään kuitenkin vasta seuraavassa alaluvussa. Seuraavaksi esiteltävissä väkivallan kokemuksissa tekijänä on aina informantin puoliso, ellei tosin mainita. Informantin aviomiehestä, vaimosta tai muusta partnerista käytetään tässä aina nimitystä puoliso.

Useat informantit kuvaavat kertomuksissa *henkistä väkivaltaa*. Sitä kuvataan monenlaiseksi. Nimesin kuvatut henkisen väkivallan muodot *verbaaliseksi väkivallaksi, kontrolloinniksi, eristämiseksi, uhkailuksi ja pelotteluksi*. Yhden verbaalisen väkivallan muodoista muodostaa haukkuminen. Informantit kertovat *nimittelystä, haukkumisesta, sättimisestä, mitätöinnistä, vähättelystä ja väheksymisestä, mollaamisesta, halveksimisesta ja nälvoimisestä*. Esimerkiksi Noora kuvaa sitä, kuinka hänen puolisonsa haukkuu häntä ja kyseenalaistaa hänen kykyään toimia hyvänä äitinä.

Yhtään virhettä äitinä, en saanut tehdä. Mikäli jokin ei mennyt siten, kuten hän halusi, sain kuulla asiasta. Oloni oli kokoajan huono, alempiarvoinen ja pelkäsin jatkuvasti tekeväni jotain väärin. Hänen mukaansa laitoin huonoa ruokaa, ja kun lopetin vauvan imettämisen – – olin erittäin paha äiti. Kuka tahansa olisi parempi kuin minä. (Noora)

Tässä Noora kuvaa kokemaansa verbaalista väkivaltaa, joka näyttäytyy väheksymisenä, halveksimisena ja haukkumisena. Noora kertoo, ettei saa tehdä olenkaan virheitä tai muuten puoliso sanoo asiasta. Kaiken pitäisi tapahtua puolison toivomusten mukaan. Nooran kuvauksessa puoliso osoittaa hänelle, kuinka Noora on hänen mielestään muita äitejä huonompi, ”paha äiti” ja siten hal-

veksii ja väheksyy Nooran tapaa toimia äitinä. Noora kuvaa puolison toiminnan pelottavan häntä ja aiheuttavan huonommuuden tunteita. Näin ollen Nooran kokemuksessa verbaalinen väkivalta ja sen uhka toimivat pelotteina, joiden tehtävänä näyttäytyy Nooran alistaminen. Leila puolestaan kuvaa kertomuksessaan, muista kertomuksista hieman poiketen, verbaaliseen väkivaltaan liittyvän myös *tenttaamista* ja *kuulustelua*. Leila kuvaa isänsä tehneen näitä äidilleen silloin, kun ”hän (isä) tuli kotiin juoneena tai juomat mukanaan” tai ”(k)un hän (äiti) aamulla palasi”. Näin verbaalinen painostaminen esitetään väkivaltana kertomuksessa.

Jotkin informantit kuvaavat myös sellaista verbaalista väkivaltaa, jonka nimesin kuvausten perusteella *panetteluksi*. Panettelu näyttäytyy kertomuksissa väkivaltana, jonka avulla syyttömiksi kuvattujen ihmisten mainetta pilataan kertomalla perättömiä syytöksiä heistä perheen ulkopuolisille. Esimerkiksi Marko kertoo puolisonsa väittäneen Markon pahoinpidelleen häntä, vaikka vammat ovat syntyneet muussa tilanteessa. Myös Leila kertoo vastaavasta toiminnasta, jossa lapsen äiti väittää isän pahoinpitelevän lasta, vaikka näin ei ole Leilan kertoman mukaan tapahtunut. Kaarina ja Leila kertovat myös aiheettomasti viranomaisille tehdyistä lastensuojeluilmoituksista. Kaarina puolestaan kuvaa, että hänen puolisonsa on leimannut hänet muun muassa alkoholistiksi, vaikka se ei ole totta. Lisäksi hän kuvaa puolisonsa tekemiä lastensuojeluilmoituksia.

Kaarina: – Sitten niin tota rupes te tekemään näitä julmuuksia mule, tämmöstä myne, minua vastaan. Tätä seksuaalisyytteitä ja sosiaalivirkailijoille minusta ilmoituksia teki – – ja tolle ja näitä sitten, nin, ja minun mainettani pilannu tällä, puhunu sitte niin monen kunnan alueelle ja ihmiset uskoo. (Kaarinan haastattelukertomus)

Tässä Kaarina kuvaa puolisonsa tehneen hänestä esimerkiksi aiheettomia ilmoituksia sosiaaliviranomaisille ja syyttäneen häntä lapsensa hyväksikäytöstä. Kaarina kokee, että puoliso on pilannut hänen mainettaan tekemällä vääriä syytöksiä ja kertomalla näistä monissa eri kunnissa. Näin panettelu näyttäytyy henkisenä väkivaltana, joka kertomuksissa näyttää pilaavan syyttömien informanttien, kuten Kaarinan mainetta.

Myös *alvistaminen* ja *valehtelu* koetaan kertomuksissa henkisen väkivallan muotoina, jotka yhdistän verbaaliseen väkivaltaan liittyväksi. Henkistä alvistamista ei kuitenkaan kuvata tarkemmin niissä kahdessa kertomuksessa, joissa siitä kerrotaan. Valehtelusta sen sijaan kerrotaan hieman enemmän. Leila on ainoa informantti, joka kuvaa valehtelua väkivallaksi. Hän kuvaa kertomukseensa isyydestä valehtelua.

N. vuoden kuluttua hän tuli raskaaksi ja uskotteli ettei lapsi ole poikani, ja muutti oletetun isän luo. Loppuraskauden aikana hän muutti takaisin poikani luo, koska lapsi olikin poikani. (Leila)

Tässä lainauksessa Leila kuvaa, kuinka lapsen äiti valehtelee tulevalle isälle ja mahdollisesti myös isovanhemmille isyydestä. Näin valehtelu näyttäytyy väkivaltana kertomuksessa, koska se luo epävarmuutta isyydestä. Tähän viittaa sana "olikin", jota käyttämällä Leila antaa ymmärtää isyydestä vallinneen hämmennyksen ilmapiirin.

Henkinen väkivalta näkyy kertomuksissa myös tavalla, jonka nimesin *kontrolloinniksi*. Kontrollointi tulee kertomuksissa esille monin tavoin. Jotkut kertovat puolison määräilevyydestä. Puoliso on saattanut määrätä kotiintuloajoista, kieltää television katselun tai määrätä siitä, missä informantti saa käydä. Informanteista Harri kertoo siitä, kuinka hän saa käydä kuntosalilla vasta sitten, kun lapset ovat nukkumassa. Kuntosaliharjoittelu on kuitenkin Harrin terveyden kannalta oleellista, sillä ilman sitä hänellä diagnosoitu ongelma voisi Harrin kertoman mukaan pahentua. Harri myös kuvaa kertomuksessa kokevansa puolisonsa kontrolloivan toiminnan häntä vähätteleväksi. Harri kuvaa tulkintaansa ajatuksista, joita olettaa puolisolllaan olevan. "Haluaa vain päästä näyttämään lihaksiaan." Lisäksi Harrin kertomuksessa kontrollointi näkyy myös negatiivisena tunteen ilmauksena. Harri kertoo, kuinka hänen puolisonsa "näyttää mieltään" tiettyihin kyläpaikkoihin mentäessä. Näin Harrin henkisen väkivallan kokemuksissa joidenkin tunteiden osoittaminen näyttäytyy myös kontrollointiin liittyvänä henkisenä väkivaltana. Markon kertomuksessa myös painostus näyttäytyy yhtenä kontrolloinnin tapana. Hän kertoo joutuneensa puolisonsa painostuksen kohteeksi ja kuvaa sitä esimerkiksi näin.

Jouduin mm. useasti tulemaan töistä kotiin, siellä olevien 'ongelmien' vuoksi. Joskus oli lapsille vaarassa tapahtua jotain tai oli jokin vakava uhka, ulkona hiiviskeltiin tai oli vain 'ehdottoman tärkeää, että tulisin heti kotiin'. Aluksi ajattelin kyseessä olevan ns. tavallista elämäntilanteen problematiikkaa, mutta ajan mittaan huomasin painostuksen muuttuvan sitä voimakkaammaksi mitä tärkeämmästä, minun kannalta katsottuna, ajankäytöstä oli kysymys. Lopulta tapahtui usein myös niin, että minun saavuttua kotiin lasten luo tuli 'Entiselle' välttämätön ja kiireellinen meno. (Marko)

Tässä Marko kertoo painostuksen kokemuksistaan, jotka näyttävät liittyvän kontrollointiin. Hän kuvaa, kuinka puoliso painostaa hänet tulemaan kotiin kesken työpäivän, koska kotona on jokin ongelma tai vaara. Muun muassa lapsia käytetään tässä painostuksen välineinä. Marko kuitenkin käyttää lainausmerkkejä ongelmista kertoessaan, joten hän ei näytä kertomuksen perusteella uskovan todellista ongelmaa olevan. Pikemminkin kertomuksessa on kyseessä puolison painostus ja siten kontrollointi, jonka avulla puoliso saa Markon kotiin, jotta pääsee itse joihinkin menoihinsa. Näin puoliso kontrolloi kertomuksessa Markon työssäkäyntiä, jotta pääsee itse tekemään haluamiaan asioita.

Myös Kaarina kuvaa kontrollointiin liittyvää väkivaltaa. Tämä kuvaus poikkeaa paljon muista kuvauksista, sillä siinä Kaarina kuvaa väkivallan tekijöiksi viranomaisia. Hän on ainoa informantti, joka kokee viranomaisten käytäneen väkivaltaa. Kaarina kuvaa, miten viranomaiset ovat yrittäneet puuttua hänen elämänsä eri tavoin.

Kaarina: – mä muummuassa kävin tuolla KooÄrPeessäki tota, ku ne yritti minut laittaa ä vapaudenriiston tehä, että hullun paperit tehä, että ku tota ensin ihminen pahonpidellään toimintakyvyttömäksi ja ison omaisuus hankkinu ja kaikki tommoset ja noin niin tota.

Tutkija: Mmm.

Kaarina: Niin sitten ei tuu tää rikollisuus julki, nii sitte vapaudenriisto että tehään. Keksettään, että mä oon sekaantunu tota kuus, viis, viisvuotiaan lapseen ja, ja, ja on lasten kätkenät ja sitte seksuaaliset tota häirinnät ja kaikki tommoset ja pahoinpitelyä jatketaan ja käräjillä pyöritetään sen jälkee, ku lähtee korista, nin siis tota kauheesta perheväkivaltaasta niin. Siis kyllä se on, voi sanna, että joku ihme voima on pitäny minut koossa.

Tutkija: Kyllä. (Kaarinan haastattelukertomus)

Tässä Kaarina kertoo siitä, miten viranomaiset ovat yrittäneet tehdä hänelle "vapaudenriiston" eli ovat yrittäneet laittaa hänet mielisairaalaan siinä kuitenkaan onnistumatta. Lisäksi Kaarina kuvaa esimerkissä, että viranomaiset ovat syyttäneet häntä aiheettomasti myös lapsensa hyväksikäytöstä ja tehneet "lasten kätkenät". Tällä hän tarkoittaa lasten huostaanottoa. Näissä tapauksissa

myös lasten isä on ollut mukana syyttämässä Kaarinaa. Toisaalla kertomuksessa selviää, että Kaarina sai lapsensa takaisin. Näin ollen kertomuksensa perusteella hän kokee viranomaisten tehneen hänelle asioita ilman perusteita ja siten he ovat kontrolloineet Kaarinan elämään liittyviä asioita, kuten lasten kasvatamista itse. Hän kertoo näin.

Kaarina: – ku on vastuullinen vanhempi, että se yrittää elää sosiaalista elämää, että ei oo väkivaltaa elämässä ja kouluttaa lapsia ja, ja sitte paremman elämän niille tarjota ja kaikkesa laittaa niitte ettee, niin ku mä oon yrittäny tehdä ja sitte on niin ku tavallaan estettyinä. (Kaarinan haastattelukertomus)

Tässä lainauksessa Kaarina kuvaa omaa vastuullisuuttaan vanhempana ja kertoo kokevansa viranomaisten estäneen häntä toimimasta äitinä siten kuin hän haluaisi. Tämän viranomaisten kontrolliin liittyvän toiminnan hän kokee viranomaisten tekemäksi väkivallaksi. Lisäksi Kaarina kuvaa väkivallaksi viranomaisten joitakin hänelle tekemiä läheteitä, lausuntoja ja puheita, joista hän on eri mieltä tai kokee ne vasten hänen tahtoaan tehdyiksi.

Yhdeksi henkisen väkivallan muodoksi kertomuksissa kuvataan myös *eristäminen*. Eristäminen voi liittyä myös fyysiseen väkivaltaan, mutta tutkimuksen kertomuksissa kuvaillaan ainoastaan henkiseksi tulkittavissa olevaa eristämistä. Tästä kertoo kaksi informanttia. Harri kuvaa lyhyesti puolisonsa toimintaa, jonka kertoo olevan ”sukulaisista ja kavereista eristämistä”. Hän kertoo esimerkiksi, että hänen sukulaisiaan ei kutsuta heille kylään. Myös Noora kertoo puolisonsa toiminnasta.

Pikkuhiljaa huomasin mukautuvani hänen tahtoonsa ja lakkasin pitämästä yhteyttä millään tavalla, koska pelkäsin sitä, mitä hän sanoisi asiasta. Ennen kuin huomasinkaan, kaikki ympäriltäni olivat loitonneet. Oli vain minä ja hän ja meidän pieni kupla. Mitä enemmän hän sai minua eristettyä läheisistäni, sitä enemmän aloin uskoa siihen, että näin on tarkoitettu. (Noora)

Tässä lainauksessa Noora kertoo siitä, kuinka hän vähitellen alkaa toimia yhä enemmän puolisonsa toiveiden mukaan. Syynä tähän on Nooran mukaan pelko. Kuvauksen perusteella Noora kokee puolisonsa eristäneen hänet muista ihmisistä ja kertoo uskoneensa tämän kohtalokseen. Tästä kuvauksesta nähdään, miten pelko ja vallankäyttö liittyvät vahvasti Nooran väkivallan koke-

mukseen. Noora kuvaa pelänneensä puolisonsa mahdollista toimintaa. Tämä puolestaan johtaa siihen, että väkivallan tekijä saa entistä enemmän valtaa ja onnistuu eristämään Nooran, koska Noora mukautuu väkivallan tekijän tahtoon.

Henkisenä väkivaltana monissa kertomuksissa näyttäytyy lisäksi *uhkailu*. Se on sekä sanallista että fyysisellä väkivallalla uhkailemista. Sanallinen uhkailu liittyy lähinnä miesten kertomuksiin ja kiistoihin lapsista. Puolestaan kaikissa naisten uhkailuun liittyvissä kertomuksista on fyysisen väkivallan uhkaa. Sanallista uhkailua kuvaa muun muassa Harri, joka kertoo puolisonsa uhkaavan, että "erossa saa lapset aina itselleen". Santeri puolestaan kertoo hänen puolisonsa uhanneen "muuttaa pojan kanssa". Santeri kuvaa myös fyysisen väkivallan uhkaa, kuten tappouhkauksia. Myös monet naiset puhuvat kertomuksissaan tappouhkauksista ja muusta fyysisellä väkivallalla uhkailusta. Markon kertomuksessa uhkailu on hieman toisenlaista. Silti siihenkin liittyy sekä sanallinen että fyysinen uhka. Tässä kertomuksessa perheen lapsia käytetään Markoon kohdistuvan uhkailun välineinä.

Pahinta oli kuitenkin lapsiin kohdistunut uhka: mikäli näin ja niin ei tapahdu lapsille saattaa sattua jotain... Tullessani kauniina kesäisenä päivänä pitkän työrupeaman jälkeen kotiin. Puhelimitse saadun tavanomaisen 'ohjeistuksen' jälkeen talo oli tyhjä, ovet apposen auki, paikat sekaisin. Ei ketään missään. 'Entinen' ei ollut lähtenyt koskaan yksin veneellä. Nyt oli. Kotiin tullessaan hän antoi ymmärtää, että oli lähellä ettei lapsille tapahtunut 'jotain'. Oli ikimuistoinen kotiinpaluu. (Marko)

Tässä lainauksessa Marko kuvaa uhkailua, jota hän tuntee kokeneensa lapsiensä kautta eli lapsia käytetään Markoon kohdistuvan uhkailun välineinä kertomuksessa. Epäselväksi kuitenkin jää, kohdistuuko uhkailu suoraan lapsiin ja kokevatko lapset uhkaa vai onko uhkailu suunnattu pelkästään Markolle. Tässä uhkailun esimerkissä Markoa painostetaan toimimaan tietyllä tavalla ja jollei hän toimi toivotusti, voivat lapset joutua kärsimään. Toisin sanoen kertomuksessa Markon puoliso hallitsee ja käyttää valtaansa uhkailemalla ja antamalla ymmärtää, että heidän lapsilleen voi tapahtua jotakin ikävää, jos Marko ei tee niin kuin puoliso kertomuksessa haluaa.

Myös henkinen *pelottelu* näyttäytyy yhtenä väkivallan muotona. Jaana on ainoa informantti, joka nimeää *pelottelun* aikuisiin liittyväksi henkiseksi väkivallaksi, mutta yhdistää sen myös lapsiin liittyväksi. Hän kertoo aiheesta näin.

Jaana: - No, totta kai henkistäki semmosta niin ku... pelottelua ja aina se uhkas tappaa. Soitti puhelimen kautta ja... Me (*Jaana ja lapset*) oltii niin hermoja siinä yhes vaiheessa, ennekö meillä oli se koiraki, et jos nuppineula ois yöllä tippunu, ni me herättii koko komppania ylös, että...

Tutkija: Joo. (Jaanan haastattelukertomus)

Jaanan kertomasta selviää, että hän pitää pelottelua henkisenä väkivaltana. Hän liittää sen kertomuksessaan uhkailuun ja kuvaa, miten pelottelu vaikutti hänen ja lasten psyykeen. Hän kuvaa, miten he olivat niin ahdistuneita yhdessä elämänvaiheessaan, että pienikin ääni säpsähdytti kaikki hereille. Näin pelottelu näyttää vaikuttaneen Jaanan ja hänen lapsiensä olemiseen ja elämiseen.

Monet informantit kuvaavat kertomuksissaan myös *fyysistä väkivaltaa*. Osa väkivallasta ei kohdistu suoraan kuvattuun uhriin, mutta koetaan kertomuksessa silti väkivallaksi. Tällaista on erilaisten *esineiden* ja *tavaroiden*, kuten *pyykkikoneen*, *pyörän* ja *sälekaihtimien rikkominen*. Santeri kertoo esimerkiksi näin. ”Sormukset ja kännykät hän hakkasi vihoissaan vasaralla.” Lisäksi kertomuksissa kuvataan *ovien* ja *ikkunoiden hakkaamista*, *oven naarmuttamista veitsellä hakaten*, *kodin sotkemista* ja *mattojen repimistä lattioilta*. Jaana kertoo myös puolisonsa *riehumisesta* ja *rynnäköistä*. Hän kuvaa puolisonsa riehuneen tietyillä julkisilla paikoilla, jolloin Jaanan ja lasten lisäksi myös perheen ulkopuolisia henkilöitä on ollut todistamassa tapahtumia. Lapsiin liittyvässä luvussa kuvataan Jaanan kertomia rynnäköitä hieman tarkemmin.

Kertomuksissa kuvataan myös sellaista fyysistä väkivaltaa, joka kohdistuu suoraan aikuiseen uhriin. Osassa näistä väkivallan teoista käytetään jonkinlaista asetta ja osassa ei käytetä. Aseellista väkivaltaa on informanttien omia sanoja lainaten *tavaroilla* ja *esineillä*, kuten avaimilla *heittely*, *haarukalla vahingoittaminen*, *vyöllä kuristaminen* ja *kirveen kanssa takaa-ajo*. Ilman asetta tehdyksi väkivallaksi jotkut informantit kuvaavat yleisesti ottaen *pahoinpitelyä* tarkentamatta millaista se on. Tarkemmin kertomuksissa kuvataan *käsiksi käymistä*, *viskaamista*, *tönimistä*, *vääntämistä*, *pään lyömistä oviin*, *riuhdomista* ja *repimistä* sekä *tarttumista* ja *siinä*

yhteydessä *mustelmien aiheuttamista* ja *saamista*. Informantit kuvaavat myös *sormella tökkimistä, hakkaamista, potkimista, huitaisemista* sekä *lyömistä nyrkillä ja avokämmenellä* kehon eri osiin. Jaana kertoo lisäksi *raivareista*, joihin liittyy fyysistä väkivaltaa ja *tapon yrityksistä*. Vastaavasti Santeri kertoo *puukotusyrytyksistä*. Kaarina ja Maikki puolestaan kertovat *ulos heittämisestä*. Kaarina tarkentaa tätä kuvaamalla sitä, miten hänen puolisonsa on ”pakkasessa pitänyt minua ja sitten oven, lukinnu oven taakse, mä en oo päässy sisälle”. Markon kuvaukseen fyysisestä väkivallasta sisältyvät myös *perässä kävely jatkuvasti rähisten ja valvottaminen*.

Yksi pahimmasta kohtaamastani väkivallasta oli valvottaminen. Meistä aina kukin herää joskus öisin. ‘Entinen’ aina jostain syystä itse yöllä herättyään tökki minua sormellaan kunnes heräsin. Satoja kertoja. Lopulta kävi tietenkin niin, että sain sormea kylkiluutteni väliin vaikka olin itse jo hereillä. (Marko)

Markon kuvaama fyysinen väkivalta poikkeaa tältä osin hieman muissa kertomuksissa kuvatusta väkivallasta. Hän on ainoa, joka mainitsee valvottamisen yhtenä fyysisen väkivallan muotona. Markon kertomuksessa se on yksi pahimmasta väkivallasta, mitä hän kuvaa kokeneensa.

Kolmantena väkivallan muotona kertomuksissa näyttäytyy *taloudellinen väkivalta*, jota kuvaa kolme informanttia. Santeri kuvaa sitä, miten hän maksaa puolisolleen monia asioita, kuten auton. Hän antaa myös puolisonsa antaa rahaa tämän sukulaisille. Santeri jatkaa aiheesta näin. ”Minun oli yritettävä pitää hänet hyvällä tuulella uhkailujen vuoksi.” Tällöin Santerin kertomuksessa taloudellinen väkivalta liittyy uhkailuun. Hän näyttää kokevan olevansa pakotettu antamaan rahaa puolisolleen. Mikäli hän ei niin tekisi, puoliso osoittaisi tunteitaan negatiivisella tavalla ja uhkailisi häntä saadakseen toivomansa asian. Myös Marko kuvaa taloudellista väkivaltaa. Hänen kertomuksessaan puoliso avaa pankkitilejä häneltä salaa ja tallettaa niille rahaa, jota on pyytänyt Markolta. Marko on antanut tämän rahan puolisolleen johonkin tiettyyn käyttötarkoitukseen, joka ei ole liittynyt tileille tallettamiseen. Näin puoliso käyttää Markon antamia rahoja eri tarkoitukseen kuin hän on ne tarkoittanut. Täten Markon kertomuksessa taloudelliseen väkivalltaan liittyy vilpillisyys raha-asioissa. Myös Kaarina kertoo taloudellisesta väkivallasta.

Kaarina: Se luuli, että minä oon ihan selvää kauraa hänelle ja, ja sitten hän rupesi niin kun ihan kyselemään on minun pankkitilejä ja kaikkii ja sillä keinoin ja – oli mun omaisuudesta kiinnostunu ja sit tota, hän niin ku, hallitsee tavallaan minun, minun tavallaan asioita, että minä oon tavallaan siinnä ku joku heittopussi siinnä – (Kaarinan haastattelukertomus)

Tässä Kaarina kuvaa puolisonsa toimintaa, joka liittyy taloudelliseen väkivaltaan. Hän kertoo puolison yrittäneen hallita hänen rahaan liittyviä asioitaan ja kertoo olleensa puolison ”heittopussi”. Näin Kaarinan kertomassa näkyy, miten hänellä ei ole ollut täyttä valtaa oman taloutensa suhteen vaan puoliso on yrittänyt hallita hänen varojaan ja sitä kautta myös Kaarinaa. Kaarina kertoo lisäksi toisesta taloudelliseen väkivaltaan liittyvästä tapauksesta.

Kaarina: – sitte ku mä siitä kottoo lähin ja sitte ei oo hyvin sekkee, ja siinä, että mie en saa mittää omaisuutta ottaa, ku mie oon hullu akka kuulemma.

Tutkija: Hmh. Joo.

Kaarina: Ja minun nimel nää valtion lainat saatu ja se koko tila laitettu pystyy. Niin ku mie eduskunnassa sannoin, ku mul on maatilän se laina paperilla tallessa.

Tutkija: Joo. Kyllä. (Kaarinan haastattelukertomus)

Tässä esimerkissä Kaarina kertoo, kuinka hän on joutunut taloudellisen väkivallan uhriksi, koska ei ole muuttaessaan saanut ottaa mitään itselleen. Näin siis siitä huolimatta, että talon laina on hänen nimissään ja siten hänellä olisi näkemyksensä mukaan oikeus saada omaisuuttaan mukaansa muuttaessaan. Syyksi hän selittää sen, että hänen puolisonsa pitää häntä hulluna eikä siksi anna hänen ottaa hänelle kuuluvia asioita. Näin tämä taloudellinen väkivalta liittyy omaisuuden anastamiseen kertomuksessa.

Lisäksi Kaarina kuvaa muista informanteista poiketen myös taloudellista väkivaltaa, jota kokee viranomaisten hänelle tehneen. Hänen kuvauksensa mukaan hän on joutunut olemaan jonkin verran tekemisissä eri viranomaisten kanssa, koska hän on kokenut perheväkivaltaa. Tämä on kertomuksen perusteella johtanut muun muassa taloudelliseen väkivaltaan.

Kaarina: Niin, että niin tota kyllä täällä, täällä saapi nämä tämmöset, nämä ihan, ihan järkyttäviä ihmisiä, ni viranomaiset vaan ne on päättäny, että tota te saatte olla ja oo, se on, tuo pannaan monttuun ja rahat otetaan sieltä ja nämä asianajajat ja oi oikeuslaitos ja kaikki ja miun elämäntyö viiään siinä – (Kaarinan haastattelukertomus)

Kaarina jatkaa näin.

Kaarina: Viranomaisten rikoksia ja kaikkia tommosia, niin ku nykypäivien aikaseen viittii nii, ku tää on, ehh, lukeneempi viranomainen. Sen tai voi taitavammin hän ei, rikoksen peittää ja rikoksia tekkee tota ja sitte että antaa toisille oikeutta, niin hyö ovat itse rikoksia tekemässä ja he valitsevat sitte he, sitte sen uhrin sieltä joukosta, että mikä riisuttaa ra-
hoista pois ja sitte terveyskeskus hoitaa sitte sen lopputyön kanssa, että se lääkittee sil-
leen niin ku piilosaattohoiolla. Niin ku mä oon itte sanonu sen, että...

Tutkija: Mmm.

Kaarina: ...teil on ny tällanen näköjään menossa. Että ei tuu se hirvee rikos julki. (Kaari-
nan haastattelukertomus)

Kaarinan kuvauksista nähdään, että hän kokee viranomaisten toimineen häntä hoitaessaan väärin. He ovat Kaarinan mielestä valinneet hänet uhrikseen ja vie-
neet hänen rahansa ilmeisen väärin perustein. Hän kuvaa myös viranomaisten
toimineen rikollisesti ja peitelleen toimintaansa. Kaarina kuvaa, että viranomai-
set valitsevat tietynlaisia ihmisiä, kuten hänet perheväkivallan uhrina, uhreik-
seen, joilta sitten viedään rahat ja lopuksi vielä hoidetaan lääkkeillä niin, ettei
hoidettava itse pysty vaikuttamaan tähän. Näin Kaarinan kuvauksessa talou-
delliseen väkivaltaan liittyy myös tahdonvastainen lääkitseminen, jotta talou-
dellisen väkivallan uhri ei pystyisi puolustautumaan.

Tästä luvusta selviää, että kertomuksissa sekä nais- että mies-informantit
kuvaavat kaikkia kolmea väkivallan muotoa. Jokainen heistä kertoo kertomus-
taan uhrin näkökulmasta ja tekijänä on oma puoliso. Molempien sukupuolten
kertomuksissa kuvaillaan henkistä väkivaltaa melko samanlaiseksi. Pelottelu on
ainoa asia, mitä naiset kertomuksissaan kuvaavat ja miehet eivät kuvaa. Muu-
ten kuvauksissa kerrotaan samoista väkivallan muodoista. Kuitenkin miesten
kuvauksissa on suhteessa enemmän henkisen väkivallan kuvausta verrattuna
fyysisen väkivallan kuvauksiin, jos verrataan naisten ja miesten kuvauksia.
Naisten kuvaukset fyysisestä väkivallasta ovat moninaisempia. Naisten kuva-
usten perusteella he ovat kokeneet miehiä useammin fyysistä väkivaltaa, vaikka
molempien sukupuolten kertomuksissa kuvataan esimerkiksi potkimista, lyö-
mistä ja tapon yrityksiä. Miehistä Harri kuvaa kertovansa lähinnä henkisestä
väkivallasta ja toteaa: "Jos tarkoittit vain fyysistä pahoinpitelyä, niin jätä koke-
mukseni tutkimuksesta pois. Vahvempana olen pystynyt puolustamaan itseä-
ni.". Näin Harrin kuvauksesta selviää, ettei hän kertomuksessa koe varsinaisesti
edes joutuneensa fyysisen väkivallan uhriksi, koska on pystynyt puolustamaan

itseään. Naisten kertomuksissa ei vastaavia perusteluja kuvata. Taloudellisen väkivallan kuvaukset kertomuksissa puolestaan ovat hyvin samanlaisia. Sekä naiset että miehet joko joutuvat antamaan rahaa väkivallan tekijälle tai joutuvat esimerkiksi uhreiksi silloin, kun heiltä varastetaan omaisuutta.

5.3 Lapsiin kohdistettu väkivalta

Kertomuksissa lapsiin kohdistettua väkivaltaa kuvataan tapahtuneen informantin omassa lapsuudessa, informantin omille lapsille ja yhdessä tapauksessa myös informantin lapsenlapselle. Väkivallan tekijöiksi kuvataan sekä isiä että äitejä. Yhdessä tapauksessa myös informantin veljet kuvataan väkivallan tekijöiksi. Kuten jo aikaisemmin kerrottiin, väkivalta kohdistuu psyykeen, kehoon ja materiaan ja se on kertomuksissa *henkistä, fyysistä ja taloudellista väkivaltaa*. Näitä kaikkia väkivallan muotoja kuvataan myös lapsiin kohdistetuksi väkivallaksi kertomuksissa.

Kertomuksissa kuvataan lasten joutuneen henkisen väkivallan uhreiksi. *Verbaaliseksi henkiseksi väkivallaksi* kertomuksissa kuvataan *halveksimista ja haukkumista* sekä Elisan omia sanoja lainaten ”tinkaamista” ja ”syyttämisleikkiä”. Näitä selitetään tarkemmin seuraavassa, kun Elisa kertoo isänsä toiminnasta ja kuvaa kahta viimeksi mainittua.

Usein hän väitti veljelleni, että tämä oli varastanut rahaa. Hän tinkasi ja pelotteli veljeäni niin pitkään että tämä myönsi varastaneensa, vaikka koko kymppin seteliä ei ollut olemassakaan. Olin vihainen veljelleni siitä että tämä illasta toiseen suostui isän keksimään syyttämisleikkiin. (Elisa)

Elisa kertoo kuvauksessaan isänsä verbaalisesta väkivallasta, jossa isä syyttää lastaan varkaudesta ja inttää (”tinkaa”) pojan varastaneen häneltä, vaikka Elisan mukaan seteliä ei edes ole ollut. Tässä Elisan isä käyttää valtaansa verbaalisen väkivallan muodossa ja saa pelottelemalla lapsen myöntämään asian, jota ei ole tehnyt. Elisa kuvaa olleensa tästä vihainen veljelleen. Näin veli näyttää kertomuksessa omalla toiminnallaan uhrina mahdollistavan isän toiminnan, koska Elisan sanoin ”suostui” siihen mukaan. Tässä esimerkissä myös pelottelu liittyy verbaaliseen väkivalltaan. Sen esiintyvyyttä kertomuksissa kuvataan edempänä.

Osaksi verbaalista väkivaltaa liitän myös informanttien kuvaukset *nöyryyttämisestä* ja *alistamisesta*, joista pari informanttia kertoo. Elisa kertoo nöyryyttämisestä. ”Lyöminen ei ole mitään verrattuna henkiseen nöyryyttämiseen.” Hän kuvaa isänsä toimintaa, joka liittyy nöyryyttämiseen.

Siiten kerran veljeni juoksi isää karkuun eteisen tason alle. Isä vaati veljeäni tulemaan pois sieltä. Kun veli ei uskaltanut, isä haki keittiöstä kiisselikupillisen vettä. Hän työnsi kupin tason alle veljelleni. Isän mielestä koira tarvitsi vettä ja veljeni oli pakko litkiä vettä kiisseliastiasta. (Elisa)

Tässä kuvauksessa Elisa esittää isänsä väkivallaksi koetun toiminnan nöyryyttäväksi ja alistavaksi. Kuvauksessa isä saa lapsensa lähtemään häntä pakoon ja peloissaan piiloutumaan. Koska hän ei saa lasta toimimaan tahtonsa mukaan eli tulemaan pois piilostaan, hän alkaa toimia tavalla, jonka voi tulkita kertomuksen perusteella nöyryyttäväksi. Tämä nähdään siitä, kun Elisa kuvaa isän kohtelevan veljeä kuin koiraa. Näin isä käyttää vanhempana valtaansa lapsen alistamiseen ja nöyryyttämiseen. Myös Ulrika kertoo alistamisen kokemuksistaan ja liittää sen henkiseen väkivaltaan kuuluvaksi.

Isän viha, henkinen alistaminen, halveksiminen, haukkuminen oli jokapäiväistä. Ensimmäiseksi minulle, toiseksi äidille, vähiten pojille. Mm. ruokapöytään en saanut tulla isän aikaan, koska hän ei sanojensa mukaan huoria elätä – – Minulle oli ns. juhlaa saada syödä pöydässä kun vieraat oli läsnä, mutta vasta vieraiden syötyä. (Ulrika)

Ulrika kuvaa isänsä halveksineen, haukkuneen ja alistaneen perheenjäseniään ja kertoo esimerkkinä alistamisesta sen, milloin hän saa syödä ruokapöydässä isän nähden. Isän alistava toiminta liittyy myös kontrollointiin, kun hän kieltää tyttäreltään ruokailun hänen seurassaan. Ulrika kokee toiminnan alistavaksi. Hän liittää isän toiminnan erityisesti naispuolisiin perheenjäseniin ja lapsiin kohdistuvaksi alistamiseksi. Näin ollen isä näyttäytyy kertomuksessa perheessä valtaa käyttävänä johtajana.

Kertomuksissa kuvaillaan myös *pelottelua* henkisenä väkivaltana. Kuten on jo kerrottu, Jaana kuvaa pelottelua, joka liittyy sekä häneen että lapsiin. Tätä esiteltiin aikuisiin liittyvän väkivallan yhteydessä. Myös Elisa mainitsee pelottelun, kun kertoo isänsä pelotelleen veljeä ”syyttämisleikin” yhteydessä. Hän kertoo myös veljiensä tekemästä pelotteluun liittyvästä väkivallasta.

Vanhin veli kehitti saman tyyppisiä sairaita leikkejä kuin isä. Vanhin veli suostutteli toisen veljeni leikkeihin joiden kohteena olin minä. Veljet kertoivat minulle etten olisi meidän perheen lapsi vaan olin löytynyt joskus vauvana rappukäytävästä pahvilaatikosta. Tarina jatkui ja jatkui kunnes rupesin itkemään. (Elisa)

Tässä Elisa kertoo, kuinka hänen veljensä pelottelivat häntä ja kuvaa, miten se sai hänet itkemään. Tässä pelottelu liittyy turvallisuudentunteisiin ja niiden horjuttamiseen. Kaarina kuvaa samantyyppistä pelottelua. Hän kertoo puolisonsa sanoneen, että lapset eivät olisi hänen vaan ”ne on vieraalle miehelle tehty ja se on lasten kuullen hän sanonut tämän”. Tässä pelottelu liittyy siihen, että horjutetaan lasten identiteettiä ja turvallisuudentunnetta, kun isä väittää, ettei olisikaan lastensa isä ja samalla panettelee lasten äitiä vihjaamalla hänen olleen uskoton.

Pelottelua kuvataan myös Harrin ja Hannen kertomuksissa. Harri kertoo henkisestä väkivallasta ja kuvaa sitä näin. ”Lapsetkin ovat alkaneet pelätä sukulaisvierailuja, koska ’äiti tulee silloin vihaiseksi’.” Tässä kertomuksessa pelottelu kuvautuu äidin toiminnaksi, jossa hän negatiivisilla tunteidenpurkauksillaan pelottelee lapsia. Harrin kuvauksen perusteella äiti ei tahdo mennä tapaamaan sukulaisia ja siksi käyttäytyy tavalla, joka on lapsista pelottavaa. Toisaalla Harrin kertomuksessa kuvataan, että hän kokee puolisonsa eristävän häntä sukulaisistaan. Näin ollen vihan ilmaukset näyttäytyvät keinona estellä vierailulle menoa, mutta myös aiheuttavat lapsille pelkoa. Lisäksi Hanne kuvaa pelkoa, joka liittyy lasten isään. Isä ei varsinaisesti pelotellut lapsia. Hanne kuitenkin kuvaa, että jotkut hänen lapsensa kokivat isän pelottavaksi sen takia, että isä ”aina käski tehdä jotain tai moitti jostain”. Näin isän käskyt ja moitteet näyttäytyvät lapsille pelottavina asioina ja aiheuttavat heissä isän toimintaan liittyvää pelkoa.

Lisäksi yhdessä kertomuksessa kuvataan *kiristystä* henkiseksi väkivallaksi. Hanne kertoo lastensa kuvaamista kokemuksista, joissa perheen isä on kiristänyt lasta. Seuraavassa lainauksessa Hanne kuvaa lapsensa kertomaa kuvausta kiristyksestä. ”Ei isä ole koskaan ollut kiinnostunut minun koulunkäynnistä, ennen kuin nyt, kun se voi kiristää tai estää minun harjoituksiin lähden.” Kuvauksessa Hanne kertoo lapsensa kokemuksesta ja kuvaa lapsen kokevan, että

isä kiristää häntä. Toisaalla selviää, että kiristäminen on lapsen kokemuksissa mahdollista, koska hän haluaa tulevaisuudessa jatkaa isänsä työtä ja isä pystyy sen estämään, jos lapsi ei ole ”isälleen mieliksi”. Tällöin isä saa valtaa kiristää lasta ja vaatia häntä tekemään jotakin mitä isä haluaa, sen sijaan, että lapsi tekisi itselleen mieluista asiaa. Tässä kertomuksessa kiristäminen liittyy isän ja lapsen toisistaan poikkeaviin toivomuksiin ja se kuvataan lapsen kokemaksi henkiseksi väkivallaksi.

Hannen kertomuksessa myös epäluotettavuus kuvataan lapsille tehtäväksi henkiseksi väkivallaksi. Hanne kuvaa lastensa kokemuksia siitä, miten heidän ”isään ei ole voinut luottaa”. Hanne jatkaa aiheesta näin.

- isä on aina ollut vahvasti jarruttava henkilö. Mitkään sopimukset harjoituksissa tai kilpailuissa kulkemisista eivät ole pitäneet. Isä on aina vedonnut kouluun, pakkaseen, tuuleen, lumisateeseen, pimeään, liukkaaseen, rahan menoon tai tilan hommiin, joita pitäisi koulun jälkeen olla tekemässä tai johonkin muuhun ”hyvään” syyhyn, evätessään harjoituksiin lähden. Jos minä olen luvannut, että harjoituksiin voi mennä, isä on vienyt lapsen omaan huoneeseen, sulkenut oven, ja sanonut, että *hänelle ei ole kerrottu tai eikö me viime viikolla sovittu, että tällä viikolla ei mennä* tai jotain muuta. Meidän isä vain on uskomattoman hyvä väittämään mustan valkoiseksi. (Hanne)

Hanne kuvaa puolisonsa epäluotettavuuteen liittyvän väkivallan olevan sekä tunteisiin liittyvää että konkreettisesti normaalia elämää, tässä harrastuksia, rajoittavaa toimintaa. Hän kuvaa isän pettäneen sopimuksia eli hän ei ole päästänyt lasta harjoituksiin, joihin on jo antanut luvan. Tämän lupauksen pettäminen Hanne kuvaa henkiseksi väkivallaksi, jossa isä väittää, ettei ole tiennyt asiasta tai, että asiasta on sovittu toisin. Hanne kokee isän kuitenkin valehtelevan tietämättömyydestään, sillä hän kuvaa, miten isä on ”hyvä väittämään mustan valkoiseksi”. Näin epäluotettavuus näyttäytyy väkivaltana, johon liittyy isän vallankäyttö eli pyrkimys rajoittaa lapsen harrastuksissa käymistä. Tässä lapsi on myös väkivallan väline isälle, kun hän toimii puolisoaan Hannea vastaan evätessään lapselta toiminnan, johon Hanne äitinä on jo antanut luvan.

Yhdessä kertomuksessa myös lapsen manipulointi kuvataan väkivallaksi. Leila kuvaa kertomuksessaan sitä, miten kokee äidin manipuloivan lastaan ja vieraannuttavan lasta isästään. Leilan mielestä äiti myös käskee lapsen valehdella. Näin tämä toiminta näyttäytyy henkisenä väkivaltana, johon yhdistyvät

huonosti valitut kasvatustekniikat. Tässä lapsi nimittäin opetetaan tekemään kulttuurisesti sopimattomia asioita eli valehtelevaan ja siten äiti kasvattaa lasta tavalla, joka ei ole lapselle hyväksi.

Yksi lapsiin liittyvän henkisen väkivallan muoto, josta kertomuksissa puhutaan, on *uhkailu*. Yli puolet kaikista kertomuksista sisälsi lapsiin kohdistuvan uhkailun kuvausta. Joissakin kertomuksissa maininnat uhkailusta olivat hyvin lyhyitä ja niissä kerrottiin ainoastaan, että lapsia uhkailtiin. Kaikissa kertomuksissa, missä uhkailua selitettiin, informantit kuvasivat fyysisen väkivallan uhaa. Esimerkiksi Santeri kertoo lyhyesti, että äiti ”uhkaili väkivallalla lasta joka päivä”. Viidessä kertomuksessa kerrottiin selkeistä tappouhkauksista. Harrin kertomassa tappouhkaukset liittyvät sekä lapsiin että lasten koiraan. ”Kerran lapset olivat tottelemattomia, jolloin äiti uhkasi tappaa lasten nimiin hankitun koiran. Muutaman kerran uhannut hypätä parvekkeelta lasten kanssa.” Tässä kertomuksessa uhkaukset kohdistuvat lasten ja heidän koiransa henkeen. Harri kuvaa lasten äidin käyttäneen uhkailua keinona saada lapset tottelemaan. Näin uhkaus tappaa lasten koira, liittyy väkivaltaan, jota kirjallisuudessa nimitetään kuritus- tai kasvatustekniikaksi (ks. esim. Lattu 2008, Hiitola 2011). Sen sijaan lasten hengen uhkaamisesta eli heidän kanssaan parvekkeelta hyppäämisestä ei käy ilmi, miksi ja missä yhteydessä äiti on lapsia uhannut.

Henkiseksi väkivallaksi kuvaillaan joissakin kertomuksissa myös *laiminlyöntiä*, joka on väkivallan muoto, minkä ajatellaan pääsääntöisesti kohdistuvan lapsiin ja vanhuksiin (ks. Perttu 1999). Tiina ja Leila kuvaavat lasten hoitamiseen liittyvää laiminlyöntiä. Tiina kertoo aiheesta näin. ”Muistan joitain jouluja jolloin keittelin puuroa veljelleni ja mulle vanhempieni kannatessa tai sammuksissaan. Jotta oli edes jotain syötävää oli siis jotain tehtävä.” Tässä Tiina kuvaa, kuinka vanhemmat eivät huolehdi yhdestä ihmisen perustarpeesta eli ruoan saamisesta ja siten laiminlyövät lapsiaan. Hän myös kertoo, että ”eihän sitä tukea ollut kun ei vanhemmat olleet aina tässä elämässä kiinni”. Näin Tiinan kokemukseksi kertomuksessa muotoutuu se, että hän ei saanut vanhemmiltaan myöskään tukea, jolloin hänen voidaan tulkita kokeneen myös henkistä laiminlyöntiä.

Myös Leila kuvaa kertomuksessaan laiminlyöntiä. Esimerkiksi Leilan isä, joka oli tapahtumahetkellä yksinhuoltaja, laiminlöi lapsiaan. Leila kertoo näin. ”Ei ollut ruokaa, kunnollisia vaatteita (mistä seurasi kiusaamista) Mm. opettaja toi omien lastensa sukkaa sisarelleni, kun hänellä oli pelkät kumisaappaat talvipakkasella.” Tässä lainauksessa Leila kuvaa, kuinka hänen isänsä ei huolehtinut lasten asianmukaisesta vaatetuksesta ja ruoan saamisesta. Hän kertoo lasten elämän olleen ”yhtä painajaista”. Näin isän tekemä väkivalta aiheuttaa lapsille syviä negatiivisia tuntemuksia ja näyttäytyy siten sekä fyysisten tarpeiden laiminlyöntinä että henkisen hyvinvoinnin laiminlyöntinä.

Myös Jaana kuvaa kertomuksessaan puolisonsa toimintaa, joka voidaan Jaanan kokemuksissa tulkita heidän lastensa laiminlyönniksi. Hän nimittäin kertoo, kuinka lasten isä on sanonut vievänsä lapset ulkomaille katsomaan jalkapallo-ottelua. Jaana kuitenkin kuvaa lasten kertoneen hänelle, että he eivät nähneet peliä vaan olivat vain jonkin sillan alla, pelkäsivät ja olivat nälkäisiä. ”Se oli sit niin ku viimeinen juttu” Jaana toteaa tapahtumasta. Hän kertoo, että tämän jälkeen hän ei antanut mitään puolisolleen. Jaanan kuvauksesta selviää, että isä laiminlöi lastensa perustarpeita eli ei huolehtinut heidän ruoan saannistaan eikä tarjonnut heille asianmukaista asuinpaikkaa ulkomailla olon ajaksi. Jaana näyttää kokevan isän kuvatun toiminnan vääräksi eli laiminlyönniksi, koska kuvaa sen olleen ”viimeinen juttu”.

Monissa kertomuksissa informantit kertovat myös *fyysisestä väkivallasta*, jonka uhreiksi lapset ovat joutuneet. Fyysistä väkivaltaa kertomuksissa kuvataan eniten. Sitä kuvataan sekä ilman aseita että erilaisten aseiden kanssa tehdyksi. Ilman asetta tehtyä väkivaltaa kertomuksissa on *tukasta repiminen, heitteily, lyöminen, potkiminen, pahoinpitely, selkäsauna, kuritus* ja epämääräisesti kuvattu *fyysisen koskemattomuuden loukkaus*. Lisäksi Leila kertoo, että hänet sisaruksiineen on laitettu seisomaan pihalle pakkaseen ”vähillä vaatteilla”. Noora kuvaa myös tapausta, jossa hänen lapsensa on välillisesti väkivallan uhri.

Hän tuli nälvimään ja haukkumaan minua hiekkalaatikolle. Lopulta kyllästyin ja pelkäsin naapureiden näkevän, otin lapsen syliini ja lähdin kävelemään sisälle. Hän kulki perässä. Eteisessä, kun kumarruin ottamaan kenkiä jalastani, hän tönäisi minua takaapäin kovasti.

Kaaduin, ja sain sen verran pidettyä toisella kädellä kiinni, että en kaatunut lapsen päälle, joka oli edessäni lattialla. (Noora)

Noora kuvaa lainauksessa, kuinka lapsen isän tekemä, Nooraan kohdistettu fyysinen väkivalta aiheuttaa vaaratilanteen, jossa lapsikin on vaarassa. Vastavista vaaratilanteista kertoo myös Harri. Hän kuvaa puolisonsa esimerkiksi ajaaneen autoa tahallaan mutkitellen tien puolelta toiselle.

Kertomuksissa kuvataan myös jonkinlaisen aseiden kanssa tehtyä väkivaltaa. Sitä on *remmillä läpsiminen, vyöllä hakkaaminen ja lyöminen putkella, kepillä, haravalla, rautalankanipulla ja laudalla* kehon eri osiin. Ulrika kertoo lapsena kokemastaan fyysisestä väkivallasta näin.

Kiivas kuritus seurasi vähästäkin; kerran keväthankien aikaan olimme kelkkamässä naapurin lasten kanssa. Ilta hämärtyi ja tulimme kotiin vaatteet märkinä ja viluisina (ei ollut siihen aikaan vedenpitäviä vaatteita). Siitä hyvästä saimme kaikki kovan selkäsauunan. Isä sieppasi seinältä nipun rautalankoja n.20 kpl, ne olivat n. 3mm ja 50cm pitkiä katiskojen kaidetarpeita. Niillä hän hakkasi minua selkään ja jalkoihin, muistan vain kovat kivut ja tukehtumisen tunteen. Herättyäni siitä oli kuheat paukamukset selässä ja jaloissa. Kouluun oli pakko lähteä aamulla, olin 7 vuotias. (Ulrika)

Lainauksessa Ulrika kertoo isänsä tekemästä väkivallasta. Hän kuvaa isänsä käyttäneen väkivaltaa, koska lapset olivat kastuneet leikkiessään. Näin väkivalta näyttää keinoon kurittaa lapsia, koska he ovat tehneet jotakin, mistä isä ei pidä. Tämä voidaan tulkita kasvatusväkivallaksi ja siten keinoksi rangaista lapsia. Ulrika kuitenkin kokee isänsä kurittaneen lapsia vähäisin perustein. Jo kuvattun väkivallan lisäksi Jaana kertoo myös *raivareista*, joihin liittyy fyysistä väkivaltaa, *riehumisesta, taponyrityksistä ja rynnäköistä*. Nämä mainitaan myös aikuisiin liittyvän väkivallan kohdalla, sillä uhreina tässä ovat sekä aikuinen että lapset. Seuraavassa esimerkissä Jaana kertoo rynnäköistä.

Jaana: - Aattele et meki, niin ku meilki oli rynnäköt ja se tuli kuule vaikka millä. Ni ei ihmiset niin ku puuttunu millää lailla, että me oltii siel neljännes kerrokses ja mä monta kertaa aattelin, et me kuolla ja...

Tutkija: Mmm.

Jaana: ...Tiedäksä kaikki vaan kattokruunut kilisi ja kolisi ja, se oli niin ku niin kauheita tilanteita, että onneks se on niin ku vanhaa unta.

Tutkija: Joo-o. (Jaanan haastattelukertomus)

Jaanan kertoma väkivallasta on kuvauksessa fyysistä väkivaltaa, jota tekemällä väkivaltaa käyttävä isä pyrkii sisälle Jaanan ja lasten kotiin. Epäselväksi jää,

pääsikö tekijä sisälle, mutta väkivaltaa käyttämällä hän sitä ainakin näyttää yrittäneen. Tällöin tämä väkivalta on fyysistä, mutta ei kohdistu suoraan uhrin kehoon vaan siihen fyysiseen ympäristöön, jossa uhri elää. Esimerkissä Jaana kuvaa myös sitä, miten hän kokee jääneensä ilman naapurien apua ja tukea sekä pelänneensä omaa ja lastensa kuolemaa rynnäköihin liittyneen väkivallan takia. Lisäksi yhdessä kertomuksessa fyysisenä väkivaltana kuvataan alkoholin ja tupakan käyttöä raskausaikana. Tämän voidaan tulkita liittyvän myös laiminlyöntiin.

Myös Kaarina kuvaa fyysistä väkivaltaa, mutta poikkeuksellisesti hän kuvaa tekijäksi muun muassa viranomaista. Myös väkivallaksi kuvattu teko on poikkeuksellinen väkivallan kuvauksena. Hän kertoo lastensa huostaanotosta ja siitä, miten hänen lapsensa kertoi hänelle, että huostaanoton tehnyt viranomaisnainen ”on tuhonnu minun elämäni”. Näin viranomaisten tekemä huostaanotto kuvataan väkivallaksi, jonka uhreiksi lapset joutuvat. Tämä viranomaisten toiminta aiheuttaa kertomuksen mukaan lapsen elämän tuhon. Näin ollen, vaikka huostaanotto on laillista toimintaa, Kaarina kokee sen väkivallaksi lapsiaan kohtaan.

Kolmantena väkivallan muotona lapsiin, kuten aikuisiinkin liittyvissä väkivallan kuvauksissa on *taloudellinen väkivalta*. Siitä kertovat Leila ja Jaana. Leila kertoo isänsä tekemästä taloudellisesta väkivallasta. ”Jos saimme jostain rahaa (marjastamalla, käpyjä keräämällä, tekemällä naapureille esim heinätöitä tms.) kaikki piti antaa hänelle.” Näin Leilan kertomuksessa isän taloudellinen väkivalta on sitä, että hän pakottaa lapset antamaan itse ansaitsemansa rahat isälle. Jaana puolestaan kertoo puolisonsa taloudellisesta väkivallasta, jossa hän varastaa lapsilta omaisuutta. ”Toki se pölli pyöriä ja kävi varastaan rahaa niiltä, ku se näki ne jostain, ku ne oli lapsia –” Toisaalla Jaana kertoo, että isä myi pyörät esimerkiksi ”kavereille ja viinaan” ja kuvaa tätä toimintaa kostamiseksi. Näin isä käyttää taloudellista väkivaltaa koston välineenä ja hyötyy itse taloudellisesti lastensa kustannuksella, kun hän myy pyörät ja pitää rahat itsellään.

5.4 Lasten asemoinnit kertomuksissa perheväkivallasta

Informanttien kertomuksissa lapset asemoitiin monin tavoin. Heitä kuvattiin esimerkiksi *uhreiksi* ja *väkivallan välineiksi*, kuten aikaisemmasta alaluvusta selviää. Tässä luvussa kuvataan näitä asemointeja vielä tarkemmin. Lisäksi tarkastellaan niitä kuvauksia, joissa lapsille annetaan kertomuksissa *aktiivinen rooli väkivaltaan liittyen*. Toisin sanoen tutkitaan kertomusten niitä kuvauksia, joissa lasten esitetään aktiivisesti toimivan väkivaltatilanteissa tai niiden jälkeen tai osoittavan tiedostavansa väkivallan liittyvän elämäänsä. Tarkastelun ulkopuolelle jätetään tällöin esimerkiksi sellaiset asemoinnit, joissa lapsia kuvataan yleisesti ottaen hoivaa tarvitseviksi alaikäisiksi tai menestyviksi ja kilteiksi ihmisiksi.

Kertomuksista neljässä informantit kuvasivat itseään myös tai ainoastaan lapsina. Muissa kertomuksissa, joissa lapset mainittiin, heidät kuvattiin sivurooleihin tai heidät vain mainittiin kertomuksessa. Kertomuksia, joissa lapset vain mainittiin, oli kaksi. Näistä toisessa lapset olivat aikuisia väkivallan tekohen hetkellä ja toisessa informantti kertoi, ettei väkivalta kohdistunut lapsiin eivätkä lapset informantin mukaan myöskään olleet tietoisia väkivallasta. Näämä kaksi kertomusta jätettiin tästä tutkimuksen luvusta pois, koska ne eivät sisältäneet kerrontaa, joka olisi vastannut tarkastelulle asetettuun kysymykseen. Lisäksi yhdessä kertomuksessa lapselle ei kuvattu väkivallan suhteen minkäänlaista aktiivista toimintaa, joten myös tämä jätettiin pois tutkimuksen tästä osasta. Tässä yhteydessä on huomioitava, että kertomuksia kertoivat aikuiset ihmiset ja alun perin heitä oli pyydetty kertomaan vanhemman näkökulmasta. Tämä voi vaikuttaa siihen, että lapset kuvataan usein sivurooleihin eikä heidän aktiivista toimintaansa kuvata samoin kuin ehkä olisi kuvattu, mikäli alkupeäinen näkökulma olisi ollut selkeämmin lapsiin liittyvä. Seuraavaksi esitellään asemointeja, joita lapsille kertomuksissa annettiin väkivallan suhteen.

Lapsia asemoidaan kertomuksissa monin tavoin *väkivallan uhreiksi*. Kuten on jo kerrottu, heidän kuvataan joutuneen vanhempiansa tekemän henkisen, fyysisen ja taloudellisen väkivallan uhreiksi. Kertomusten lapset joutuvat esi-

merkiksi uhkailun, laiminlyönnin, haukkumisen ja alistamisen uhreiksi. Ulrika kuvaa vanhempiensa tekemää henkistä väkivaltaa, jonka uhreiksi hän ja hänen sisaruksensa joutuvat. Väkivalta liittyy liian vaativiin odotuksiin ja eräänlaiseen tunnekyllmyyteen.

Teimme jo lapsena paljon pitkiä työpäiviä navetassa, pellolla, metsätöissä jne.. leikkilapsuutta ei ollut. Varsinkaan isän mielestä mitään muuta tärkeää ei elämässä ollut kuin loputon ja ankara työ. Naapurin lapset menivät rannalle uimaan ja me oltiin peltotöissä kuumimpina kesäpäivinä. Koskaan emme saaneet hyväksyntää tai muuta positiivista mainintaa suorituksista. Päinvastoin oltiin kuulemma laiskoja. Jos työt oli huonosti tehty tai ei ollenkaan isän poissa ollessa, niin kuritus oli valtava ja aivan varmasti väkivaltainen isän kotiin palattua. (Ulrika)

Tässä Ulrika kuvaa, kuinka hänen vanhempansa, etenkin isä, vaativat lapsilta paljon. He eivät suo Ulrikalle ja hänen sisaruksilleen vapauksia, joita lapsilla yleensä ajatellaan olevan. Sen sijaan lapset joutuvat verbaalisen ja fyysisen väkivallan uhreiksi, jos vaaditut työt ovat tekemättä tai tehty huonosti.

Lapset asemoidaan monissa kertomuksissa myös fyysisen väkivallan uhreiksi. Informantit kertovat esimerkiksi kurituksesta, pahoinpitelystä, lyömisestä ja potkimisesta, jonka uhreiksi he ovat joutuneet. Kaarina kertoo omasta ja lastensa elämästä, jossa lapset ja Kaarina itsekin, joutuvat muun muassa isän tekemän fyysisen väkivallan uhreiksi.

Tutkija: Milloinka on ihan alkanu tää väkivalta, et onko lapset ollu ihan pieniä silloin?

Kaarina: On ollut tota lapset silleen. Ne oli niin kun tämä (lapsen nimi) oli nuorin, viisivuotias, kun tämä kerrankin isä, niin tota, minä olin nukkumassa jo, niin tota, minä luulin, kuulin, että kun tota tuvasta, niin sano, että tämä saatana pitäs tappaa. Ja se nukkuvan pojan otti jalosta ja hää oli alast ja tota sano, et tämä nyt perkele pitäs tappaa. Ja minä menen makkuuhuoneesta siihen hättii. Ja tämmösenki tilanteen mitä näin. Ja, ja se on potkinu noita poikia. Semmosia alte kouluikäsiä. Ne leikki siel ja mä olin pesuhuoneessa ja minä sitte menin tuppaa, kun kauhee mellastus kuulu ja isäntä tullee sieltä sisältä, ulkoo sisälle että, ja kumpparilla potkii niitä päähän noilla lantakengillä. Ja minua on potkinu ja on lääkärin lausunnot siitä, hänen potkimisesta on, ja tota. Ja myös mun tyttöö on potkinu sillä, ku nelivuotiaana - (Kaarinan haastattelukertomus)

Tässä Kaarina kuvaa, kuinka hänen lapsensa, ja hän itsekin, joutuvat lasten isän tekemän väkivallan uhreiksi. Lapset kuvautuvat puolustuskyvyttömiksi uhreiksi, jotka yhtäkkiä joutuvat väkivallan kohteiksi isän esimerkiksi alkaessa potkimaan heitä. Uhreina lapsille ei kuvata tässä mitään toiminnan mahdollisuuksia vaan he ovat väkivallan kohteita, joille asioita tehdään.

Lapset kuvataan väkivallan uhreiksi myös silloin, kun heidän kerrotaan tottelevan väkivallan tekijöitä. Näin lapset joutuvat alisteiseen asemaan ja siten uhreiksi, keiden ainoa vaihtoehto on totteleminen. Esimerkiksi Leila kuvaa lapsen valehtelevan, koska hänen äitinsä on käskennyt lapsen tehdä niin. Leila kertoo myös väkivallan salailuun liittyvän esimerkin, jossa väkivallan tekijä kieltää lapsia kertomasta väkivallasta. Näin totteleminen johtaa siihen, että ulkopuoliset eivät saa tietää lasten oloista. Ulrika puolestaan kertoo lasten totelleen äitiä ja istuneen paikallaan, kun äiti lyö heitä. Vastaavasti Elisa kertoo veljensä litkineen vettä kupista, koska isä käskee tehdä niin. Näin totteleminen liittyy valtaan ja lasten alisteiseen asemaan aikuisiin nähden. Siten lapset näyttäytyvät väkivallan uhreina kertomuksissa.

Jotkut informantit kuvaavat kertomuksissa lasten uhriutta myös silloin, kun kertovat, miten lapset näyttävät väkivallasta seuranneita tunteitaan. He muun muassa kertovat lapsen näyttävän tunteitaan itkemällä väkivaltatilanteissa tai niitä muistelllessaan. Esimerkiksi Santeri kertoo itkemisestä. "Vielä nyt monen vuoden kuluttuakin poika itkee toisinaan sitä, miksi äiti löi vasaralla kännykän rikki, vaikka se oli niin kaunis kännykkä." Jaana puolestaan kertoo lasten osoittamasta häpeästä. "Se riehu koulu koulupihalla. Ne oli pikkulapsia ja häpes sitä." Lisäksi Kaarina kertoo lapsensa puhuneen tuntemuksistaan viranomaisten väkivallaksi koettua toimintaa kohtaan. Hän kertoo, kuinka hänen lapsensa osoittaa tuntemuksiaan piirtämällä erään väkivallan teon jälkeen. Lisäksi Kaarina kuvaa, kuinka hänen lapsensa väkivaltaan liittyvät tunteet saavat fyysisen muodon.

Kaarina: – isä pahoinpiteli niitä lapsia, ja sitte ku ol monta lasta, niin se, että ne kasteli allesa ja sehän minun syyksi laitettiin. Ku se niitä pahoinpiteli ja sinä aikana, kun ee, minä en nähnyt.

Tutkija: Hmh.

Kaarina: No, sekki tuli minun syyks sitte, ne ol niin huonosti ol, että niin tota hoitanu, että ne lapset kasteli. Se meni mun piikkiin, ku sallaa niitä pahoinpiteli. (Kaarinan haastattelukertomus)

Tässä Kaarina kertoo, miten väkivaltaa käyttävä isä syyttää Kaarinaa lasten yökastelusta. Kaarina kuitenkin uskoo, että syynä yökasteluun on isän lapsille tekemä väkivalta. Näin lasten psykofyysiset oireet kuvautuvat aktiiviseksi tun-

teiden näyttämiseksi väkivallan kokemusten takia. Näistä esimerkeistä on mahdollista nähdä, miten lapsia kuvataan kertomuksissa uhrien asemaan, jotka näyttävät uhriuttaan väkivallasta seuranneita tunteita osoittamalla.

Lapset asemoidaan osassa kertomuksista myös *väkivallan välineiksi*. Lapsia käytetään puolisoon kohdistuvan kontrolloinnin ja painostuksen välineinä, kuten aikaisemmassa alaluvussa on Markon kertomasta tuotu esille. Leilan ja Kaarinan kertomuksissa lapset kuvataan myös panettelun välineiksi, kun vanhemmat käyttävät lapsia välineinä väittäessään puolisonsa esimerkiksi pahoinpitelvän tai hyväksikäyttävän lasta. Lapset näyttäytyvät myös uhkailun välineinä. Jotkut informantit kertovat, kuinka puoliso uhkaa viedä lapset. Esimerkiksi Santeri kertoo siitä, kuinka hänen puolisonsa on uhannut ”muuttaa pojan kanssa kotimaahansa”. Näin lapset kuvataan kertomuksissa vanhempien välisen uhkailun välineiksi. Lisäksi joissakin kertomuksissa lapset kuvataan välineiksi aikuisten välisissä ristiriidoissa ja erimielisyyksissä, jotka liittyvät väkivaltaan. Esimerkiksi Nooran kertomuksessa lapsi on syy riitelyyn ja siten vallankäytön väline.

Kun vauva oli kolmen viikon ikäinen, hän aloitti reissut uudelleen. Muistan elävästi hetken, kun hän palasi, laittoi yöllisen ruokansa ja tuli makuuhuoneeseen ja sanoi, että ottaa lapsen syliin. Lapsi nukkui pinnasängyssä. Pomppasin ylös sängystä, kielsin ottamasta lasta syliin ja asetuin sängyn ja hänen väliin. Muistan kuinka hän riuhtaisi minua tieltään niin, että yöpaitani ylimmät napit lentelivät lattialle. Tästäkään huolimatta, en antanut periksi, vaan palasin takaisin puolustamaan tuota viatonta lasta. Muistan hänen repineen ja heitelleen minua. Mutta lasta hän ei ottanut syliin. (Noora)

Tässä lainauksessa Noora kuvaa vanhempien välille syntynyttä riitaa, kun Noora yrittää suojella lasta humalaiselta isältä ja isä yrittää väkivalloin, ja siten myös valtaa käyttäen, ottaa lapsen syliinsä.

Kertomuksissa lapset asemoidaan myös monilla tavoilla *aktiivisiksi toimijoiksi* väkivaltaan liittyen. Joissakin kertomuksissa lasten kuvataan *ennakoivan* väkivaltilanteita ja / tai käyttävän *pakokeinoja* välttääkseen väkivaltilanteita. Esimerkiksi Jaana kuvaa ennakointia. Hän kertoo, kuinka lapset saavat ”aina olla niinko varpaillaa”. Tästä nähdään lasten varautuneen siihen, että väkivaltaa voidaan tehdä pianikin. Myös Elisa kertoo aiheesta. ”Oli vaikeaa olla jos ei nähnyt kaikkia episodeja. Tärkeintä oli tietää kuinka äitille tai veljille tapahtui.”

Näin Elisa kuvaa, kuinka väkivaltatilanteet on tärkeää nähdä, jotta pystyy pysymään selvillä kaikesta väkivaltaan liittyvästä perheessä. Hanne ja Tiina puolestaan kertovat aktiivisista pakokeinoista. Hanne kertoo lapsensa kuvanneen harrastuksia keinoksi paeta väkivaltaa. ”Jalkapallo ja lentopallo reissut ovat olleet hänelle pienestä asti henkireikä. On pääsyt pois täältä.” Myös Tiina kertoo pakokeinostaan. ”Kirjasto oli minun pakopaikkani kaaosviikonloppuina ja harvat kaverini ja heidän kotinsa.” Näin lasten aktiiviseksi toiminnaksi kuvataan valmistautumista mahdolliseen väkivaltaan ja sen välttelyä menemällä pois ympäristöstä, jossa väkivaltaa tehdään.

Kertomuksissa lasten kuvataan toimivan aktiivisesti myös väkivaltatilanteissa. Heidän kerrotaan *auttaavan* ja *puolustavan* sekä itseään että väkivallan muita uhreja. Esimerkiksi Kaarina kuvaa tilannetta, jossa hänen lapsensa auttavat häntä, kun hänet on suljettu ulos. ”- minun nämä kymmenvuotias ja kaheksanvuotias poika, niin ne oli sallaa sitte sen oven aukassu, että minä pääsin sisälle.” Tiina puolestaan kuvaa, miten hän on ottanut vastuuta itsestään ja sisaruksestaan laittamalla ruokaa silloin, kun vanhemmat eivät ole siihen kyenneet. Jotkut informantit kertovat myös siitä, kuinka lapset puolustavat itseään tai vanhempaansa sanallisesti. Muun muassa Marko kertoo näin. ”Lapset ovat alkaneet puolustamaan minua ja kyseenalaistamaan äidin käyttäytymistä.” Näin lapset toimivat kertomuksissa aktiivisesti estääkseen väkivaltaa ja auttaakseen sen uhreja.

Lasten kuvataan myös *pohtivan* ja *toteuttavan mahdollisia ratkaisukeinoja* väkivallan lopettamiseksi tai siitä eroon päästäkseen. Esimerkiksi Ulrika kertoo muuttohaaveistaan. ”Mietin jo alle 10-vuotiaana lähteväni kotoa pois heti kun se on mahdollista. Niinpä lähdinkin heti kun pakolliset koulut loppuivat.” Ulrikan kuvauksesta selviää, että hän on muuttanut kotoaan pois alaikäisenä ja siten irrottautunut lapsuudessa kokemastaan väkivallasta. Noora puolestaan kuvaa, kuinka hän on muuttanut pois lapsensa kanssa. Hän kertoo näin. ”Hyvin hiljaa, hiivimme lapseni kanssa ulos. Ulkona soitin taksin ja ajoimme turvakotiin.” Tässä Noora kuvaa lapselle aktiivista roolia pois lähtijänä. Vaikka ajatus lähteä, onkin tullut Nooralta, myös lapsi kuvataan aktiiviseksi toimijaksi

äidin rinnalla. Jotkut informantit myös kertovat, etteivät ole pitäneet mitään yhteyttä väkivallan tekijään muuttonsa jälkeen. Näin tämäkin kuvautuu aktiiviseksi ratkaisukeinoksi päästä pois ympäristöstä, jossa on väkivaltaa.

Lapset kuvataan aktiivisiksi toimijoiksi väkivallan suhteen myös siten, että heidän kerrotaan *puhuvan ja kertovan väkivallasta* tai *salailevan* sitä. Jotkut informantit kuvaavat lasten puhuneen tehdystä väkivallasta vanhempansa kanssa. Jaana puolestaan kuvaa lastensa kertoneen hänelle isän väkivaltaisesta toiminnasta. Samoin Kaarina kuvaa lastensa kertoneen väkivallasta. ”Ja tyttö oli nelivuotias, tyttökki, niin se kerto itte paperis silloin, kun mä lähin, et se (*isä*) potki.” Kaarinan kertomasta ei selviä, ovatko lapset puhuneet väkivallasta ollenkaan omaehtoisesti vai ainoastaan silloin, kun heiltä on siitä kysytty. Kaarina kuitenkin kuvaa lasten kertoneen väkivallasta sekä hänelle että viranomaisille. Noora puolestaan kuvaa lapsensa muistelleen väkivaltatilannetta. ”Isi huusi, äiti itki ja minä vain söin suklaajäätelöä keittiön pöydän ääressä.” Tällöin myös väkivallan muistelu kuvataan lapsen aktiiviseksi toiminnaksi. Lisäksi Elisa kertoo väkivallan salailusta aktiivisena toimintana. ”Seuraavana päivänä yritin pitää koulussa kasvoni piilossa ettei siniseksi turvonnut suu ja nenä olisi näkynyt.” Näin näissä aineistoesimerkeissä lapset kuvataan aktiivisiksi toimijoiksi sekä väkivallasta kertojina että sen salailijoina.

Muista kertomuksista poiketen Elisan kertomuksessa lasten aktiiviseksi toiminnaksi kuvataan myös *väkivallan tekeminen*, kun Elisan veljet toimivat väkivaltaisesti Elisaa kohtaan. Väkiältä on sekä henkistä että fyysistä. Tätä kuvattiin tarkemmin aikaisemmassa alaluvussa.

Joissakin kertomuksissa lapset kuvataan aktiivisiksi toimijoiksi myös *vanhempiensa parisuhteen ja perheen tulevaisuuden määrittelyssä*. Joissakin kertomuksissa lasten kerrotaan pyytäneen vanhempiaan eroamaan. Esimerkiksi Hanne kertoo keskustelleensa lastensa kanssa perheessä tehdystä väkivallasta ja kuvaa myös lasten pyyntöjä tilanteen ratkaisuksi. ”Lapset ovat jo kymmenvuotiaina sanoneet, että eikö me äiti voitais vain lähteä.” Hannelle yksi lapsi on myös ollut syy pysyä naimisissa.

Tämä lapsen takia olen pysynyt henkisesti väkivaltaisessa liitossa. Tämä poika sanoi joskus 14-vuotiaana, että jos te isän kanssa eroaisitte, hän varmaan jäisi tänne tilalle, kun täällä on nämä traktorit. (Hanne)

Näin lapsi saa aktiivisen roolin vanhempiensa avioliiton määrittelyssä. Myös Harrille lasten toiminta on yksi syy pysyä naimisissa. Hän kertoo, yhdeksi syyksi perheen yhdessä pysymiseen sen, että lapset puolustavat häntä. Näin näissä kertomusten esimerkeissä lapsille annetaan aktiiviset roolit perheen ja parisuhteen tulevaisuuden määrittelijöinä asioissa ja tilanteissa, jotka liittyvät väkivaltaan.

6 VÄKIVALTA JA LASTEN TOIMIJUUS KERTOMUKSISSA

6.1 Yhteenvetoa ja pohdintaa tutkimuksesta

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää narratiivista tutkimusotetta soveltaen, millaiset asiat aikuisten kertomuksissa kuvataan perheväkivallaksi sekä mitkä asiat kuvataan aikuisille ja mitkä lapsille tehdyksi väkivallaksi. Lisäksi tavoitteena oli selvittää, miten lapset asemoidaan väkivaltaan liittyvissä kuvauksissa. Seuraavassa kootaan yhteen saatuja tuloksia.

Tutkimuksesta selvisi, että informantit kuvasivat kertomuksissaan kolmenlaista väkivaltaa, jotka olivat henkinen, fyysinen ja taloudellinen väkivalta. Näitä väkivallan muotoja oli kuvausten perusteella tehty sekä aikuisille että lapsille. Vaikka informantit kuvasivat kolmea eri väkivallan muotoa, he nimesivät näistä vain henkisen ja fyysisen väkivallan. Taloudellista väkivaltaa ei nimeltä mainittu, vaikka informantit kuvasivat kertomuksissa sitä kokeneensa. Ylipäätään kertomuksissa ei kovin paljon nimetty koettua väkivaltaa vaan minulle tutkijana jäi vastuu luokitella ja nimetä informanttien kokemuksia kuvausten perusteella. Esimerkiksi henkisen väkivallan alle liitin muun muassa uhkailun, kontrolloinnin ja verbaalisen väkivallan. Verbaalisen väkivallan alle muodostin vielä oman alakategoriansa, johon liitin esimerkiksi haukkumisen ja panettelun.

Kertomuksissa kuvaukset väkivallasta olivat moninaisia. Sekä aikuisille että lapsille tehtyä väkivaltaa kuvattiin kertomuksissa melko laajasti ja yksityiskohtaisesti erilaisia tekoja selittäen. Ruckensteinin (2004, 117) mukaan lapset jäävät useimmiten perheväkivallan sivustaseuraajiksi. Kuitenkin tässä tutkimuksessa lapset kuvattiin useimmissa kertomuksissa perheväkivallan uhreiksi ja heidän kerrottiin kokeneen samankaltaista väkivaltaa kuin aikuiset kokivat. Kun verrataan aikaisemmin esiteltyä Holdenin (2003) kokoamaa luokittelua lasten erilaisista tavoista altistua perheväkivallalle, huomataan, että tämän tut-

kimuksen kertomuksissa kuvattiin niitä kaikkia. Tässä tutkimuksessa kuvatut lapset ovat siis altistuneet perheväkivallalle hyvin monin tavoin.

Kertomuksissa kuvattiin jonkin verran sellaista väkivaltaa, mitä myös aikaisemmissa tutkimuksissa on kuvattu (esim. Perttu 1999). Tätä olivat esimerkiksi nimittely, lyöminen ja tappouhkaukset. Kuitenkin valvottaminen väkivallan tekona oli sellainen, mitä en ole nähnyt kuvattavan missään aikaisemmassa tutkimuksessa eikä sitä tässäkään mainittu kuin yhdessä kertomuksessa. Vaikka kertomuksissa kuvattiin monenlaista väkivaltaa, kaikkia tutkimuksissa tarkasteltuja väkivallan muotoja niissä ei kuvattu (ks. esim. Perttu 1999, Notko 2011). Esimerkiksi seksuaalista hyväksikäyttöä ja raiskausta informantit eivät kuvanneet ollenkaan.

Kuvaukset aikuisille ja lapsille tehdystä väkivallasta olivat melko samantyyliä siten, että niissä kuvattiin samoja väkivallan muotoja. Kuitenkin kuvauksista löytyi myös eroja. Yksi selkeä ero niiden välillä oli siinä, että lasten kuvattiin kokeneen myös laiminlyöntiä, joka Pertun (1999, 17) mukaan kohdistuukin tyypillisimmin lapsiin tai vanhuksiin. Aikuisten ei kuvattu laiminlyöntiä kokeneen. Sen sijaan aikuisten kuvattiin kokeneen eristämistä, mitä lasten puolestaan ei kuvattu kokeneen. Eroja oli myös tavoissa, joilla väkivallasta kerrottiin. Kertomukset, joissa informantti oli itse kokenut väkivaltaa lapsena, erosivat kuvauksiltaan hieman niistä, joissa lapsen vanhempi kertoi lapsen kohdistetusta väkivallasta. Kun kerrottiin omista kokemuksista, kuvaukset olivat pääsääntöisesti tarkempia ja väkivaltaa kuvattiin enemmän. Muutenkin informantit kuvasivat usein tarkemmin omia kokemuksiaan väkivallasta kuin esimerkiksi sisaruksensa tai lapsensa kokemuksia. Toisaalta tämä voi johtua siitä, että omia kokemuksia on helpompi kuvata, toisaalta syy voi olla siinäkin, että toiseen henkilöön kohdistettua väkivaltaa ei tunnusteta yhtä helposti tai sitä ei haluta myöntää. Ruckenstein (2004, 118, 124) toteaaakin, että etenkin lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa ei ole helppoa myöntää tapahtuvan ja sen vaikutuksia saateen vähätellä. Vastaavasti Notko (2011, 47) jatkaa, että väkivallan uhri voi myös ajatella, ettei väkivalta vaikuta muihin perheenjäseniin. Näin arvelivat myös jotkut tämän tutkimuksen informantit. Lindqvist (2009) vielä toteaa, että

vaikkei lapsi olisi uhri tai edes näkisi koskaan väkivaltatilanteita, hän pystyy aistimaan sen myös kodin ilmapiiristä. Joissakin tilanteissa vanhemmat eivät tätä tiedosta. (Lindqvist 2009, 164.) Tällainen mielikuva syntyi myös yhden tämän tutkimuksen kertomuksen perusteella, jossa lasten ei kuvattu olleen tietoisia perheväkivallasta.

Tähän tutkimukseen saatiin sekä miesten että naisten kertomuksia. Näkökulmana niissä kaikissa oli uhrin näkökulma, vaikka yksi informantti kuvasi käyttäneensä itsekin väkivaltaa. Syy siihen, että kaikki kertomukset kuvattiin uhrin näkökulmasta voi selittyä Ruckensteinin (2004, 124) huomiolla, jonka mukaan ihmisen ei ole helppoa myöntää käyttävänsä väkivaltaa. Purjo (2010) puolestaan muistuttaa sukupuolten huomioimisesta ja toteaa sekä miesten että naisten joutuvan perheväkivallan uhreiksi. Siksi väkivalta pitäisi hänen mielestään nähdä sukupuolineutraalina asiana, jossa sukupuolta merkittävämmäksi seikaksi tulkitaan yksilöllisyys. (Purjo 2010, 9–12.) Kuitenkin tässä tutkimuksessa miehiä kuvattiin puolisoina ja isinä hieman naisia useammin väkivallan tekijöiksi. Myös väkivaltatilastoista selviää, että miehet tekevät naisia enemmän perheväkivaltaa (Nyqvist 2001, 13). Kuitenkin tutkimuksen jokainen miesinformantti oli väkivallan uhri. Siksi täytyykin muistaa, että väkivaltakokemukset ovat henkilökohtaisia sukupuolesta riippumatta.

Kaikissa tutkimuksen kertomuksissa kuvattiin henkistä, fyysistä ja taloudellista väkivaltaa. Miehet ja naiset kuvasivat kertomuksissa henkistä väkivaltaa melko paljon. Miesten kertomuksissa sillä oli suhteessa naisten kertomuksiin hieman korostuneempi rooli, vaikka naisetkin sitä paljon kuvasivat. Syy tähän voi olla se, että miehet pystyvät naisia todennäköisemmin puolustamaan itseään fyysisesti, jolloin henkinen väkivalta tulee fyysistä väkivaltaa näkyvämmäksi. Eräs tutkimuksen miehistä selittikin tällä sitä, miksi fyysinen väkivalta ei ole niin suuressa roolissa hänen kertomuksessaan. Miehet siis kertoivat naisia hieman vähemmän fyysisestä väkivallasta. Vaikka miesten kertomuksissa kuvattu fyysinen väkivalta oli fyysisesti yhtä vahingoittavaa kuin naisten kuvauksissa, naiset kuvasivat silti huomattavasti miehiä enemmän esimerkiksi potkimista, lyömistä ja riepottelua. Sekä miehet että naiset kuvasivat myös ta-

loudellista väkivaltaa. Nämä kuvaukset olivat hyvin samantyyllisiä. Molemmat sukupuolet olivat joutuneet kertomuksissa sen uhreiksi.

Väkivallan kuvausten lisäksi tutkimuksessa selvitettiin myös lasten aseointia ja toimijuuden kuvauksia kertomuksissa. Kertomuksissa informantit kuvasivat lapsia esimerkiksi väkivallan uhreiksi ja, toisin kuin muissa tutkimuksissa, myös aikuisten väkivallan välineiksi. Uhreina heidät kuvattiin puolustuskyvyttömiksi lapsiksi, joilla ei ollut toiminnan mahdollisuuksia väkivaltilanteissa. Ainoastaan tunteiden näyttäminen kuvattiin lasten tekemäksi toiminnaksi uhrikuvauksissa. Ronkainen (2008, 397) toteaa, että vastuu väkivallasta siirretään usein uhreille. Tässä tutkimuksessa lasten ei kuitenkaan kuvattu olevan uhreina mitenkään syyllisiä perheväkivaltaan eivätkä informantit kertomuksissaan heitä siitä syyttäneetkään. Lapsia ei myöskään kuvausten perusteella vastuutettu väkivallasta, vaikka Näre ja Ronkainen (2008, 15–16) kuvaavatkin, miten vastuu väkivallan lopettamisesta jätetään usein uhrille. Tässä tutkimuksessa näin ei tehty tutkittujen lasten osalta. Kertomuksissa lapset kuvattiin myös väkivallan välineiksi. Näissä välineellistämiskuvauksissa lapsia käytettiin muun muassa uhkailun välineinä, kun puolisoa peloteltiin uhkaamalla viedä lapset pois häneltä. Näin lapset kuvattiin väkivaltaa käyttävän vanhemman keinoksi pitää yllä valta-asemaansa puolisoaan kohtaan.

Perheväkivallan kertomuksissa informantit kuvasivat lapsille myös monenlaisia toimintatapoja väkivaltaan liittyen. Lapsille annettiin väkivallan suhteen aktiivisia rooleja esimerkiksi vanhemman auttajina, puolustajina ja väkivallasta kertojina. Samansuuntaisia tuloksia oli myös aikaisemmin esitellyssä Eskosen (2004) tutkimuksessa, jossa lapset itse kuvasivat hakevansa apua väkivaltilanteessa. Toisin kuin Eskosen (2004) tutkimuksessa, tässä lasten kuvattiin aktiivisesti pohtivan ja toteuttavan ratkaisukeinoja väkivallan loppumiseksi tai siitä eroon päästäkseen. Lisäksi lasten kuvattiin ennakoivan väkivaltilanteita ja salailevan väkivaltaa. Ruckenstein (2004, 117) esittää lasten salailevan väkivaltaa suojellakseen vanhempiaan. Vaikka tässäkin tutkimuksessa salailu mainittiin, syitä salailulle ei kuitenkaan suoranaisesti esitetty. Lisäksi lapset poikkeuksellisesti kuvattiin kertomuksissa aktiivisina toimijoina osallisiksi per-

heen ja vanhempien parisuhteen tulevaisuuden määrittelyssä. Vastaavaa en ole muissa tutkimuksissa nähnyt.

Kaiken kaikkiaan aikuiset kuvasivat tässä tutkimuksessa lapsille erilaisia toimijuuksia kuin lapset itse kertoivat esimerkiksi Eskosen (2004) tutkimuksessa. Lisäksi tässä tutkimuksessa selvisi, että aikuiset asemoivat lapset muiden roolien ohella myös aktiivisiksi toimijoiksi väkivaltatilanteissa, niihin puuttumisessa ja niiden pohtimisessa sekä ratkaisukeinoja etsittäessä. Informantit tekivät näin siitä huolimatta, että lapset kuvattiin usein sivurooleihin kertomuksissa, ellei informantti muistellut omia lapsuudenkokemuksiaan. Näistä selviää, että sekä Eskosen (2004) tutkimuksen lapset että tämän tutkimuksen aikuiset molemmat kuvasivat lapsille toiminnallisia, joskin erilaisia rooleja perheväkivaltatilanteissa.

Kun huomioidaan, että alun perin tutkimuspyynnössä pyydettiin kertomaan väkivallasta vanhemman näkökulmasta, voisi olettaa, että lapset ovat keskeisessä roolissa vanhemmuuden kuvauksissa. Sen sijaan monissa kertomuksissa vanhemman omat kokemukset väkivallasta olivat keskiössä ja joissakin kertomuksissa lapset vain mainittiin tai he olivat jo aikuisia väkivallan tekojen hetkellä. Koska tutkimukseen tuli näinkin laaja kirjo erilaisia vastauksia, jotka poikkesivat alkuperäisestä aiheesta, voidaan tulkita, että ihmisillä on tarve päästä kertomaan kokemastaan väkivallasta. Lahden (2001, 283) mukaan väkivaltaa onkin Suomessa pitkään vähätelty merkityksellisenä ilmiönä. Näin ajatellen ei ole mikään yllätys, että väkivallasta halutaan kertoa ja tutkimusta siitä tarvitaan edelleen paljon lisää.

Tämän tutkimuksen tulokset tuovat oman lisänsä väkivallantutkimukseen. Ne valottavat sitä, minkä informantit kokivat väkivallaksi kertomuksissaan. Narratiivinen lähestymistapa antoi mahdollisuuden tuoda esiin informanttien omia käsityksiä väkivallasta, kun he saivat omin sanoin kuvata kokemuksiaan. Näin heidän ei tarvinnut etukäteen sovittaa ajatuksiaan mihinkään ennalta määrättyyn kehykseen vaan he saivat vapaasti kertoa, mitä halusivat ja kokivat oleelliseksi. Tulokset myös selkiyttävät sitä, millaisina aikuiset informantit näkivät lapsen aseman perheessä, jossa oli tai on väkivaltaa. Niistä voi-

daan nähdä, miten vanhemmat asemoivat lapsen ja lapsen toiminnan perheessä väkivallan suhteen. Nämä tiedot auttavat ymmärtämään sitä, minkä aikuiset ymmärtävät itselleen ja lapsille tehdyksi väkivallaksi, millaisia rooleja he lapsille antavat ja miten aikuiset ajattelevat lasten toimivan perheessä, jossa on väkivaltaa. Näin tulokset auttavat hahmottamaan, millaisena toimijana lapset nähdään näissä perheissä aikuisen näkökulmasta tarkasteltuna.

Etenkin varhaiskasvatuksen piirissä, mihin tämäkin tutkimus sijoittuu, perheessä tapahtuva väkivalta on melko vähän puhuttu ja tutkittu aihe. Esimerkiksi omassa lastentarhanopettajakoulutuksessani ei kandi- eikä maisterivaiheessa juuri puhuttu perheväkivallasta. Muistan ainoastaan yhden opiskelijaryhmän tehneen esitelmän aiheesta ja itse pidin kielten opintojen yhteydessä aiheesta puheen. Tämän ja muiden perheväkivallasta tehtyjen tutkimusten tuloksia olisikin järkevää hyödyntää myös varhaiskasvatuksen opetuksessa ja kentällä, koska perheväkivalta on laaja yhteiskunnallinen ongelma (Hautamäki 1997, 14). Sitä kohdataan monissa ammateissa – myös varhaiskasvatuksen piirissä. Jotta lastentarhanopettajat ja heidän esimiehensä pystyisivät paremmin vastaamaan niiden lasten ja perheiden tarpeisiin, joissa on perheväkivaltaa, täytyy heidän tietää aiheesta enemmän. Tällöin esimerkiksi tämän tutkimuksen antama tieto siitä, mitä pidetään väkivaltana ja miten lapset näissä perheissä asemoidaan väkivallan suhteen, voi auttaa. Perheille voidaan esimerkiksi entistä tehokkaammin kertoa väkivallan eri muodoista ja siitä, mikä on väkivaltaa, koska sitä ei välttämättä aina osata nimetä tai edes tunnisteta. Lisäksi tieto siitä, miten lapset kertomusten perusteella toimivat, antaa viitteitä siitä, mitä toimintamahdollisuuksia lapsilla väkivallan suhteen on. Tämän tiedon varassa voidaan ymmärtää lasten toiminnan mahdollisuuksia ja lähteä laajentamaan niitä.

6.2 Tutkimuksen luotettavuuden tarkastelua

Tässä tutkimuksessa kaiken lähtökohtana olivat informanttien kertomukset kokemuksistaan eli asioista, jotka ovat heidän menneisyydessään tapahtuneet. Informantit siis tulkitsivat menneitä tapahtumia ja tutkija tulkitsi näitä tulkinto-

ja (Kohler Riessman 2008, 188). Tämä tutkimus on tulkinnallinen kuvaus menneisyydessä tapahtuneista asioista, koska niitä on mahdotonta jälkikäteen kuvata täsmälleen siten kuin ne ovat tapahtuneet (Elliott 2005, 51). Myös muistikuva alkuperäisistä tapahtumista voi olla muuttunut tai se muuttuu, jotta muistikuva kuvaisi paremmin ihmisen nykyistä identiteettiä. Tällöin kertomus ei ole niinkään kattava kuvaus tapahtumista vaan pikemminkin yksi näkökulma tapahtuneeseen. Siten kuvattujen asioiden todenmukaisuus ei ole tutkimuksen keskiössä vaan tärkeäksi tulkitaan informantin antama merkitys tapahtumille. (Kohler Riessman 2008, 8, 187.) Käytännössä tämä tarkoittaa, että informanttien kertomat asiat ovat mahdollisesti tapahtuneet hieman eri tavalla kuin he muistavat tai saavat kertomuksissa erilaisia merkityksiä kuin ovat tapahtumahetkellä saaneet. Kertomukset peilaavat todellisia tapahtumia, mutta eivät kopioi niitä tarkasti ja siksi ne myös ovat tulkinnallisia (Kohler Riessman 2008, 4).

Koska kertomukset ovat tulkinnallisia, niistä voitiin tässä tutkimuksessa löytää erilaisia asioita kuin jossain toisessa tutkimuksessa ehkä löydettäisiin samasta aineistosta. Näin ollen on huomattava, että tutkijana vaikutin tuloksiin omilla valinnoillani ja tein tulkintoja omasta näkökulmastani käsin. Tästä syystä tutkimuksen tuloksia esitellessäni tein mahdollisimman näkyväksi päättelyketjun, johon tulokset perustuivat. Päätelmät perusteltiin ja lainauksien kohdalla selitettiin, mitä niissä nähtiin kerrottaneen. Esille tuotiin myös kertomusten yhtymäkohtia ja eroavaisuuksia, jotta lukijan on mahdollista saada kattava kuva aineiston sisällöistä. Tämä lisää Kohler Riessmanin (2008, 191) mukaan tutkimuksen luotettavuutta.

Tuomi ja Sarajärvi (2011, 141) puolestaan korostavat tutkimusraportin selkeyden tärkeyttä osana luotettavuuden arviointia. Narratiivisen tutkimuksen validiteettia tarkasteltaessa onkin tärkeää huomioida paitsi informantin kertoma kertomus myös analyysin validiteetti eli tutkijan luoma kertomus (Kohler Riessman 2008, 184). Selitinkin tutkimuksessa mahdollisimman tarkasti kaikki tekemäni valinnat ja roolini tutkijana, jotta tutkimus olisi mahdollisimman läpinäkyvä ja se olisi mahdollista toteuttaa uudelleen samoilla menetelmillä.

Käytin tässä tutkimuksessa sekä kirjoitettuja kertomuksia että haastattelukertomuksia. Kirjoitettujen kertomusten osalta on huomioitava, että niistä ei pystytä kuulemaan erilaisia sävyjä ja sanojen painotuksia samalla tavalla kuin puhutussa asiassa. Sanoja ja lauseita on mahdollista esimerkiksi alleviivata tai kirjoittaa isoilla kirjaimilla, kun halutaan painottaa jotakin. Kuitenkin keinot ilmaista sävyjä ja merkityksiä ovat rajalliset. Lisäksi minun oli tutkijana mahdollista jälkeinpäin varmistaa, olinko ymmärtänyt oikein jonkin kirjoitetun sanan tai asian, koska kaikkiin kirjoittajiin ei ollut mahdollista saada yhteyttä.

Myös haastattelukertomusten suhteen on huomattava joitakin seikkoja. Niiden luotettavuutta ja vakuuttavuutta lisää se, että nauhoitin ne. Tällöin pystyin osoittamaan, mitä todella on puhuttu ja miten. (Kohler Riessman 2008, 191.) Siksi esitin haastattelukertomusten lainaukset tutkimuksessa sellaisina kuin ne puhuttiin eli niitä ei esimerkiksi muokattu selkeämmiksi lukemisen helpottamiseksi. Toisaalta lukijan ei ole mahdollista saada niistä yhtä selkeää kuvaa kuin tutkijan. Nimittäin vaikka ne esitetään sanatarkasti, niistä voi hävitä merkityksiä, joita nauhoitteesta käy ilmi.

Kirjoitettuihin kertomuksiin verrattuna haastattelukertomukset ovat vuorovaikutteisempia. Tästä seikasta huolimatta täytyy muistaa, että tässä tutkimuksessa sovelletussa kertomusten temaattisessa analyysissä ja tulkinnassa huomio kiinnittyi kerrottuun asiaan. Silloin vähemmälle huomiolle jäi se, miten tarina rakentui vuorovaikutuksessa haastatteluissa. Myös roolini tutkijana haastattelun rakentumisessa, litteroinnissa sekä analyysissä jäivät vähälle huomiolle. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että tutkimuksen lukija saa melko vähän tietoa esimerkiksi paikallisesta kontekstista, jossa haastattelu on tehty ja olosuhteista, joissa narratiivi on tuotettu. (Kohler Riessman 2008, 58.) Tämän takia kerroin mahdollisuuksien mukaan ja yksityisyysuojan huomioiden, millaisessa tilanteessa haastattelukertomukset tehtiin. Lisäksi laitoin suoriin lainauksiin myös omat kommenttini ja kysymykseni, jos se vain sopi kyseisten lainausten yhteyteen. Muussa tapauksessa selitin sanomaani tarvittaessa tarkemmin. Näin lukijan on mahdollista saada jonkinlaista käsitystä informantin ja tutkijan väli-

sestä vuorovaikutuksesta. Tämäkin lisää luotettavuutta, koska tällöin tuodaan näkyväksi se, miten vuorovaikutus on rakentunut (Kohler Riessman 2008, 191).

Lisäksi haastattelukertomuksista on muistettava, että ne olivat litteroituja. Tällöin on hyvä tiedostaa, että kun puhuttu litteroidaan, siitä häviävät muun muassa äänenpainot, äänensävyt ja eleet (Kohler Riessman 2008, 29). Tämän takia analyysia tehdessäni palasin tarvittaessa kuuntelemaan alkuperäistä nauhoitetta, jotta ei olisi tullut turhia väärinymmärryksiä. Myös lukijan on syytä huomata, että suoria lainauksia voidaan tulkita lukiessa väärin, koska lukijan ei ole mahdollista kuulla alkuperäisiä nauhoitteita. Tämä on yksi syy siihen, miksi selitin tulkintani niistä jokaisen lainauksen jälkeen. Lisäksi selitin tekemäni litteraation tarkkuutta tutkimuksessa. Tällöin on mahdollista nähdä, mitä oikeastaan tein litteroidessani haastattelukertomuksia ja mitä mahdollisesti jätin pois.

Luotettavuuteen liittyy myös tutkimuksen lukijan vakuuttaminen, kuten tietojen aitouden todentaminen ja tulkinnan uskottavuus sekä vakuuttavuus (Kohler Riessman 2008, 191). Tässä tutkimuksessa esitettyjen lainausten käyttäminen lisää uskottavuutta ja tietojen aitoutta. Käytin tutkimuksessa suoria lainauksia esimerkiksi siksi, että niistä tutkimuksen lukija pystyy näkemään, miten ja mitä sanoja käyttäen informantti itse kertoo aiheesta eli miten hän kertomustaan tuottaa. Lisäksi suorat lainaukset antavat lukijalle mahdollisuuden tehdä omia tulkintoja ja pohtia, olenko tutkijana tehnyt uskottavia tulkintoja selittäessäni ja perustellessani tulkintaani.

Tässä tutkimuksessa yksi osaltaan luotettavuutta lisäävä seikka on myös triangulaatio. Tuomen ja Sarajärven (2011, 143) mukaan triangulaatio tarkoittaa, että tutkimuksessa yhdistetään esimerkiksi erilaisia metodeja. Tässä tutkimuksessa käytin metodista triangulaatiota, kun keräsin aineistoa eli pyysin kirjoituksia ja tein narratiivisia haastatteluja. Näin sain tutkittavasta aiheesta tietoa hieman eri tavoin ja siten pystyin lisäämään validiteettia.

Tässä tutkimuksessa aineistoa saatiin kohtuullinen, vaikkakin pienehkö määrä eli 14 kertomusta. Kertomukset olivat yksittäisten ihmisten henkilökoh-
taisia kokemuksia ja kuvasivat vain heidän tarinaansa, jolloin ei ole mielekästä pohtia esimerkiksi tulosten siirrettävyyttä. Sen sijaan voin todeta, että aineisto

oli kohtuullisen rikasta. Toisin sanoen pystyin löytämään siitä monenlaisia teemoja, joista informantit kertoivat ja valitsemaan tarkempaan analyysiin kiinnostavat seikat. Useat informantit kertoivatkin kokemuksiaan samoista teemoista, jolloin voidaan nähdä aineiston saturaatiota eli kylläntymistä (ks. esim. Tuomi & Sarajärvi 2011). Näin ollen voidaan tulkita, että tässä tutkimuksessa perheessään väkivaltaa kokeneet ihmiset pohtivat melko samanlaisia asioita aiheeseen liittyen ja kuvasivat kokeneensa samantyyppistä väkivaltaa.

Lisäksi kertomuksista on huomattava, että ne ovat yhden henkilön kertomia ja esittävät siten vain hänen näkökulmansa tapahtuneista asioista. Informantti on itse määritellyt sen, mitä haluaa tutkijalle kertoa ja minkä kokee siinä hetkessä ja tilanteessa merkittäväksi. Jokaisella informantilla on myös omat motiivinsa kertoa asiaansa. He ovat saattaneet aivan hyvin jättää kertomuksista pois paljon sellaista, minkä olisivat kertoneet jollekin toiselle tutkijalla, sukulaiselle, lääkärille tai esimerkiksi ystävälle. Näin ollen on myös mahdollista, että miestutkijalle olisi kerrottu eri asioita kuin naistutkijalle. Tutkijana en myöskään voi tietää, onko kerrottu totta vai ei. Tämä ei kuitenkaan ole tutkimuksen kannalta oleellista, koska tutkimuksessa keskitytään kertomusten sisältöön, ei todenperäisyyteen.

Vaikka keräsin tutkimusaineiston pääosin pyytämällä kirjoittamaan tutkittavasta aiheesta, tutkittavilla oli mahdollisuus kysyä minulta tarkentavia tietoja tutkimuksesta, koska tutkimuspyynnön yhteydessä oli yhteystietoni. Jotkut informantit kysyivätkin, ovatko he sopivia osallistumaan tutkimukseen. Kuitenkaan suurin osa informanteista ei kysynyt tutkimuksesta mitään. Tästä huolimatta on mahdollista, että tutkimuspyyntöä ei ole ymmärretty oikein tai on haluttu kirjoittaa joka tapauksessa, vaikka oma kertomus ei ole täysin sopinut tutkittavaan aiheeseen. Tähän tutkimukseen vastasi informantteja, jotka kirjoittivat väkivallasta vain lapsuudessa koettujen väkivaltakokemusten pohjalta tai vanhemman näkökulman lisäksi esimerkiksi myös isovanhemman näkökulmasta. Päätin kuitenkin ottaa kaikki kertomukset tutkimukseen mukaan ja muokata tutkimuskysymyksiä sen pohjalta. Tämä tutkimus oli aineistolähtöinen ja sellaisena sen myös pidin muokkaamalla tutkimuskysymyksiä aineiston

vaatimusten mukaan. Tämä valinta myös auttoi pitämään aineiston laajempänä ja rikkaampana.

6.3 Jatkotutkimusehdotuksia

Väkivalta ilmiönä ja aihepiirinä on hyvin laaja. Sitä on tutkittu jonkin verran selvittämällä sen yleisyyttä, selvittämällä naisten ja lasten kokemuksia ja keskittymällä ammattilaisten käytäntöihin (Holma & Partanen 2008, 274). Tässä tutkimuksessa erilaista näkökulmaa toi se, ettei informantin sukupuolella ollut tutkimuksen kannalta merkitystä. Tämä mahdollisti väkivallan kokemusten tutkimisen sekä miesten että naisten näkökulmat huomioiden. Kyseessä kuitenkin on pro gradu -tutkielma, jolloin tutkimuksen laajuus oli melko rajallinen. Siksi olisikin mielenkiintoista tutkia perheväkivaltakokemuksia laajemmin ja vertailla, millaisia eroja naisten ja miesten kokemuksissa mahdollisesti on. Tätä tutkimusta tehdessäni huomasin miesten ja naisten kertomuksissa joitakin eroavaisuuksia, mutta niihin ei ollut mahdollista keskittyä tämän tutkimuksen puitteissa kovin tarkasti. Tutkimusta voisi tehdä myös tämän tutkimuksen alkuperäisen vanhemmuuden näkökulman kautta niin, että miesten ja naisten kuvailemien kokemusten sijaan keskityttäisiin vanhempien väkivaltakokemusten tutkimiseen. Muotoilemalla tutkimuspyynnön hieman enemmän vanhemmuuden näkökulmaa painottavaksi, voisi tutkittavaksi saada kertomuksia vain vähän tutkitusta aiheesta eli vanhempana toimimisesta perheessä, jossa on väkivaltaa.

Tässä tutkimuksessa erilaista näkökulmaa antoi myös narratiivinen lähestymistapa, vaikka jo jonkin verran väkivaltatutkimuksessa käytettyä diskurssi-analyysia sovellettiin myös löyhästi (Holma & Partanen 2008, 274). Narratiivinen lähestymistapa antaa mahdollisuuksia kerätä monenlaisia kertomuksia monenlaisilta ihmisiltä. Voisi olla kiinnostavaa tehdä narratiivista tutkimusta lasten omista kokemuksista ja siten antaa heidän itsensä kertoa perheestään, jossa on väkivaltaa. Tässä toki olisi haasteensa, koska lasten tutkiminen vaatii erilaisia tutkimuksellisia toimenpiteitä kuin aikuisten tutkiminen ja tutkittavien

saaminen voisi olla haastavaa. Kuitenkin se, mitä lapset itse kertoisivat kokevansa väkivallaksi ja miten he itse toimisivat väkivaltatilanteissa, olisi tietona aivan erilaista kuin aikuisten näkemys lasten kokemasta. Tätä aihetta on jo sivuttu Inkeri Eskosen (2005) väitöskirjassa, mutta siinä painotuksena on ollut se, mitä ja miten lapset kertovat terapeuttisissa istunnoissa perheväkivallan kokemuksistaan.

Kun edelleen pohditaan mahdollisia jatkotutkimusaiheita, on tärkeää tiedostaa perheväkivallan tutkimuksen merkitys myös varhaiskasvatuksessa. Tällä hetkellä väkivaltatutkimusta ei varhaiskasvatuksen näkökulmasta Suomessa juuri tehdä, vaikka tällä alalla tarvittaisiin tutkimustietoa erityisesti lapsiin ja perheisiin liittyvästä väkivallasta. Lastentarhanopettajia ja muita varhaiskasvattajia ei ole riittävästi koulutettu kohtaamaan perheitä, joissa on väkivaltaa ja lapsia, jotka sitä kokevat. Siksi olisi tärkeää tutkimuksen keinoin selvittää, mitä varhaiskasvattajat perheväkivallasta ja sen kohtaamisesta tietävät ja miten he voisivat paremmin auttaa lapsia ja perheitä toimimaan silloin, kun perheessä tehdään väkivaltaa. Tämä tutkimus vastaa osaltaan tähän haasteeseen, mutta paljon on vielä tehtävää, jotta myös varhaiskasvattajat olisivat valmiimpia kohtaamaan väkivaltaa kokeneita lapsia ja perheitä.

LÄHTEET

- Aalto, I. & Kolehmainen, J. (toim.) 2004. Isäkirja. Mies vanhemmuus ja sukupuoli. Tampere: Vastapaino.
- Alasuutari, P. 2007. Laadullinen tutkimus. 3. uudistettu painos. Vaajakoski: Vastapaino.
- Cunningham, S.M. 2003. The Joint Contribution of Experiencing and Witnessing Violence During Childhood on Child Abuse in the Parent Role. *Violence and Victims* 18 (6), 619–639.
- Elliott, J. 2005. *Using Narrative in Social Research: Qualitative and Quantitative Approaches*. London: SAGE.
- Ellonen, N., Piispa, M., Peltonen, K. & Oranen, M. 2013. Exposure to Parental Violence and Outcomes of Child Psychosocial Adjustment. *Violence and Victims* 28 (1), 3–15.
- Eskola, J. 2004. Tutkijan monet valinnat. Ihmettelyä laadullisen aineiston äärelä. Teoksessa J. Eskola & S. Pihlström (toim.) *Ihmistä tutkimassa. Yhteiskuntatieteiden metodologian ajankohtaisia kysymyksiä*. 2. painos. Kuopio: Kuopion yliopisto. 137–160.
- Eskola, J. 2007. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. 2. korjattu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 159–183.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2005. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. 7. painos. Tampere: Vastapaino.
- Eskonen, I. 2004. Lasten toimijuus perheen väkivaltatilanteissa. *Nuorisotutkimus* 22 (4), 3–16.
- Eskonen, I. 2005. Perheväkivalta lasten kertomana. Miten ja mitä lapset kertovat terapeuttisissa ryhmissä perheväkivallasta? *Acta Universitatis Tamperensis* 1107.
- Gobo, G. 2007. Sampling, representativeness and generalizability. Teoksessa C. Seale, G. Gobo, J.F. Gubrium & D. Silverman (toim.) *Qualitative Research Practice*. London: SAGE, 405–426.
- Guille, L. 2004. Men who batter and their children: An integrated review. *Aggression and Violent Behavior* 9 (2), 129–163.
- Gustafsson, H.C. & Cox, M.J. 2012. Relations Among Intimate Partner Violence, Maternal Depressive Symptoms, and Maternal Parenting Behaviors. *Journal of Marriage and Family* 74 (5), 1005–1020.

- Hakala, J.T. 2001. Elämäkerrat ja tarinat tutkimuksessa. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 10–23.
- Hautamäki, J. 1997. Perheväkivalta. Käännekohta miehen elämässä. Helsinki: Miessakit ry.
- Heikkinen, H. 2001. Narratiivinen tutkimus – todellisuus kertomuksena. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Jyväskylä: PS-kustannus, 116–132.
- Hiitola, J. 2011. Vanhempien tekemä väkivalta huostaanottoasiakirjoissa. *Janus* 19 (1), 4–19.
- Holden, G.W. 2003. Children Exposed to Domestic Violence and Child Abuse: Terminology and Taxonomy. *Clinical Child and Family Psychology Review* 6 (3), 151–160.
- Holma, J. & Partanen, T. 2008. Lähisuhdeväkivalta tutkimuskohteena. Teoksessa E. Sevón & M. Notko (toim.) Perhesuhteet puntarissa. *Palmenia-sarja* 43. Helsinki: Gaudeamus, 274–291.
- Husso, M. 2003. Parisuhdeväkivalta. Lyötyjen aika ja tila. Tampere: Vastapaino.
- Husso, M. & Virkki, T. 2008. Sukupuolittunut luottamus ja väkivalta parisuhteissa. Teoksessa E. Sevón & M. Notko (toim.) Perhesuhteet puntarissa. *Palmenia-sarja* 43. Helsinki: Gaudeamus, 259–273.
- Kan, M.L., Feinberg, M.E. & Solmeyer, A.L. 2012. Intimate Partner Violence and Coparenting Across the Transition to Parenthood. *Journal of Family Issues* 33 (2), 115–135.
- Keskinen, S. 2005. Perheammattilaiset ja väkivaltatyön ristiriidat. Sukupuoli, valta ja kielelliset käytännöt. Tampereen yliopisto. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos.
- Kohler Riessman, C. 1987. When gender is not enough: Women interviewing women. *Gender and Society* 1, 172–207.
- Kohler Riessman, C. 2008. *Narrative Methods for the Human Sciences*. London: SAGE.
- Kolar, K. & Davey, D. 2007. Silent Victims: Children Exposed to Family Violence. *The Journal of School Nursing* 23 (2), 86–91.
- Kotanen, R. 2013. Näkymättömästä näkökulmaksi. Parisuhdeväkivallan uhrin ja oikeudellisen sääntelyn muutos Suomessa. Helsingin yliopisto. Sosiaaliteiden laitoksen julkaisuja 2013:5.
- Kujala, T. 2007. Kerronnallinen tutkimus opettajien ikääntymisestä. Teoksessa E. Syrjäläinen, A. Eronen & V-M., Värri (toim.) Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin. Tampere: Tampere University Press, 13–39.

- Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- Lahti, M. 2001. Domesticated Violence. The Power of the Ordinary in Everyday Finland. University of Helsinki. Research Series in Anthropology.
- Lapierre, S. 2010. More Responsibilities, Less Control: Understanding the Challenges and Difficulties Involved in Mothering in the Context of Domestic Violence. *British Journal of Social Work* 40 (5), 1434–1451.
- Lattu, E. 2008. Naisten tekemä väkivalta. Teoksessa S. Näre & S. Ronkainen (toim.) *Paljastettu intiimi. Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikka*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 168–192.
- Letourneau, N.L., Fedick, C.B. & Willms, J.D. 2007. Mothering and Domestic Violence: A Longitudinal Analysis. *Journal of Family Violence* 22 (8), 649–659.
- Levendosky, A. A., Lynch, S.M. & Graham-Bermann, S. 2000. Mothers' Perceptions of the Impact of Woman Abuse on Their Parenting. *Violence Against Women* 6 (3), 247–271.
- Lindqvist, R. 2009. Parisuhdeväkivallan kohtaaminen maaseudun sosiaalityössä. *Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research* 354. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Margolin, G. & Gordis, E.B. 2000. The Effects of Family and Community Violence on Children. *Annual Review of Psychology* 51, 445–479.
- Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Tammi.
- Notko, M. 2011. Väkivalta, vallankäyttö ja vahingoittuminen naisten perhesuhteissa. *Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research* 406.
- Nyqvist, L. 2001. Väkivaltainen parisuhde, asiakkuus ja muutos. Prosessiarviointi parisuhdeväkivallasta ja turvakotien selviytymistä tukevasta asiakastyöstä. Turun yliopisto. Sosiaalipolitiikan laitos. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisuja 28. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.
- Näre, S. & Ronkainen, S. (toim.) 2008. *Paljastettu intiimi. Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikka*. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Partanen, T. 2005. Miehin osakulttuuri ja väkivallan käytön oikeuttaminen. Teoksessa J. M. Holma & J. Wahlström (toim.) *Iskuryhmä. Miesten puhetta Vaihtoehto väkivallalle -ryhmissä*. Helsinki: Yliopistopaino, 51–71.
- Partanen, T., Wahlström, J. & Holma, J. 2006. Loss of self-control as excuse in group-therapy conversations for intimately violent men. *Communication & Medicine* 3 (2), 171–183.
- Perel, G. & Peled, E. 2008. The Fathering of Violent Men Constriction and Yearning. *Violence Against Women* 14 (4), 457–482.

- Perttu, S. 1999. Perhe- ja lähisuhdeväkivalta sosiaali- ja terveydenhuollossa. Tutkimus ammattityöntekijöiden toiminnasta ja työn kehittämistarpeista 1998. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu nro 19.
- Pietikäinen, S. & Mäntynen, A. 2009. Kurssi kohti diskurssia. Tampere: Vastapaino.
- Piispa, M. 2006. Parisuhdeväkivalta. Teoksessa M. Piispa, M. Heiskanen, J. Kääriäinen & R. Sirén. Naisiin kohdistunut väkivalta 2005. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 225.
- Piispa, M., Heiskanen, M., Kääriäinen, J. & Sirén, R. 2006. Naisiin kohdistunut väkivalta 2005. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 225.
- Purjo, T. 2010. Johdanto. Kriittisiä ajatuksia sukupuoleen ja väkivaltaan liittyvistä yleistyksistä. Teoksessa T. Purjo & E. Gjerstad, (toim.) Sukupuoli ja väkivalta. Non Fighting Generation: Helsinki, 9–17.
- Rhodes, K. V., Cerulli, C., Dichter, M. E., Kothari, C. L. & Barg, F. K. 2010. "I Didn't Want To Put Them Through That": The Influence Of Children on Victim Decision-making in Intimate Partner Violence Cases. *Journal of Family Violence*, 25 (5), 485–493.
- Rolin, K. 2002. Tieteen etiikka metodologian näkökulmasta. Teoksessa S. Karjalainen, V. Launis, R. Pelkonen & J. Pietarinen (toim.) Tutkijan eettiset valinnat. Helsinki: Gaudeamus, 92–104.
- Ronkainen, S. 1998. Sukupuolistunut väkivalta ja sen tutkimus Suomessa. Tutkimuksen katveet valokeilassa. Sosiaali- ja terveysministeriö. Naistutkimusraportteja 2/1998.
- Ronkainen, S. 2008. Kenen ongelma väkivalta on? Suomalainen hyvinvointivaltio ja väkivallan toimijuus. *Yhteiskuntapolitiikka* 73 (4), 388–401.
- Rothman, E.F., Mandel, G.D. & Silverman, J.G. 2007. Abusers' Perceptions of the Effect of Their Intimate Partner Violence on Children. *Violence Against Women* 13 (11), 1179–1191.
- Ruckenstein, M. 2004. Isät ja väkivalta. Kilpailevia tulkintoja, toistuvia käytäntöjä. Teoksessa I. Aalto & J. Kolehmainen (toim.) Isäkirja. Mies vanhemmuus ja sukupuoli. Tampere: Vastapaino, 109–130.
- Ruuskanen, M. 2005. Häätävarjelu ja parisuhdeväkivalta. Rikosoikeudellinen ja diskurssianalyttinen tutkimus. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja A-sarja N:o 267. Helsinki.
- Ruusuvuori, J. 2010. Litteroijan muistilista. Teoksessa J. Ruusuvuori, P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 424–431.
- Salisbury, E.J., Henning, K & Holdford, R. 2009. Fathering by Partner-Abusive Men: Attitudes on Children's Exposure to Interparental Conflict and Risk Factors for Child Abuse. *Child Maltreatment* 14 (3), 232–242.

- Sariola, H. & Ellonen, N. 2008. Perheessä koettu väkivalta. Teoksessa N. Ellonen, J. Kääriäinen, V. Salmi & H. Sariola. Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Tutkimus peruskoulun 6. ja 9. luokan oppilaiden kokemasta väkivallasta. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 71. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tiedonantoja 87, 57–67.
- Sariola, H. & Ellonen, N. 2008. Väkivallan näkeminen perheessä. Teoksessa N. Ellonen, J. Kääriäinen, V. Salmi & H. Sariola. Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Tutkimus peruskoulun 6. ja 9. luokan oppilaiden kokemasta väkivallasta. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 71. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tiedonantoja 87, 68–80.
- Sevón, E. & Huttunen, J. 2004. Isäksi naisten kertomuksissa ja vähän miestenkin. Teoksessa I. Aalto & J. Kolehmainen (toim.) Isäkirja. Tampere: Vastapaino, 133–165.
- Smith Stover, C., McMahon, T.J. & Easton, C. 2011. The impact of fatherhood on treatment response for men with co-occurring alcohol dependence and intimate partner violence. *The American Journal of Drug and Alcohol Abuse* 37, 74–78.
- Squire, C. 2008. Experience-centred and culturally-oriented approaches to narrative. Teoksessa M. Andrews, C. Squire & M. Tamboukou (toim.) *Doing Narrative Research*. London: SAGE, 41–63.
- Squire, C., Andrews, M. & Tamboukou, M. 2008. Introduction. What is narrative research?. Teoksessa M. Andrews, C. Squire & M. Tamboukou (toim.) *Doing Narrative Research*. London: SAGE, 1–21.
- Syrjälä, L. 2001. Elämäkerrat ja tarinat tutkimuksessa. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. Jyväskylä: PS-kustannus, 203–217.
- Virkki, T. 2004. Vihan voima. Toimijuus ja muutos vihakertomuksissa. Jyväskylä: Atena.
- Säävälä, H., Pohjoisvirta, R., Keinänen, E. & Salonen, S. (toim.) 2006. Mies varikolle. Apua lähisuhdeväkivaltaan. Oulu: Oulun Ensi- ja turvakoti ry.
- Thoresen, S., Myhre, M., Wentzel-Larsen, T., Aakvaag, H.F. & Hjemdal, O.K. 2015. Violence against children, later victimisation, and mental health: a cross-sectional study of the general Norwegian population. *European Journal of Psychotraumatology* 6, 1–12.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2011. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 7. uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.
- YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista. 1989. UNICEF. Viitattu 17.9.2015 https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf.
- Winstok, Z. 2013. Partner violence. A New Paradigm for Understanding Conflict Escalation. New York: Springer.

LIITTEET

Liite 1. Tutkimuspyyntö

Hyvät vanhemmat,

Askarruttaako perheväkivalta mieltänne? Haluaisitteko kenties kertoa ajatuksiinne aiheesta? Teen Jyväskylän yliopistossa kasvatustieteen pro gradu -tutkielmaa ja olen kiinnostunut vanhempana olemisesta perheessä, jossa on tai on ollut väkivaltaa. Tutkimukseni aineistona käytän vanhempien vapaamuotoisia kirjoitettuja kertomuksia. Jos siis vanhempana elätte tai olette eläneet perheessä, jossa toinen vanhemmista tai molemmat ovat harjoittaneet väkivaltaa, kutsun teitä osallistumaan tutkimukseeni. Pyydän, että kuvaatte omin sanoin, millaisesta väkivallasta on kyse ja mitä ajattelette tästä vanhempana. Kertokaa myös muuten kokemuksistanne vanhempana olemisesta ja toimimisesta. Voitte kirjoittaa myös nimimerkillä. Kertokaa kuitenkin, oletteko isä vai äiti. Vastausaikaa on 7.9.2014 asti. Tutkimus tehdään täysin luottamuksellisesti ja anonyymisti. Siinä ei missään vaiheessa paljasteta kenenkään vastaajan henkilöllisyyttä tai muita sellaisia tietoja, joista yksittäisen ihmisen henkilöllisyys voisi paljastua. Tutkimukseen lähetettyjä kirjoituksia voi lisäksi lukea ainoastaan työni ohjaaja, yliopistotutkija Maarit Alasuutari. Jos haluatte kysyä tutkimuksestani, voitte ottaa yhteyttä joko minuun tai ohjaajaani. Tähän osallistumispyyntöön vastaaminen merkitsee suostumusta siihen, että kirjoitustanne voi käyttää tutkimuksessa. Jos kuitenkin haluatte perua osallistumisenne myöhemmin, se on mahdollista vuoden 2014 loppuun asti.

Yhteistyöstänne ja rohkeudestanne kiittäen,

Satu Tillanen-Toivanen

Voitte lähettää kirjoituksenne ja mahdolliset kysymyksenne osoitteeseen:

Jyväskylän yliopisto

Satu Tillanen-Toivanen c/o Yliopistotutkija Maarit Alasuutari

Kasvatustieteiden laitos PL 35

40014 JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

TAI satu.a.tillanen-toivanen@student.jyu.fi

TAI maarit.alasuutari@jyu.fi

Liite 2. Lehdet, joihin otettiin yhteyttä

Aamulehti

Aamuposti

Alibi

Anna

Apu

Etelä-Saimaa

Eteläsuomen sanomat

Forssan lehti

Helsingin sanomat

Hämeen sanomat

Iisalmen sanomat

Ilkka

Itä-Häme

Itä-Savo

Kainuun sanomat

Kaksplus

Kaleva

Karjalainen

Katso

Keskipohjanmaa

Keskisuomalainen

Koillissanomat

Kymen sanomat

Lapin kansa

Länsi-Savo

Länsisuomi

Länsi-Uusimaa

Meidän perhe

Me naiset

Pohjalainen

Pohjolan sanomat

Salon seudun sanomat

Satakunnan kansa

Savon sanomat

Seura

Suur-Jyväskylän

Tekniikan maailma

Turun sanomat

Tuulilasi

Valitut Palat

Valkeakosken sanomat

Vauva

Warkauden lehti

Liite 3. Lehdet, joissa tutkimuspyyntö julkaistiin

Aamuposti

Alibi

Ilkka

Itä-Häme

Itä-Savo

Kainuun sanomat

Karjalainen

Keskisuomalainen

Länsi-Savo

Länsisuomi

Pohjolan sanomat

Vauva (vain internetsivuilla)

Liite 4. Aikuisille tehdyn väkivallan muodot kategorisoituna

Väkivallaksi kuvatut asiat		Henkinen väkivalta					Fyysinen väkivalta		Taloudellinen väkivalta
Verbaalinen väkivalta	Panettelu	Alistus	Valehtelu	Kontrollointi	Eristäminen	Uhkailu	Pelottelu	Fyysinen väkivalta	Taloudellinen väkivalta
"homo", "haukkuminen ja huorittelu", "tyhjän valittaja", "nimittely", "lehmä", "mitätöinti", "mollaaminen", "halveksiminen", "tuli näivemään", "vähättely"	"ja se on leimannu mut alko holistiksi ja kaikeksi tuommo- seksi", "ne on kaikki huoriteltuja"	"alitus", "isän viha, henkimen alistaminen"	"uskotteli ettei lapsi ole poikani"	"saan mennä vasta kun lapset nukkuvat", "määrää, milloin pitää tulla kotiin", "eväsi television katselun minulta, määräsi, missä minä sain käyä"	"eristäminen sukulaisista ja kavereista", "hän sai minua eristettyä läheisistäni"	"Hän uhkaa, että erossa saa lapset aina itselleen.", "lapsiin kohdistunut uhka", "uhkailu", "otti tyyneyn ja sanoi "Minä tukehutan teät tyyneylä"	"Isä kun tuli ulkoa sisälle tai lähti sisälle ulos, hän aina käski tehdä jotain tai moitti jostain. Sitä aivan pelkäsi, isän sisällä käyntiä. (tunnen aivan saman tunteen)", "henkistäki semmosta niin ku... pelottelua"	"tönäsi ja kaaduin", "riihtaisti", "valvottaminen", "läimäys kasvoille", "kuristaa aamutakin vyöllä", "yritytti puukottaa", "viskelee kipeästi osuvilla esineillä", "tullut heitetyksi ulos ovesta", "voi säälimättä lyödä mihin tahansa", "rikkoi tavaroita"	"kyselemään minun pankkitilejä ja oli mun omaisuudesta kiinnostunu", "ku mä siitä kottoo lähin miehen saa mittään omaisuutta ottaa, ku mie oon hullu akka kuulemma"